

Voitto ihmishengelle – vai brittiläisyydelle?

Brittiläisen identiteetin rakentuminen Mount Everestin valloituksen uutisoinnin yhteydessä *The Times* -lehdessä (1951–1953)

Sanni Lumikko
Pro gradu -tutkielma
Kulttuurihistoria
Historian, kulttuurin ja
taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Huhtikuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

LUMIKKO, SANNI: Voitto ihmishengelle – vai brittiläisyydelle? Brittiläisen identiteetin rakentuminen Mount Everestin valloituksen uutisoinnin yhteydessä *The Times* -lehdessä (1951–1953)

Pro gradu -tutkielma, 73 s.

Kulttuurihistoria

Huhtikuu 2021

Tarkastelen tutkielmassani, miten *The Times* -lehden (Lontoo) uutisointi rakensi brittiläistä identiteettiä Mount Everestin valloitusyritysten yhteydessä vuosina 1951–1953. Alkuperäislähteenä käytän *The Times* -lehteä, jolla oli sopimus kustannusoikeuksista sekä vuoden 1951 että vuoden 1953 Mount Everestin retkikuntien kanssa, joten lehti sai ensimmäisenä median edustajana tietoja tutkimusmatkojen valmisteluista sekä raportteja tutkimusmatkojen edistymisestä Himalajalla. Lähestyn aihetta lähiluvun ja mediahistorian kautta, mediakohtaisesti keskittymällä kohteeni sisältöön. Identiteetin käsite nousee tutkielmassa vahvasti esille ja se, miten yksilö heijastaa itseään julkisiin maailmoihin eli kulttuuriin identiteetteihin ja samalla tekee niistä ”osan itseään”. Tämä mahdollistaa erilaisten yhteisöllisten identiteettien muodostumisen, kuten kansallisen identiteetin muodostumisen.

Tutkielma keskittyy Mount Everestin ensinousuun liitettyyn kansalliseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen, uusien alueiden valloittamisen ideologian kaupallistumiseen teknisen kehityksen ja sponsorien myötä sekä uusiseelantilaisen Edmund Hillaryn ja nepalilaisen Tenzing Norgayn ristiriitaisiin asemiin ei-brittiläisinä Mount Everestin huipulle kiipeäjinä. Brittiläinen retkikunta oli päässyt tekemään tutkimusmatkan Mount Everestille ensimmäisen kerran jo vuonna 1921, joten vuoren valloittamisesta oli muodostunut yli 30 vuoden aikana Britannialle kansallisesti hyvin merkityksellinen tavoite. *The Timesissa* ilmestyneissä kirjoituksissa on havaittavissa imperialistisia arvoja – kuten sotilaallista voimaa ja maskuliinisuutta – korostavaa retoriikkaa ajankohtana, jolloin dekolonisaatio oli runsasta ja entisenlainen brittiläinen imperiumi oli murenemassa.

The Timesin uutisointi rakensi brittiläistä identiteettiä monella tavalla Mount Everestin valloitusyritysten yhteydessä 1950-luvulla. Lehdessä keskityttiin nostattamaan kansallista yhteishenkeä erityisesti ensinousun jälkeen sitomalla uuden kuningattaren kruunaus maailman korkeimman vuoren huipulle kiipeämiseen. Vaikka lehden uutisten, artikkelien ja mielipidekirjoitusten painotus vaihteli kotimaisen teknisen kehityksen ja itse retkikunnan toiminnan välillä ei brittiläisyyttä unohdeta mainita. Aluksi Tenzingin osuus haastoi saavutuksen näkemisen vain ja ainoastaan brittiläisenä onnistumisena, mutta Intiaan paluun jälkeen elokuussa 1953 Tenzing ei enää erityisemmin esiinny Mount Everestin retkikunnan uutisoinnin yhteydessä *The Timesissa*. Uutisoinnin keskittyminen Hillaryyn ja vuoden 1953 retkikunnan johtajaan John Huntiin korosti vuoren valloituksen brittiläistä narratiivia ja tuotti lukijoille mielikuvan Britanniaa teknisen kehityksen kärkimaana, jonka sankarilliset miehet suoriutuivat tarunhoitoisen rohkeasta uroteosta voittamalla pitkittyneen taistelunsa vuorta vastaan.

Asiasanat: Mount Everest, The Times, identiteetti, mediahistoria, vuorikiipeily, tutkimusmatka, Iso-Britannia, Britannia, brittiläisyys, sanomalehti, media, sponsoritoiminta, teknologia, maskuliinisuus, imperialismi, Nepal, Himalaja, ulkopuolisuus, toiseus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuskysymys ja tausta.....	1
1.2 Alkuperäisaineisto ja tutkimuskirjallisuus	5
1.3 Tutkimusmenetelmät ja identiteetti käsitteenä	8
2. <i>The Times</i> -lehden uutisointi brittiläisyyden ja Mount Everestin valloituksen yhdistäjänä	15
2.1 Kuka ehtii huipulle ensin? – Mount Everest kansallisena tavoitteena	15
2.2 Mount Everestin valloitus murenevan imperiumin pönkittäjänä – ensinousun vastaanotto Britanniassa	25
2.3 Brittiläinen teknologia ja sponsoritoiminta vuoren valloittamisen mahdollistajina	35
3. <i>The Times</i> -lehden tuottama kuva brittiläisestä retkikunnasta.....	45
3.1 Mount Everest miehisenä urotekona	45
3.2 Edmund Hillaryn ja Tenzing Norgayn asema ulkopuolisina ensinousun brittiläisessä kontekstissa.....	51
4. Lopuksi	63
Lähdeluettelo	69

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskysymys ja tausta

Se mikä oikeuttaa sen valtaisan tavoittelun, ponnistelun ja jopa hengen menettämisen sankariteolle, joka ei tuota näkyviä hyötyä niin kuin hyödyt taloudessa ymmärretään, on se vaistonomainen tunne, että nämä urhoolliset ja määrätietoiset miehet ovat ihmisyyden itsensä edustajia ja puolustajia. He eivät käy sotaa lihaa ja verta vastaan, vaan ikuisia kukkuloita, mahtavia yksinäisistä kivistä ja lumesta muodostuneita vuorenhuippuja vastaan. Heidän voittonsa on voitto ihmishengelle.¹
 – The Challenge of Everest, *The Times*, 2.6.1953.

Maapallon korkeimmalle vuorelle, Mount Everestille, nousivat tiettävästi ensimmäisinä ihmisinä uusiseelantilainen Edmund Hillary ja nepalilainen sherpa² Tenzing Norgay³ toukokuun 29. päivänä vuonna 1953. Tieto tapahtumasta saapui Lontooseen Elizabeth II:n kruunajaisia edeltävänä iltana ja julkaistiin ensimmäisenä *The Times* -lehdessä kruunajaisten aamuna 2.6.1953. Tapahtumien yhtäaikaisuus satoi ne toisiinsa korostaen aikakautta yhtenä Britannian modernin historian käännekohtana, johon liittyy useiden siirtomaiden itsenäistyminen emämaasta 1940-luvulla ja samalla entisenlaisen brittiläisen imperiumin katoaminen.⁴ Kansakunnan identiteettiä täytyi alkaa rakentaa uudelleen ja tähän sopivat erityisen hyvin uuden hallitsijan kruunaaminen sekä maailman korkeimman vuoren valloitus.

Tutkielma käsittelee Britannian kansallisen identiteetin uudelleen muodostumista brittiläisen imperiumin purkautumisen ja kansainyhteisön rakentamisen aikana.

¹ “That which justifies the expenditure of so much aspiration, effort and even life upon an exploit that brings no visible gain, as gain is understood in the marketplace, is the instinctive feeling that these men of valour and resolution are representatives and champions of humanity itself. Their warfare is not against flesh and blood but against the eternal hills, against the mighty pinnacles of lonely rock and snow. Their victory is a victory for the human spirit.”

² Sherpat ovat etnisesti tiibetiläisiä ihmisiä, jotka asuvat pääosin Koillis-Nepalissa korkealla Himalajan vuoristossa. He ovat olleet pääasiassa viljelijöitä ja käyneet kauppaa sekä Tiibetissä, Nepalissa että Intiassa, ja 1900-luvun vaihteesta asti he ovat työskennelleet oppaina ja kantajina ulkomaalaisille vuorikiipeilytutkimusmatkoille ja muille turistimatkoille. Ortner 1989, 201.

³ Sherpojen nimet ovat kaksiosaisia, mutta käsitystä sukunimestä heidän keskuudessaan tunneta. Tästä syystä olen tutkielmassa päätyneet useimmiten käyttämään Tenzing Norgayta käsitellessäni vain nimeä *Tenzing*, koska tällä nimellä häneen pääsääntöisesti viitataan alkuperäisaineistossa sekä tutkimuskirjallisuudessa. Ks. Fisher 1990, xvi.

⁴ Hunt 1953, 9, 19, 254, 256–257; Hillary 1955, 246; Stewart 1995, 187.

Tarkastelen sitä, miten *The Times* -lehden (Lontoo) uutisointi rakensi brittiläistä identiteettiä Mount Everestin valloitusyritysten yhteydessä vuosina 1951–1953. Tutkielmani aikarajaus perustuu siihen, että maaliskuussa 1951 *The Times* -lehti uutisoi ensimmäisen kerran saman vuoden syksyllä järjestettävästä tiedusteluretkestä Nepalin kautta Mount Everestille. Aikarajaukseni päättyy vuoteen 1953, koska tämän vuoden loppuun mennessä ensinousun uutisointi alkoi käsitellä pääasiassa retkikunnassa mukana olleiden yksilöiden sen hetkisiä ja tulevia toimia, eikä käsitellyt enää itse ensinousua. Keskityn tutkielmassa erityisesti seuraaviin aihealueisiin: Mount Everestin valloittamisen merkitys brittiläiselle kansakunnalle, uusien alueiden valloittamisen ideologian kaupallistuminen teknisen kehityksen ja sponsorien myötä, sekä Tenzing Norgayn ja Edmund Hillaryn asemat ei-brittiläisinä Mount Everestille kiipeäjinä.

Brittiläisten ajatukset maailman korkeimmalle vuorelle kiipeämisestä syntyivät jo 1890-luvun loppupuolella, mutta ensimmäistä kertaa Himalajalle päästiin vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen vuonna 1921. Himalajan vuoristo sijoittuu usean maan raja-alueelle samoin kuin itse Mount Everest (Nepal ja Tiibet) ja tästä syystä sinne pääseminen ei ollut yksinkertaista. Vuorelle kiipeämiseen kootut retkikunnat sisälsivät usein vuorikiipeilijöiden lisäksi myös kartoittajia sekä eri alojen tutkijoita, mutta poliittinen tilanne Britannian ja Venäjän välillä ennen ensimmäistä maailmansotaa aiheutti sen, että ylin brittiläinen hallinto Intiassa ei halunnut tuottaa enempää sotilaallisiin tarkoituksiin hyödynnettävää informaatiota raja-alueista.⁵ Mount Everestin kiipeäminen oli siis yhtä paljon vuorikiipeilyllinen kuin poliittinen kysymys. Lordi Curzon, Intian sen hetkinen varakuningas, haki ensimmäistä kertaa lupaa Mount Everestin kiipeämiseen Nepaliilta vuonna 1899 samalla kun the Royal Geographical Society (RGS⁶) sihteeri Douglas Freshfield haki retkelle tukijoita Lontoosta RGS:lta ja muilta tieteellisiltä yhdistyksiltä. RGS:n sen hetkinen puheenjohtaja Clements Markham koki, että hänen täytyi antaa tukensa jollekin merkittävälle maantieteelliselle tutkimukselle ja Everestiä merkittävämmäksi kohteeksi valikoitui Etelämanner. Lordi Curzon elvytti ajatukset tutkimusmatkasta Mount Everestille vuonna 1905, mutta poliittinen tilanne Intian rajoilla esti yrityksen: Nepalin hallinto vastusti tutkimusmatkaa Everestille ja Britannian hallitus taas vastusti Tiibetin kautta kulkevaa tutkimusmatkaa.

⁵ Stewart 1995, 170, 175; Hansen 1996b, 56-57; Isserman & Weaver 2008, 75.

⁶ Tulen tästä eteenpäin käyttämään the Royal Geographical Societyä lyhennettä RGS.

Britannian ja Venäjän päästessä yhteisymmärrykseen suhteistaan Tiibetiin vuonna 1907 valtiot sopivat, ette kumpikaan järjestäisi tieteellistä tutkimusmatkaa Tiibetiin seuraavan kolmen vuoden aikana. Näin ollen estyivät brittien yritykset lähestyä Mount Everestiä ennen ensimmäistä maailmansotaa, vaikka tutkimusmatkoja ehdotettiin useiden eri henkilöiden toimesta.⁷

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen poliittinen asetelma Himalajan ympärillä oli muuttunut. Dalai Lama antoi vuonna 1921 brittiläiselle retkikunnalle luvan tutkimusmatkaan Mount Everestille pitkään kestäneiden vakuutteluiden jälkeen sillä edellytyksellä, että retkellä olisi vuorelle kiipeämisen yrittämisen lisäksi tieteellisiä tavoitteita eikä tutkimusmatkasta koituisi vahinkoa Tiibetille. Ensimmäinen tiedusteluretki Mount Everestille tehtiin siis Tiibetin kautta vuonna 1921 ja heti seuraavana vuonna yritettiin vuorelle jo kiivetä.⁸ 1920- ja 30-luvuilla Tiibetin kautta Mount Everestille tehtiin brittiläisten toimesta seitsemän tutkimusmatkaa vuosina 1921, -22, -24, -33, -35, -36 ja -38.⁹ Yhdeksän vuoden tauon vuosien 1924 ja 1933 välissä selittää vuonna 1924 retkikunnassa mukana ollut elokuvantekijä ja valokuvaaja kapteeni John Noel, joka kuvasi tuolloin dokumenttielokuvaa *The Epic of Everest* (1924) sekä tutkimusmatkasta että paikallisesta väestöstä. Palatessaan Britanniaan Noel toi mukanaan kuusi tiibetiläistä buddhalaisen uskonnonharjoittajaa, lamaa, tanssimaan tulevien elokuvanäytösten alkuun. Tiibet ei katsonut hyvällä sitä, että lamat oli kuljetettu salaa pois Tiibetistä eikä sitä, että heidän tansseissaan oli uskonnollisia vaikutteita. Entisestään tiibetiläisten kielteistä suhtautumista brittiläisiä kohtaan lisäsivät elokuvassa esiintyvät tietyt kohtaukset, jotka esitettiin tiibetiläisille tyypillisenä käytöksenä, vaikka näin ei todellisuudessa ollut. Noelin elokuva aiheutti lopulta sen, että Tiibet perui kaikki tulevat Mount Everestin tutkimusmatkat sekä uhkasi muutenkin rajoittaa valtioiden välisiä suhteita keväällä 1925. Tiibetin välit Britannian kanssa alkoivat kuitenkin korjautua 1930-luvun alkupuolella, kun Tiibet joutui sotaan Kiinan kanssa. Tiibet kääntyi Britannian puoleen pyytäen lisää aseita sekä diplomaattista apua

⁷ Hansen 1996b, 61–64; Hansen 1996a, 716–717; Isserman & Weaver 2008, 75.

⁸ Hansen 1996a, 718–721.

⁹ Isserman & Weaver 2008, 95–126, 155–164, 182–190, 203–207.

Kiinaa vastaan, ja aseellista avustusta vastaan britit saivat luvan uuteen tutkimusmatkaan Everestille vuodelle 1933.¹⁰

Toinen maailmansota pysäytti yritykset Mount Everestille yli vuosikymmeneksi. Länsimaisten vuorikiipeilijöiden harmiksi Kiina valtasi Tiibetin lokakuussa 1950, mikä esti Tiibetin puoleiselle Himalajalle pääsyn kokonaan. Toisaalta Nepal, jonka rajat olivat olleet ulkopuolisilta suljettuina, oli alkanut toisen maailmansodan päättymisen jälkeen päästää pieniä määriä länsimaalaisia vierailemaan maassa. Länsimaisen demokratian ideat eivät olleet erityisen tervetulleita Nepalissa, mutta ajatukset Kiinan sponsoroimasta kommunistisesta vallankumouksesta tai valtauksesta olivat vielä epämiellyttävämpiä.¹¹ Lopulta vuonna 1951 Britanniasta saatiin jälleen lähetettyä retkikunta Mount Everestille, kun se sai Nepalilta tähän luvan. Vuoden 1951 pienikokoinen retkikunta lähetettiin tiedustelemaan mahdollista uutta reittiä vuorelle, eli tämän retkikunnan ei siis ollut tarkoituskaan tällöin yrittää kiivetä Mount Everestille. Britit olisivat halunneet lähettää vuorelle uuden retkikunnan heti seuraavana vuonna, mutta sveitsiläinen retkikunta oli jo ehtinyt edelle ja saanut tähän luvan Nepalilta. Vuoden 1952 sveitsiläinen retkikunta oli ensimmäinen ei-brittiläinen retkikunta Mount Everestillä, minkä lisäksi he ehtivät vuoden aikana yrittää kaksi kertaa vuorelle kiipeämistä; kerran keväällä ja uudestaan syksyllä. Brittien onneksi kumpikin sveitsiläisten yrityksistä epäonnistui, joten kun britit pääsivät yrittämään Mount Everestille vuonna 1953 he saivat vielä yhden mahdollisuuden päästä huipulle ensimmäisinä.¹²

Tutkielmassa käsiteltävät aiheet jakautuvat kahteen käsittelylukuun, joista ensimmäinen syventyy kansallisen identiteetin kehittymiseen brittiläisen yhteiskunnan sisällä, eli siihen mitä kautta tutkimusmatkat ja Mount Everestille kiipeäminen nähdään kansallisena ponnistuksena ja brittiläisen teknologisen kehityksen saavutuksena. Toinen käsittelyluku keskittyy retkikuntien valintaan ja tutkimusmatkan uutisointiin rohkean ja sankarimaisista miehistä koostuneen retkikunnan onnistumisena. Lisäksi luvussa käsitellään uusiseelantilaisen Hillaryn ja erityisesti nepalilaisen Tenzingin ristiriitaista

¹⁰ Hansen 1996a, 725-736, 742-743; Isserman & Weaver 2008, 157.

¹¹ Isserman & Weaver 2008, 238-240.

¹² Stewart 1995, 185; Hillary 1955, 55.

asemaa ulkopuolisina, mikä oli uhka brittiläiseksi koetun ja uutisoidun retkikunnan maineelle ja kunnialle.

1.2 Alkuperäisaineisto ja tutkimuskirjallisuus

Alkuperäislähteenä käytän *The Times* -lehteä (Lontoo); siinä ilmestyneitä uutisia, artikkeleja, ilmoituksia, mielipidekirjoituksia sekä mainoksia liittyen Mount Everestin tutkimusmatkojen valmisteluun sekä itse vuoren huipulle kiipeämiseen ja sen jälkimaininkeihin vuosina 1951–1953. *The Times* -lehdellä oli sopimus kustannusoikeuksista sekä vuoden 1951 että vuoden 1953 Mount Everestin retkikuntien kanssa, joten lehti sai ensimmäisenä median edustajana tietoja tutkimusmatkojen valmisteluista sekä raportteja tutkimusmatkojen edistymisestä Himalajalla. Tämän mahdollisti retkikunnan osana matkaava *The Times* -lehden toimittaja, joka oli mukana matkan valmisteluista Mount Everestin rinteille saakka. Hänen ansiostaan tieto ensinoususta saapui Britanniaan ajoissa juuri ennen kruunajaisia.¹³ Alkuperäisaineistoni tukena hyödynnän vuoden 1953 retkikunnan jäsenten kirjoittamia matkakertomuksia. Erityisesti retkikunnan johtajan John Huntin kirja *Mount Everestin valloitus* (1953) avaa vuoden 1953 tutkimusmatkan valmisteluja sekä useiden Himalajalla käytettyjen teknisten välineiden kuten happilaitteiden kehitystä ja toimintaa. Edmund Hillaryn matkakertomus (*Kohti Everestin huippua*, 1955) ja James Ramsey Ullmanin teos Tenzingistä (*Everest in tiikeri – vuoristokiipeilijä sherpa Tenzingin elämä*, 1955) kuvaavat tarkasti Everestille nousua edeltäneitä ja seuranneita tapahtumia. Toisenlaisen näkökulman vuoden 1953 tutkimusmatkaan antaa James/Jan Morrisin¹⁴ teos *Coronation Everest* (1958/2010). James Morris oli edellä mainittu *The Times* -lehden toimittaja, joka seurasi tutkimusmatkan valmisteluja sekä matkasi Himalajalle retkikunnan mukana.

Louis Clerc kirjoittaa artikkelissaan ”Tiedotusvälineet ulkopoliittikan historian lähteinä” (*Media historiassa*, 2012), että tiedotusvälinettä tutkittaessa on tärkeää ottaa huomioon tiedotusvälineen, tässä yhteydessä sanomalehden luonne, alueellinen

¹³ Hunt 1953, 256–257.

¹⁴ James Morris vaihtoi nimensä Jan Morrisiksi vuonna 1972. Ks. Horwell 2020, Jan Morris Obituary.

sidonnaisuus ja kytkökset valtioon sekä poliittiset, taloudelliset ja ideologiset taustat. Myös esimerkiksi omistajien, kustantajien ja toimittajien ”taloudellisen edun tavoittelu sekä tiedotusvälineiden omistusrakenne ja taloudellinen tausta vaikuttavat median uutisointiin”.¹⁵

The Times -lehti perustettiin vuonna 1785 nimellä *The Daily Universal Register*, mutta nimi muuttui jo vuonna 1788, jolloin lehdestä tuli *The Times*. Lehti perustettiin alun perin julkaisemaan perustajansa John Walter I (1739–1812) patentoimaa ligatuuria, mutta tämän kokeilun epäonnistuttua, Walterin täytyi keskittyä itse sanomalehteen ja tällöin sen nimikin muuttui. Lehti alkoi julkaista mainoksia ja ilmoituksia sekä skandaalin hakuisia uutisia. Vaikka Walteria ei pidetty erityisen hyvänä tai edes rehellisenä journalistina, hän sai kuitenkin muutettua lehden suunnan vakavaan uutisointiin ja takasi lehdelle pitkän perinteen perheensä hallussa.¹⁶

The Times -lehteä, jonka lukijakunta 1900-luvun vaihteessa muodostui pääasiassa korkeasti kouluteistuista ylemmistä sosiaaliryhmistä, pidetään edelleenkin laatulehtenä. Lehti pyrki pysymään puolueettomana poliittisissa kysymyksissä, vaikka se ei ollutkaan aina täysin mahdollista. Vasta vuonna 1908 *The Times* myytiin pois Walterin perheeltä ”lehtikeisari” Alfred Harmsworthille (1865–1922), joka tunnettiin myös lordi Northcliffenä. Harmsworth oli aikansa menestynein englantilainen lehtikeisari ja osasi markkinoida lehtiään niiden kohdeyleisöille. *The Times* tarjosi rationaalisia analyyseja kulttuurista, taloudesta ja politiikasta samalla korostaen toimittajien ammattimaisuutta. Lehdistön kaupallistumisen myötä 1900-luvun alkupuolella lehdet vakiinnuttivat oman tyylinsä mediakentällä sekä ulkoasunsa, jolloin lehdistä tuli helpommin lähestyttäviä. Näiden muutosten myötä lehdistä tuli universaalimpia ja ne antoivat vaikutelman siitä, että ”kuka tahansa saattoi lukea niitä, ei vain eliitti”.¹⁷

Käyttämäni versiot *The Times* -lehdestä ovat peräisin Gale Primary Sources -digitaaliarkistosta, sillä se oli yksinkertaisin tapa päästä käsiksi kyseiseen aineistoon, Suomesta en löytynyt fyysisiä kopioita lehdistä. Käytin aineistoa kerätessäni pääasiassa sanahakuja, joiden avulla löysin noin 380 Mount Everestin tutkimusmatkoihin ja

¹⁵ Clerc 2012, 83–85.

¹⁶ The Editors of Encyclopaedia Britannica, John Walter I.; The Editors of Encyclopaedia Britannica, The Times.

¹⁷ Kortti 2016, 174–175.

retkikuntiin liittyvää kirjoitusta. Nämä kirjoitukset pitävät sisällään uutisia, artikkeleja, mielipidekirjoituksia, mainoksia ja ilmoituksia, joiden pituus vaihtelee parista rivistä pariin sivuun. Tutkielmani käsittelee juuri Mount Everestiä ja sen ensinousua, joten lähtökohtainen oletukseni oli, että jos lehdessä esiintyvä kirjoitus – oli se sitten uutinen, artikkeli tai mielipidekirjoitus – koskee Everestin valloitusyrityksiä sana ”Everest” mainitaan kirjoituksessa. Muita sanoja, joilla tein hakuja olivat retkikuntien jäsenien nimet sekä aiheeseen liittyviä paikkojen nimiä, kuten ”Nepal” ja ”Himalaya”/”Himalayas”. Sanahaun avulla tehty aineiston keruu oli suhteellisen nopea tapa kerätä aineistoa. *The Times* ilmestyi 1950-luvulla joka päivä, joten jokaisen lehden läpikäyminen olisi vienyt huomattavasti enemmän aikaa verrattuna sanahauilla tehtyyn aineiston keruuseen. Sanahaut myös helpottivat aineiston sisäistämistä, koska seuraavaa aihetta käsittelevää kirjoitusta ei tarvinnut erikseen etsiä. Digitaaliarkiston ja sanahakujen käytöllä on kuitenkin myös omat ongelmansa; kun ei käy jokaista lehteä läpi, ei voi olla varma löytääkö kaiken aiheeseen liittyvän materiaalin. PDF-muotoon muutettujen lehtien alkuperäinen kirjasinjälki voi olla epäselvää ja tällöin jokin aiheeseen liittyvä kirjoitus ei välttämättä esiinnykään sanahaussa.

Aikaisempaa tutkimusta tutkielmassa käsittelevästä aiheesta on tehnyt erityisesti historioitsija Peter H. Hansen. Erityisesti hänen artikkelinsa ”Coronation Everest: the Empire and Commonwealth in the 'second Elizabethan age'” (*British Culture and the End of Empire*, 2001), ”Confetti of Empire: The Conquest of Everest in Nepal, India, Britain, and New Zealand” (*Comparative Studies in Society and History*, 2000) sekä ”Debate: Tenzing's Two Wrist-Watches: The Conquest of Everest and Late Imperial Culture in Britain 1921–1953” (*Past & Present*, 1997) käsittelevät brittiläistä yhteiskuntaa suhteessa Mount Everestin ensinousuun. Kaksi ensimmäistä käsittelevät melko pääpiirteisesti Everestin ensinousuun liittyviä imperialistisia miellelyhtymiä sekä kuvailevat ensinousun vastaanottoa maissa, jotka olivat konkreettisesti osana ensinousua eli erityisesti Britanniaa, mutta myös Nepalia, Intiaa ja Uutta-Seelantia. Kolmas Hansenin yllä mainittu artikkeli (1997) on debatti Gordon T. Stewartin artikkeliin ”Tenzing's Two Wrist-Watches: The Conquest of Everest and Late Imperial Culture in Britain 1921–1953” (*Past & Present*, 1995), jossa Stewart esittää uuden tulkinnan (Stewart käyttää tästä tulkinnasta termiä ”master narrative”) brittiläisen imperialismien näkökulmasta Mount Everestin ensinousua käsittelevän narratiivin tilalle. Stewart

nostaa esille Tenzingin ja hänen asemansa ensimmäisenä tämän englantilaisen narratiivin haastajana. Hansen esittää eroavan näkemyksensä Stewartin uuteen tulkintaan vuoden 1997 artikkelissaan. Käsittelen tätä debattia tarkemmin tutkielman toisessa käsittelyluvussa, joka keskittyy Tenzingin ja Hillaryn asemiin ulkopuolisina suhteissa muuten brittiläiseen retkikuntaan.

Tämä tutkielma on edellä mainittuja artikkeleja laajempi kokonaisuus, joka yhdistää brittiläisen kansakunnan vastaanoton Mount Everestin ensinouseen osana brittiläisen identiteetin kehittymistä sekä brittiläisestä yhteiskunnasta sisältä päin katsoen että toiseuden näkökulmasta. Tutkielmassa keskitytään myös teknisen kehityksen merkitykseen osana ensinouseen uutisointia, joka jää huomattavasti vähemmälle huomiolle tutkimuskirjallisuudessa. *The Times* -lehteä on käytetty lähteenä myös tutkimuskirjallisuudessani, mutta se ei ole ollut pääasiallisena lähteenä yhdessäkään niistä, kuten se tulee olemaan tässä tutkielmassa.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja identiteetti käsitteenä

Tutkielmani on kvalitatiivinen tutkimus, jossa lähestyn aihetta lähiluvun ja mediahistorian kautta. Media on ollut (ja on edelleen) hyvin keskeinen vaikuttaja moderneissa yhteiskunnissa tiedon välittäjänä, mutta ollessaan sosiaalinen ja kulttuurinen konstruktio media on myös ”aktiivinen tekijä, jolla on valtaa”. Medialla on ollut merkittävä rooli erilaisissa kansallisissa ja kansainvälisissä tapahtumissa kuten sodissa ja vallankumouksissa, mutta myös politiikassa ja taloudessa.¹⁸ Median aktiivinen tekijyys näkyy tutkimuskysymyksessäni, joka pohtii tietyn viestintävälineen vaikutuksia kansalliseen identiteettiin. Mediahistoriaa lähestytään usein joko viestintävälineiden kehityksen kautta tai mediakohtaisesti eli keskittymällä johonkin tiettyyn viestintävälineeseen, sen historiaan tai sisältöön.¹⁹ Tämä tutkielma lähestyy aihettaan mediakohtaisesti keskittymällä kohteensa sisältöön.

Tekstin tutkiminen on teoksessa *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan* (2003) jaettu kolmeen näkökulmaan: representaatioiden, identiteettien ja suhteiden tutkimiseen.

¹⁸ Kortti 2016, 12.

¹⁹ Kortti 2016, 31.

Representaatioita tutkittaessa keskitytään median esittämään kuvaan maailman tapatumista ja yhteiskunnallisista ilmiöistä. Toinen näkökulma keskittyy tutkimaan millaisia identiteettejä mediatekstit rakentavat ja suhteiden tutkimisella pyritään tässä yhteydessä selvittämään, millaisia suhteita erilaisten toimijoiden, kuten kirjoittajan ja lukijan, välille rakentuu. Viestintävälineen sisältöä tutkittaessa onkin huomioitava tekijä, itse teos ja teoksen käyttö. Tutkijan täytyy tiedostaa, että esimerkiksi toimittajalla on jokin käsitys kirjoituksensa käytöstä ja käyttäjistä ja tämä käsitys vaikuttaa siihen, millainen kirjoituksesta tulee.²⁰

Media tarjoaa välineen myös kulttuuriselle vuorovaikutukselle, joka auttaa ihmisiä ymmärtämään toisiaan sekä itseään paremmin. Historiantutkija Jukka Kortti kirjoittaa teoksessaan *Mediahistoria: viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin* (2016), kuinka yksilöt voivat muokata omaa identiteettiään ja asettua toisen asemaan sekä populaarikulttuurin että korkeakulttuurin kautta ja korostaa julkisen keskustelun tärkeyttä osana yleisen mielipiteen muodostumisprosessia.²¹ Tällaisessa yhteydessä voidaan nähdä, että viestintäväline, tämän tutkielman yhteydessä sanomalehti, jossa julkista keskustelua käydään ja joka välittää erilaisia mielipiteitä lukijoilleen, vaikuttaa yleisen mielipiteen eteenpäin välittymiseen samalla ruokkien myös kansallisen identiteetin muodostumista yksilön identiteetin lisäksi. Kulttuurisen identiteetin muodostumisessa modernilla medialla on keskeinen osa. Risto Kunelius kirjoittaakin, kuinka yhteiskunnan sisäisen solidaarisuuden tuottaminen on epäilemättä yksi viestinnän ja joukkoviestinnän tärkeimpiä funktioita siitä huolimatta, mitä sanomien luojat asiasta ajattelevat tai miten lukijat juttuja vastaanottavat.²²

The Timesin kaltainen lehti on osa joukkoviestintää, jolla on erilaisia tehtäviä yhteiskunnan kannalta yhden näistä ollessa yhteishengen ylläpitäminen. Kunelius korostaa, kuinka yhteiskunnan jäsenille on tärkeää tuntee kuuluvansa ”meihin” ja tällöin joukkoviestimien välittämällä yhteisillä puheenaiheilla ja kokemuksilla ne luovat tunteen siitä, että ”olemme samassa veneessä”. Yhteiskunnan yhteenkuuluvuuden tunne saattaa kärsiä, jos yhteisiä kokemuksia tai puheenaiheita ei ole. Sillä mistä asioista puhutaan, ei välttämättä ole kovinkaan merkittävää vaikutusta. Lisäksi Kunelius

²⁰ Väliverronen 2003, 29–30; Salokangas 2012, 31.

²¹ Kortti 2016, 96–97, 147.

²² Kunelius 2003, 189.

luettelee tapoja, joilla yhteisöt luovat identiteettejään joukkoviestinnän pohjalta ja yksi näistä on erityisen merkityksellinen tutkielmani kannalta. Yhteisöt mytologisoivat julkisia sankareita, joissa yksi piirre korostuu: ”heidän kykynsä ylittää ’niiden’ ja ’meidän’ (luonnon ja kulttuurin) välinen raja ja silti säilyä omana itsenään”.²³ *The Timesissa* korostuu Hillaryn urotyön jälkeen hänen henkilönsä kuvailu ja hänen arkielämänsä mehiläistarhurina eli ”tavallisena ihmisenä”. Samalla myös retkikunnan sotilasuraa tehneen brittiläisen retkikunnan johtajan John Huntin henkilöä korostetaan, ja heidät nostetaan muun retkikunnan yläpuolelle sankarimaisessa asemassa.

Jokaiselle yksilölle kehittyy oma identiteetti, jonka muodostumiseen vaikuttaa huomattavasti ympäristö, johon yksilö syntyy. Yksilön ympäristössä vaikuttavat monet erilaiset *kulttuuriset identiteetit* kuten etnisyys, kieli, uskonto ja kansallisuus. Kulttuurintutkija Stuart Hall (*Identiteetti*, 2005) korostaa, että näitä erilaisia kulttuurisia identiteettejä ei kuitenkaan ole ”kirjaimellisesti koodattu geeneihimme”, vaikka yksi keskeisin kulttuuristen identiteettien lähteistä on juuri se kansallinen kulttuuri, johon yksilö syntyy. Hall nostaa esille sosiologisen subjektikäsitteen osana identiteetin muodostumista. Sosiologisessa käsityksessä identiteetti pyrkii kaventamaan ”sisäpuolen” ja ”ulkopuolen” välistä kuilua eli henkilökohtaisten ja julkisten maailmojen välistä eroa. Yksilö siis heijastaa itseään näihin julkisiin maailmoihin eli kulttuurisiin identiteetteihin ja samalla tekee niistä ”osan itseään”. Tämä mahdollistaa erilaisten yhteisöllisten identiteettien muodostumisen, kuten kansallisen identiteetin muodostumisen.²⁴ Mediassa 1950-luvulla paljon uutisoitu Mount Everestin tutkimusmatka, sen onnistunut lopputulema ja matkan korostettu brittiläisyys sai todennäköisesti useat Britannian kansalaiset heijastamaan itsensä ja oman kansallisen identiteettinsä tähän median kansalliseksi menetystarinaksi määrittelemään tapahtumaan.

Miten sitten määritellä kansallinen identiteetti käsitteenä? Onko kansallinen identiteetti jotain sellaista, josta olemme tietoisia vai onko identiteetti jotain, mitä muut antavat meille? Onko kansallinen identiteetti synonyymi stereotypialle? Vai onko identiteetti tietoisuutta itsestä osana tiettyä kansallisuutta? Keith Cameron esittää, kuinka britteihin yhdistetään jalkapallo, ranskalaisiin basketi, saksalaisiin olut ja skandinaaveihin

²³ Kunelius 2003, 184, 186.

²⁴ Hall 2005, 19, 22, 45.

vakavuus. Stereotyyppit muodostuvat muutamista yksinkertaisista, helposti muistettavista sekä ymmärrettävistä ja laajasti tunnetuista luonnehdinnoista. Ihmiset kuitenkin muodostavat suhteen itseään ympäröivään yhteiskuntaan niin, että he tunnistavat esineitä, instituutioita, käyttäytymismalleja, perinteitä sekä yhteisen historian. Näihin asioihin samaistumiseen ei välttämättä kiinnitä huomiota ennen kuin niitä aletaan haastaa.²⁵ Toisaalta kansallista identiteettiä ja stereotyyppiä jostain kansakunnasta voi olla vaikeaa erottaa toisistaan, sillä kansalliset identiteetit saattavat muuttua ulkopuolelta tarkasteltuina stereotyyppioiksi. Selkeimmät erot kansakuntien välillä voi kärjistä stereotyyppioiksi, mutta se ei tarkoita, että kansallinen identiteetti muodostuisi näistä stereotyyppioista.

Maantieteen lisäksi historiantutkimus sitoo kansalaisia erityisen vahvasti kansalliseen identiteettiin. Historioitsijat vaikuttavat siihen, mitä historiankirjoihin kirjoitetaan eli siihen kenen historia muodostuu osaksi kansallista identiteettiä. Kansakunnan sisällä yksilöiden tai tiettyjen yhteisöjen historioita ei aina koeta yhtä tärkeiksi. Hallitsevassa asemassa olevan poliittisen puolueen ideologiat voivat vaikuttaa siihen, mitä sen hetkisistä tapahtumista taltioidaan jälkipolville ja mitä päättyy esimerkiksi koulujen oppikirjoihin. Myös maantieteellisten rajojen muuttuminen voi muuttaa kansallista identiteettiä: Neuvostoliiton hajotessa siitä itsenäistyneet valtiot ovat uudelleenkirjoittaneet omia historioitaan. Historiantutkijoiden lisäksi uskonnot, mediat sekä poliittiset puolueet ja johtajat ovat tärkeä osa kansallisen identiteetin muodostumisesta, ja niitä voidaan helposti liittää osaksi kansallista identiteettiä.²⁶ Mount Everestin valloitukseen liittyneeseen keskusteluun otti osaa valtion tasolla hyvinkin korkeassa asemassa olevia henkilöitä, muun muassa pääministeri sekä kuningatar. Heidän osallisuutensa on todennäköisesti vaikuttanut siihen, miten tärkeänä tavallinen kansa näki vuoren ensinousun.

Hall esittää kansakunnan olevan poliittisen puolensa lisäksi *kulttuurinen representaatiojärjestelmä*. Hänen mukaansa myös kansalaiset ovat ”osallisia kansakunnan *ideaan*, joka on representoitu sen kansallisessa kulttuurissa” ja tämä muodostaa kansakunnasta symbolisen yhteisön, joka pystyy luomaan tunteita kansallisesta identiteetistä ja uskollisuudesta. Tällainen representaatiojärjestelmä

²⁵ Cameron K. 1999, 1; Hall 2005, 190.

²⁶ Cameron K. 1999, 1–2.

muodostuu elementeistä, kuten kansakunnan kertomuksesta (historioissa, mediassa, populaarikulttuurissa yms.), alkuperän ja jatkuvuuden painottamisesta, tradition keksimisestä, perustamismyytistä sekä ajatuksesta alkuperäisestä kansasta. Nämä elementit liittävät yksilön jokapäiväisen elämän kansalliseen kohtaloon, siihen mitä oli olemassa ennen yksilöä ja mitä hänestä jää jälkeen. Teoksensa osuudessa, joka käsittelee yksilön identiteetin muodostumista, Hall kirjoittaa identiteetin muodostuvan *eron kautta*, joka viittaa siihen, että on olemassa ”joukko varmoja vastakohtaisuuksia ja äärimmäisyyksiä, joita vasten voi yrittää määrittää itseään”.²⁷ Sama ajatus sopii mielestäni myös kansakunnan identiteetin muodostumiseen, jolloin usein omaa kansakuntaa peilataan muihin kansakuntiin ja pyritään näkemään eroja itsen ja toisen välillä.

Historioitsija Stuart Ward esittää toimittamansa teoksen (*British Culture and the End of Empire*, 2001) johdannossa, kuinka vakiintunut oletamus dekolonisaation laajemmasta kulttuurisesta vaikutuksesta rajautui vain Britannian siirtomaihin, eikä sillä nähty olleen kovinkaan suurta merkitystä brittiläiseen kulttuuriin tai yhteiskuntaan.²⁸ Vuonna 1948 Britanniassa järjestettiin kysely siirtomaista (a Social Survey of Public Opinion in Britain on Colonial Affairs). Kyselyn tuloksista nähdään, että 49 % vastanneista osasi nimetä yhden siirtomaan, vain 25 % tiesi, mikä oli siirtomaan ja dominion ero, samalla kun 3 % vastanneista nimesi Yhdysvallat Britannian siirtomaaksi. Intian ja Burman itsenäistymisestä oli kulunut vain vuosi kyselyn aikaan, mutta vain 46 % vastanneista nimesi Intian, Pakistanin tai Burman, kun kysyttiin, mille brittiläiselle siirtomaille oli annettu enemmän vastuuta itsensä hallitsemiseen kuluneen vuoden aikana. Brittiläisten välinpitämättömyyttä imperiumia kohtaan onkin käytetty tukemaan ajatusta siitä, että imperiumin purkautumisella ei olisi ollut kovinkaan suuria vaikutuksia emämaahan (minimal impact thesis).²⁹

Historiantutkija Wendy Websterin mukaan tällaiset todisteet välinpitämättömyydestä saattavat helposti vihjata siihen, että kysymyksiä dekolonisaation vaikutuksista Britanniaan voidaan todella selvittää vain tutkimalla asian ”virallista puolta”, eli tutkimalla esimerkiksi Britannian siirtomaaviraston muistioita ja raportteja. Tällaiset

²⁷ Hall 2005, 12, , 46–50.

²⁸ Ward 2001, 1.

²⁹ Webster 2005, 4; Ward 2001, 4.

tutkimukset kuitenkin keskittyvät henkilöihin, jotka olivat hyvin tietoisia siirtomaiden itsenäistymistavoitteista. Webster perusteleekin, että valtamediaa (erityisesti painettua mediaa) tutkimalla voidaan ottaa huomioon muutkin näkökulmat kuin ihmisten välinpitämättömyyden laajuus. Voidaan tutkia kuinka pitkälle ja missä konteksteissa ja millaisissa ”odottamattomissa paikoissa” imperialistinen identiteetti ja imperialismi tuoman voiman menetys resonoi yleisissä tai suosituissa kansakunnan narratiiveissa.³⁰

Ristiriitaisuus tulkinnoissa perustuukin siihen, että tavallisilla kansalaisilla ei ollut yhtä paljon tietoa siirtomaavallan asioista kuin päättäjillä Britanniassa. Erityisesti valtamedia antoi kansalaisille kuvan vahvasta imperiumista toisen maailmansodan jälkeen. John M. MacKenzie kirjoittaa artikkelissaan ”The persistence of empire in metropolitan culture”, kuinka esimerkiksi lehti *the Daily Express* houkutteli lukijoitaan vielä 1950-luvulla muuttamaan Etelä-Afrikkaan sekä afrikkalaisiin siirtomaihin. Tavalliset brittiläiset olivat siis vakuuttuneita siitä, että brittiläinen imperiumi kestää vahvana dominioissa sekä Afrikassa. Myös päättäjät antoivat kansalaisten ymmärtää asian olevan näin. MacKenzie nostaa esimerkiksi vuonna 1953 perustetun Keski-Afrikan liittovaltion, josta pyrittiin tekemään uusi valkoinen dominio aikaisemmin afrikaanereille menetetyt Etelä-Afrikan tilalle. Lisäksi huonot olot sodan jälkeisessä Britanniassa kannustivat kansalaisia muuttamaan siirtomaihin ja dominioihin.³¹ Vaikka useita siirtomaita oli itsenäistynyt ennen 1950-lukua, vahvan ja suuren Britannian ajatuksesta ei haluttu luopua päättäjien tai median tahoilta vaan imperiumi haluttiin säilyttää osana kansallista identiteettiä ja sitä pyrittiin korostamaan kansalaisille. Erityisesti valkoiset dominiot ja niiden valkoiset asukkaat – australialaiset, kanadalaiset ja uusiseelantilaiset – sidottiin emämaan narratiiviin toisen maailmansodan aikana jatkuen aina 1950-luvulle asti. Toisaalta monet näiden yhteisöjen jäsenet myös identifioituivat brittiläisiksi vielä 1950-luvulla.³² Tätä tukivat dominioihin suuntautuneet maastamuuttohankkeet, joilla pyrittiin vahvistamaan globaalia brittiläistä identiteettiä, joka haluttiin mieltää valkoiseksi. Tällaisen jaetun brittiläisen identiteetin ulkopuolelle kuitenkin jäi suurin osa imperiumin ja myöhemmin kansainyhteisön jäsenistä. Siirtomaista ja dominioista esimerkiksi värvättiin paljon sotilaita 1930- ja 1940-luvuilla Eurooppaan etnisyydestä riippumatta,

³⁰ Webster 2005, 5.

³¹ MacKenzie 2001, 26.

³² Webster 2005, 11.

mutta sodan jälkeen esimerkiksi afrikkalaisten, karibialaisten, intialaisten ja maorien osallisuus unohdettiin samalla kuin alueiden valkoisten yhteisöjen osallisuus huomiotiin myöhemminkin.³³ Valtaosa tavallisista brittiläisistä siis identifioitui vielä 1950-luvullakin sotia edeltäneeseen maailmanmahtiin.

Webster toteaa, kuinka maailmansotien välisenä aikana englantilaisuudesta alkoi muodostua kesytetty kuva, joka korosti takkaa, kotia ja saaren ruohikkoisia rajoja. Tämä versio englantilaisuudesta ei alleviivannut vain kotielämän perinteisesti naisellisia alueita vaan myös esitti rauhallisen, piippuansa polttelevan miehen hoitamassa puutarhaansa. Tällainen ajatusmaailma jatkui toisen maailmansodan aikana englantilaisten nähdessä itsensä kunniakkaana, pienenä maana taistelemassa isoja diktaattoreja vastaan. Webster huomauttaa kuitenkin tämän olleen vain osa sen aikaista kuvailua Britanniasta. Yleinen kuvaus brittiläisyydestä keskittyi edelleen imperialistiseen maskuliinisuuteen vielä toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvun alkupuolella saakka. Miehet esitettiin aikakauden medioissa, kirjallisuudessa ja elokuvissa itsensä uhraavina, kunnioitusta herättävinä ja määrätietoisina sankareina. Tällainen mielikuva oli jatkumoa imperialistiselle kuvaukselle miehestä, jonka arvot olivat yksityiskouluissa koulutetun ylemmän keskiluokkaisen herrasmiehen. Websterin mukaan imperialistinen mielikuva naisesta urheana, moraalisenä ja lempeänä muuttui siirtomaasotien myötä heikoksi ja haavoittuvaksi.³⁴ Brittiläistä identiteettiä jouduttiin rakentamaan uudelleen 1950-luvulla imperiumin purkautumisen ja kansainyhteisön kokoamisen risteyskohdassa, johon Mount Everestin ensinöisyys osui. Mount Everest oli kuitenkin sidottu brittiläiseen identiteettiin jo paljon ennen 1950-lukua.

³³ Webster 2005, 56–57, 88.

³⁴ Webster 2005, 8–10, 183.

2. *The Times* -lehden uutisointi brittiläisyyden ja Mount Everestin valloituksen yhdistäjänä

2.1 Kuka ehtii huipulle ensin? – Mount Everest kansallisena tavoitteena

Nepalin kautta Mount Everestille kulkevasta tiedusteluretkestä uutisoitiin ensimmäisen kerran *The Times* -lehdessä maaliskuun 28. päivänä vuonna 1951. Uutisessa kerrottiin, että retken taustavoimina suunnittelussa sekä taloudellisella puolella olivat RGS, the Alpine Club³⁵ sekä the Himalayan Committee³⁶. Kaikki kolme järjestöä olivat olleet mukana Mount Everestille suuntautuneiden tiedusteluretkien sekä tutkimusmatkojen järjestämisessä jo ensimmäisestä kerrasta vuonna 1921 lähtien. RGS, joka perustettiin vuonna 1830, keskittyi pääasiassa maantieteelliseen tutkimukseen, mutta myös tutkimusmatkailuun. Järjestölle oli alusta asti hyvin tärkeää yhdistää tutkimusmatkailuun tieteellinen aspekti, joka tuotti erityisesti sotien välisen ajan Mount Everestin retkikunnille välillä vaikeuksia, ja tämä herätti kritiikkiä järjestön sisällä. 1950-lukujen tutkimusmatkat Mount Everestille kuitenkin osoittautuivat etenkin tieteellisiksi haasteiksi. Myös vuonna 1857 perustetulla the Alpine Clubilla, maailman ensimmäisellä vuorikiipeilyjärjestöllä, oli iso osuus retkien suunnittelussa. Kolmas järjestö – the Everest Committee – nimittäin muodostettiin kummankin järjestön, RGS:n ja the Alpine Clubin, aktiivisista jäsenistä. Komitea perustettiin vastaamaan Mount Everestin tutkimusmatkan käytännön suunnitelmista ja siitä tiedottamisesta tammikuussa 1921 ennen ensimmäistä matkaa vuorelle.³⁷

Erityisesti the Everest Committeeen toiminta oli kuihtunut toisen maailmansodan sytyttyä, mutta RGS ja the Alpine Club elvyttivät järjestön vuonna 1947, jolloin se myös nimettiin uudelleen the Himalayan Committeeeksi. Intoa Mount Everestille kiipeämiseen vuoden 1938 jälkeen ylläpiti amerikkalaisen eversti Robert L. Scottin vuonna 1942 Nepalin ja Tiibetin yllä tekemä luvaton huvilento, jota ylistettiin amerikkalaisessa

³⁵ The Alpine Club perustettiin Lontoossa vuonna 1857 helpottamaan Euroopan Alppien tutkimista. 1860-luku osoittautui niin sanotusti kultakaudeksi klubille, koska monille Alppien huipuista kiivettiin tällöinen ensimmäistä kertaa. Ks. Hansen 1995, Albert Smith, the Alpine Club, and the Invention of Mountaineering in Mid-Victorian Britain.

³⁶ Vuoteen 1947 asti the Himalayan Committee tunnettiin nimellä the Everest Committee/the Joint Committee. Ks. Isserman & Weaver 2008, 85, 231.

³⁷ Everest Expedition, *The Times* 28.3.1951; Cameron I. 1980, 15–16; Stewart 1995, 176, 186; The Mount Everest Expedition, *The Geographical Journal* 1921, 74–75; Hansen 1995, 309.

lehdistöissä. Britit tekivät vastaavanlaisen lennon vuonna 1945 ja ottivat paljon kuvia Mount Everestistä, mutta pitivät sen mahdollisimman salaisena verrattuna Scottin paljon uutisoituun lentoon, jotta Nepalin tai Tiibetin viranomaisia ei loukattaisi uudestaan heidän ilmatilaansa kohdistuneilla luvattomilla lennoilla. Britit toistivat lennon Himalajan yli vielä uudestaan vuonna 1947. Eric Shipton, Mount Everestin vuorikiipeilijäveteraani, palasi Englantiin pian toisen maailmansodan loppumisen jälkeen ja ehdotti the Alpine Clubille uutta tutkimusmatkaa Mount Everestille mahdollisimman nopealla aikataululla. The Alpine Club olikin hyvin vastaanottavainen ehdotukselle ja Shiptonia pyydettiin johtajaksi vuodelle 1947 suunnitellulle matkalle. Tutkimusmatka ei kuitenkaan koskaan toteutunut, koska tiedot suunnitellusta matkasta vuodettiin lehdistölle ennen kuin the Himalayan Committee oli ehtinyt lähestyä Tiibetin viranomaisia, johtaen pieneen diplomaattiseen selkkaukseen. Lopulta Shipton kuitenkin valittiin johtajaksi vuoden 1951 tiedusteluretkelle.³⁸

The Alpine Club ja RGS olivat todennäköisesti näin valmiita tukemaan toisen maailmansodan jälkeen uutta tutkimusmatkaa Mount Everestille, koska vuoren valloittamisesta oli tullut sotien välisenä aikana hyvin merkittävä kansallinen tavoite. Maailman korkeimman vuoren valloittamisesta ”brittiläisen tavoitteen” teki erityisesti tapa, jolla vuoden 1924 Mount Everestin tutkimusmatka päättyi. Tällöin huipulle pyrkivä parivaljakko George Mallory³⁹ ja Andrew Irvine⁴⁰ katosivat. Heidän surullisen kohtalonsa teki merkitykselliseksi se, ettei tiedetty pääsivätkö he vuoren huipulle vai eivät. Heistä tehdyn viimeisen näköhavainnon mukaan, he olivat olleet jo lähellä huippua.⁴¹ Malloryn ja Irvinen mysteeriksi jääneiden kohtaloiden takia brittiläiset alkoivat kokea Mount Everestin *omaksi* vuorekseen. Heidän arvoaan kansallisesti merkittävinä hahmoina lisäsi se, että he olivat ensimmäiset Mount Everestin rinteillä kuolleet englantilaiset. Hansen

³⁸ Isserman & Weaver 2008, 230–231.

³⁹ George Mallory (1886–1924) oli kokenut vuorikiipeilijä 1920-luvulla. Hänet kutsuttiin mukaan jo ensimmäiselle Mount Everestin tutkimusmatkalle vuonna 1921 ja vuoteen 1924 mennessä hänestä oli tullut Himalajan vuorikiipeilyn ensimmäinen kuuluisuus. Edmund Hillarykin on kutsunut Mount Everestiä ”Malloryn vuoreksi”. Ks. Isserman & Weaver 2008, 87–89, 116–117.

⁴⁰ Andrew Irvine (1902–1924) oli vuoden 1924 Mount Everestin retkikunnan nuorin jäsen. Irvinellä ei ollut erityistä kokemusta vuorikiipeilystä, mutta hän oli muuten ansioitunut urheilija. Nuoruudestaan ja kokemattomuudestaan huolimatta hänet otettiin mukaan retkikuntaan, koska hänen fyysinen kyvykkyytensä ja käytännönläheinen kekseliäisyytensä nähtiin erityisinä ominaisuuksina. Ks. Isserman & Weaver 2008, 117.

⁴¹ Isserman & Weaver 2008, 126.

lainaa englantilaisen vuorikiipeilijän Frank Smythen⁴² kirjettä vuodelta 1930, jossa Smythe kirjoittaa painokkaasti, että brittiläisen retkikunnan tulisi kiivetä vuorelle juuri siksi, että brittiläisiä henkiä oli menetetty siellä. Kirje on kirjoitettu samoihin aikoihin, jolloin saksalainen retkikunta tavoitteli tutkimusmatkaa Mount Everestille.⁴³ Tällainen nationalistinen retoriikka vaikuttaa muodostuneen yhteydessä siihen yhdeksän vuoden taukoon, vuodesta 1924 vuoteen 1933, jolloin Tiibet esti brittiläisten pääsyn Mount Everestille. Retoriikkaa korosti vuoden 1924 tutkimusmatkan päättyminen epätietoisuuteen, mikä luultavasti syvensi brittiläisten halua päästä takaisin vuorelle. Malloryn ja Irvinen kohtalo kiinnosti brittiläisiä vielä kolmen vuosikymmenen jälkeenkin, kun *The Times* kirjoitti heistä juuri ennen vuoden 1951 tiedusteluretkä. Lehden artikkeli romantisoi vuorikiipeilyä brittiläisille lukijoilleen, joilla ei ole Scafell-vuorta korkeampaa saarellaan, samalla pohtien mahtoivatko Mallory ja Irvine kuitenkin päästä huipulle ennen katoamistaan:

Vuoren huipulle yrittäneet ryhmät kärsivät karvaan tappion ja oppivat paljon, mutta heidän päämääränsä pysyi piilossa kaikilta muilta paitsi lentäjiltä ja – kuka tietää? – ehkäpä hetkellisesti Mallorylta ja Irvineltä.⁴⁴

Vuoden 1951 Mount Everestin matkaa uutisoitiin kohtalaisen paljon *The Timesissa*, vaikka kyseessä olikin vain tiedusteluretki. Erityisesti retken johtaja Eric Shipton esiintyi runsaasti *The Timesin* sivuilla. Lehti julkaisi vuoden 1951 elokuun ja joulukuun välillä kymmenen Shiptonin kirjoittamaa pitkää, tiedusteluretkä käsittelevää artikkelia. Ensimmäiset kaksi käsittelivät retkelle valmistautumista hyvin yksityiskohtaisesti. Shipton kuvasi aikaisempien retkikuntien yrityksiä löytää vaihtoehtoisia reittejä vuorelle ja tätä uutta mahdollista reittiä, jota retkikunta oli lähdössä tutkimaan. Hän kirjoitti myös sääolosuhteiden tuomista haasteista sekä kertoi retkikunnan sen hetkisistä jäsenistä.⁴⁵ Myöhemmissä artikkeleissaan Shipton kuvaili tiedusteluretken etenemistä ja tapahtumia hyvin tarkasti, mutta kirjoitti myös Nepaliläisistä luonnosta ja maan muista

⁴² Frank Smythe, kokenut vuorikiipeilijä, oli mukana kolmella 1930-luvun Mount Everestin tutkimusmatkalla. Ks. Stewart 1995, 182.

⁴³ Hansen 2001, 59; Isserman & Weaver 2008, 99, 127.

⁴⁴ "The assaulting parties suffered bitter loss and learned much, but their goal stayed hidden, except to the aerial photographers and – who knows? – perhaps, fleetingly, to Mallory and Irvine." Unfinished Adventure, *The Times* 14.8.1951.

⁴⁵ Return to Everest I, *The Times* 13.8.1951; Return to Everest II, *The Times* 14.8.1951.

erikoisuuksina pitämistään asioista. Tiedusteluretkestä kertovien kirjoitusten lisäksi lehdessä julkaistiin syksyllä 1951 muutamia lyhyitä ajankohtaisia ilmoituksia retkikunnan etenemisestä, jotka olivat tarpeellisia, koska Shiptonin artikkelit ilmestyivät lehdessä pitkän välimatkan vuoksi huomattavasti kirjoittamisajankohtaansa myöhemmin.⁴⁶

”Mount Everest” nimenä nousee *The Timesin* sivuilla osana brittiläistä kulttuuria sekä imperialistista identiteettiä muutaman kerran vuosien 1951 ja 1952 aikana. Brittiläisen nimensä vuori sai alun perin Intian maanmittauslaitoksen (the British Surveyor General of India) entisen johtajan sir George Everestin mukaan vuonna 1856 vuoren korkeuden tarkastuksen yhteydessä. RGS virallisti nimen vuonna 1865 maanmittauslaitoksen sen hetkisen johtajan Andrew Waugh’n suosituksesta. Sir George ei olisi halunnut vuorta nimettävän hänen mukaansa, koska uskoi paikallisten nimien käytön tärkeyteen, mutta Waugh’n mukaan paikallista nimeä ei tiedetty tai sitä ei pystytty varmistamaan, joten vaihtoehtoinen nimi oli tarpeellinen.⁴⁷ Heti sen jälkeen kun syksyn 1951 tiedusteluretkestä oli ilmoitettu ensimmäisen kerran, *The Timesissa* julkaistiin maaliskuussa 1951 artikkeli, joka käsitteli termiä ”kulttuurinen aggressio” sekä sen ilmenemisen että ymmärryksen vähäisyyttä brittiläisessä yhteiskunnassa. Artikkelissa nostettiin esille esimerkkinä Mount Everestin nimi. Kiinalaisessa aikakauslehdessä oli ilmestynyt kirjoitus, joka kutsui nimen käyttöä imperialistien harjoittamaksi kulttuuriseksi aggressioksi perustellen, että Mount Everest oli löydetty jo 135 vuotta ennen kuin George Everest ”löysi” vuoren. Kiinalaisen artikkelin mukaan vuoresta tulisi käyttää sen alkuperäistä nimeä Chu-mu-lang-ma (Peak of Sacred Mother Spring).⁴⁸ *The Timesin* artikkelin sävy muuttuu tässä kohtaa hyvin puolustelevalaksi:

– – Mantsudynastia oli eikä edes yrittänyt olla muuta kuin imperialistinen instituutio ja vuoteen 1852 mennessä everstiluutnantti sir George Everest brittiläisen Intian maanmittauslaitoksen johtaja, jonka mukaan vuori oli nimetty, oli elänyt jo lähes vuosikymmenen eläkkeellä Englannissa.⁴⁹

⁴⁶ Shiptonin artikkelit: Ks. *The Times* 18.8.1951, 20.8.1951, 22.8.1951, 6.12.1951 & 24.12.1951.

⁴⁷ The Naming of Mount Everest, <http://www.montana.edu/everest/facts/naming.html>.

⁴⁸ Pique Over a Peak, *The Times* 29.3.1951.

⁴⁹ “- the Manchu Empire was, and made no bones about being, an imperialist institution, or that by 1852 Lieutenant-Colonel Sir George Everest, the surveyor-general in India, after whom the mountain

Lehti nostaa myös esille brittiläisten yhteyden Mount Everestiin: ne vaarat ja vaikeudet, joita he ovat joutuneet kokemaan yrittäessään päästä vuoren huipulle. Samalla lehti vähättelevään sävyyn kuitenkin myöntää, että kiinalaiset saattavat nähdä nämä vuorenvallotusyritykset järjettömänä toimintana. Tällainen puolusteleva ja vähättelevä sävy kertoo brittiläisten näkemyksestä omasta toiminnastaan. Heidän kansallinen identiteettinsä on vahvasti yhdistetty muunmaalaisten – ulkopuolisina pidettyjen – mielestä uhkarohkeaan tai jopa mielettömään toimintaan, kuten vuorien valloittamiseen. Imperialistiset konnotaatiot uuden valloittamisen tärkeydestä vaikuttavatkin olleen vahvasti osa brittiläistä identiteettiä vielä 1950-luvulla. Lisäksi Kiinan sisäministeriö kritisoi entisestään niitä, jotka olivat sokeasti ottaneet käyttöönsä brittiläisen ”Mount Everest” nimen, joka sisäministeriön mukaan pönkitti imperialistista siirtomaahallintoa. *The Times* uutisoikin kesäkuussa 1952, että Kiina oli ilmoittanut alkavansa käyttää Mount Everestistä vain sen alkuperäistä nimeä. Saman uutisen yhteydessä lukijaa kuitenkin muistutettiin myös siitä, kenen mukaan vuori oli nimetty ja kuinka henkilön toiminta johti tähän kunnianosoitukseen.⁵⁰

Vuoren nimen alkuperä nousee toisestakin näkökulmasta esille *The Timesin* sivuilla vuonna 1951. Marraskuussa lehdessä ilmestyi artikkeli otsikolla ”Chomo-langma” vastauksena samana päivänä lehdessä ilmestyneeseen mielipidekirjoitukseen termistä *cwm*. *Cwm* (engl. cirque) on suomeksi onsilo tai onsilöjätikkö eli kulhonpohjan muotoinen laskeuma tai tietyn tyyppinen jäätikkö.⁵¹ Lukijan mielestä termin tilalla olisi tullut käyttää helpommin englantia puhuvan henkilön suuhun taipuvaa sanaa, koska termiä käytettiin niin paljon Mount Everestin tutkimusmatkaa käsittelevissä artikkeleissa. Artikkelissa perustellaan sanan *cwm* käyttöä yhteydessä Mount Everestin paikalliseen nimeen. Kirjoittaja mainitsee termin käytön olevan oikeaoppista, koska termi esiintyy virallisissa englanninkielisissä kartoissa jo ainakin 1920-luvulla. Hän kuitenkin käy läpi termin todennäköistä etymologiaa, jonka perusteella termin tilalla voitaisiin käyttää sanoja ”coomb”, ”combe” tai ”cumb”. Kirjoittaja tuo esille paikallisten nimien ja termien käytön romantisoinnin ja antaa esimerkin, jonka mukaan Mount Everestistäkin tulisi käyttää sen paikallista nimeä ”Chomo-langma”. Hän kuitenkin

was named, had been living in retirement in England for nearly a decade.” Pique Over a Peak, *The Times* 29.3.1951.

⁵⁰ Chinese Rename Everest, *The Times* 7.6.1952.

⁵¹ Penttilä 1953, 1.

korostaa, ettei tavallinen brittiläinen haluaisi viedä maanmieheltään kunniaa tämän työstä muuttamalla vuoren nimeä vain itämaisyyden romantisoinnin vuoksi:

– – miehen täytyisi olla enemmän kuin tavallinen paikallisen värin ystävä, jotta toivoisi sir George Everestin, joka teki loppuun Himalajan kartoituksen, sysäystä unohdetuksi paikallisten suosioksi.⁵²

On mielenkiintoista, kuinka termin *cwm* käytöstä luopumista perustellaan kielellisestä näkökulmasta. Samalla asiaa tukeväksi esimerkiksi oli valittu Mount Everest, jonka käyttöä nimenä voidaan perustella vain kansallisen ylpeyden näkökulmasta, jotta nimenomaan George Everestin tekemän työn merkitys korostuisi. Yksitoista päivää myöhemmin *The Timesissa* julkaistiin Brightonin teknillisen yliopiston maantieteen laitoksen kirjoitus, joka perustelee termin *cwm* käyttöä tieteellisestä näkökulmasta. Kirjoituksessa nostetaan esille onsilon tarkka tieteellinen määritelmä ja kuinka se eroaa laaksosta (engl. *coombe*).⁵³

Kohtalaisesti onnistuneen vuoden 1951 tiedusteluretken jälkeen britit olisivat halunneet päästä tekemään täysikokoisen yrityksen vuoren valloittamiseksi jo heti seuraavana keväänä, koska sääolosuhteet Mount Everestillä oli koettu liian huonoiksi syksyiseen yritykseen. Shipton kirjoittaa *The Timesissa* kylmistä luoteistuulista, joita he joutuivat Himalajalla kokemaan monsuunin loppumisen jälkeen, ja suosi ajatusta keväisestä kiipeämisyrityksestä. Mutta brittien epäonneksi sveitsiläiset olivat jo saaneet luvan Nepalilta tutkimusmatkalle keväksi 1952. Nepal ei erottanut tiedusteluretkettä oikeasta, vuoren huipulle pyrkivästä yrityksestä niin kuin britit tekivät.⁵⁴ Vuosien 1951 ja 1952 vaihteessa Nepalin hallitus ehdotti brittiläisille yhteisestä tutkimusmatkaa sveitsiläisten kanssa. Keskustelua käytiin sveitsiläisen Schweizerische Stiftung für Alpine Forschung⁵⁵ -järjestön kanssa, joka vastasi sveitsiläisten tutkimusmatkasta ja the Himalayan Committeeen välillä sekä Zürichissä että Lontoossa. Lopulta kuitenkin tultiin lopputulokseen, ettei yhteistä matkaa pystytä organisoimaan näin lyhyessä ajassa, ja

⁵² " - a man would have to be more than an ordinary lover of local colour to wish to have Sir George Everest, who completed survey of the Himalayas, thrust into oblivion in its favour." Chomo-langma, *The Times* 16.11.1951.

⁵³ Margaret Coleman: Approach to Everest, *The Times* 27.11.1951.

⁵⁴ Eric Shipton: Looking Back on Everest, *The Times* 21.12.1951; Stewart 1995, 185; Hansen 2001, 60.

⁵⁵ Engl. the Swiss Foundation for Alpine Research.

brittiläiset tulisivat tekemään oman huipun valloitusyrityksensä keväällä 1953. Shipton kuitenkin tarjosi sveitsiläiselle retkikunnalle apuaan ja matkusti tammikuussa 1952 Zürichiin kertomaan tarkemmin syksyn 1951 tiedusteluretken löydöistä.⁵⁶

Pian tämän jälkeen Shipton ehdotti keväälle 1952 tutkimusmatkaa toiselle Himalajan yli 8000 metriselle vuorelle, Cho Oyulle. Tutkimusmatkan tarkoituksena oli kartoittaa mukaan valittujen kiipeilijöiden kykyjä toimia suurissa korkeuksissa, jotta vuoden 1953 tutkimusmatkalle valittaisiin mukaan päteviä henkilöitä. Lisäksi matkalla testattiin uusia happilaitteita, vaatteita ja muita varusteita sekä tutkittiin korkealla kiipeilyn fysiologiaa haasteita, kuten ruokavaliota ja nesteytystä sekä akklimatisaatiota eli poikkeavaan ympäristöön tottumista, tässä yhteydessä vähähappiseen ilmanalaan tottumista. The Himalayan Committee hyväksyi ehdotuksen ja helmikuun loppuun mennessä myös Nepal oli hyväksynyt sekä vuoden 1952 että 1953 tutkimusmatkat.⁵⁷ Cho Oyun valloittamisesta jouduttiin kuitenkin luopumaan huonojen sääolosuhteiden takia. Tästä johtuen retkikunta lopulta jakaantui pienemmiksi ryhmiksi tutkimaan vuotta ympäröiviä alueita. *The Times* seurasi kevään tutkimusmatkaa vähemmän kuin edellisen syksyn tiedusteluretkeä, mutta julkaisi kuitenkin useita Shiptonin kirjoittamia artikkeleita tutkimusmatkasta. *The Times* seurasi myös hyvin tarkkaan sveitsiläisen retkikunnan yritystä kiivetä Mount Everestille ja näiden kirjoitusten yhteydessä annettiin lukijoille ajankohtaisia tietoja myös brittiläisen retkikunnan etenemisestä Cho Oyulla.⁵⁸

The Times sopi Schweizerische Stiftung für Alpine Forschung -järjestön kanssa vuoden 1952 tutkimusmatkan kustannusoikeuksista samoin kuin vuosina 1951, 1952 ja 1953 the Himalayan Committeeen kanssa.⁵⁹ Lehdessä ilmestyi näin ollen paljon sveitsiläisten Mount Everestin valloitusyrityksiä käsitteleviä kirjoituksia, kuten retkikuntalaisten kirjoittamia artikkeleja ja muita lyhyempiä ajankohtaisia päivityksiä retkikunnan

⁵⁶ Joint Expedition to Everest, *The Times*, 31.12.1951; Joint Expedition to Everest, *The Times* 4.1.1952; Talks on Anglo-Swiss Everest Attempt, *The Times* 7.1.1952; Everest Attempt by Swiss in Spring, *The Times* 8.1.1952; Hansen 2013, 239.

⁵⁷ Coming Himalayan Expeditions, *The Times* 29.2.1952; Eric Shipton: The Expedition to Cho You, *The Geographical Journal* 2/1953, 129.

⁵⁸ Eric Shipton: Cho You Mission Abandoned, *The Times* 1.7.1952; Ks. esim. Swiss Expedition to Everest, *The Times* 29.3.1952; Eric Shipton: Expedition to Cho You, *The Times* 8.4.1952; Eric Shipton: Approach to the Himalayas, *The Times* 10.5.1952; Climbers' Advance on Everest, *The Times* 9.6.1952; Eric Shipton: Cho You Mission Abandoned, *The Times* 1.7.1952.

⁵⁹ Challenge to Everest, *The Times* 18.3.1952; 1953 British Everest Expedition, *The Times* 31.1.1953.

etenemisestä.⁶⁰ Osa sveitsiläisen retkikunnan kirjoituksista koettiin väärää tietoa antaviksi ja lehdessä julkaistiinkin muutama mielipidekirjoitus näihin osiin liittyen. *The Timesin* sveitsiläisen retkikunnan kirjeenvaihtaja kirjoittaa heinäkuussa 1952 julkaistussa artikkelissaan, kuinka osa retkikunnasta sekä sherpoista vietti kolme vuorokautta 25 800 jalassa (7863 m) ja tapauksen merkityksellisyydestä:

– – heidän viimeisellä yrityksellään oli erityistä arvoa, koska ne kolme yötä, jotka vietettiin Eteläsolassa, todistivat sen, että oli mahdollista selvitä hengissä merkittäviä ajanjaksoja niin lähellä vuoren huippua.⁶¹

Artikkeli antaa ymmärtää, ettei näin olisi koskaan aikaisemmin tapahtunut. Vastalauseen tähän esittää T. A. Brocklebank 30. heinäkuuta ilmestyneessä mielipidekirjoituksessaan, jossa hän kirjoittaa vuoden 1933 brittiläisen Mount Everestin retkikunnan useiden jäsenten sekä sherpojen nukkuneen vastaavissa korkeuksissa jopa kolmesta kahdeksaan yötä. Brocklebank nostaa esille myös ajatuksiaan parannusehdotuksista, jotka olisivat hänen näkemyksensä mukaan välttämättömiä vuoren valloittamiseksi. Muutamaa päivää myöhemmin *The Times* julkaisee J. L. Longlandin mielipidekirjoituksen, jossa hän yhtyy Brocklebankin ajatuksiin ja kommentoi lisäksi sveitsiläisen retkikunnan akklimatisoitumista. Longlandin mukaan sveitsiläiset eivät olleet tarpeeksi tottuneita hapen vähyyteen ja sen takia heidän kuvailemansa vaikeudet 28 000 jalassa (8534 m) olivat niin huomattavia.⁶²

Brocklebank sekä Longland kirjoittavat kuitenkin hyvin asialliseen ja kunnioittavaan sävyyn sveitsiläisestä retkikunnasta, vaikka osoittavatkin samalla omia näkemyksiään sveitsiläisen tutkimusmatkan heikkouksista. Molemmat kehuvat sveitsiläisten yritystä ja kuvailevat sveitsiläisiä sanoilla kuten urhea ja mahtava. Brocklebank ja Longland olivat molemmat kokeneita vuorikiipeilijöitä ja olivat molemmat olleet mukana vuoden 1933 Mount Everestin retkikunnassa. Vaikuttaa siltä, että he halusivat muistuttaa brittiläisiä

⁶⁰ Ks. esim. Challenge to Everest, *The Times* 18.3.1952; André Roch: 2.4.1952; Dr. Wyss-Dunant: Swiss Everest Expedition, *The Times* 19.5.1952; André Roch: The Sherpas of Everest, *The Times* 27.6.1952; Everest Climbers' Difficulties, *The Times* 3.7.1952.

⁶¹ " - their final venture was of particular value because of the three nights spent on the South Col, proving that it is possible at least to live for considerable periods of time so near the summit of the mountain." Everest Inviolable, *The Times* 25.7.1952.

⁶² T. A. Brocklebank: Experience on Everest, *The Times* 30.7.1952; J. L. Longland: Experience on Everest, *The Times* 5.8.1952.

lukijoita maanmiestensä kyvykkäästä toiminnasta jo lähes kaksikymmentä vuotta aikaisemmin samassa ympäristössä sekä tarjota omaa tietämystään liittyen vuorikiipeilyyn Mount Everestillä. *The Times* oli selvästi valinnut julkaistavakseen arvostettujen ja asiasta paljon tietävien henkilöiden kirjoituksia, joskaan kummankaan historiaa suhteessa Mount Everestiin ei ole mielipidekirjoituksissa mainittu – vain heidän nimensä ja asuinpaikkansa.⁶³ Onhan hyvin mahdollista, että Mount Everestin valloitusyrityksiin liittyviä mielipidekirjoituksia on lähetetty lehden toimitukseen huomattavasti enemmän kuin mitä niitä on lopulta julkaistu. On ilmeistä, että lehden toimituksella on ollut huomattava vaikutus lehdessä julkaistuun materiaaliin, joten heidän motiivejaan julkaisujen suhteen täytyy myös pohtia. Oliko julkaisujen suhteen edes mitään erityistä motiivia? *The Timesilla* oli hyvin pitkä historia Mount Everestin tutkimusmatkojen tukijana ja lehden halu uutisoida aiheesta on melko ilmeinen huomioiden sen hankkimat kustannusoikeudet tutkimusmatkojen uutisointiin.

Vuosien 1951 ja 1952 tutkimusmatkat herättivät kiinnostusta myös tavallisissa brittiläisissä, eivät vain vuorikiipeilystä kiinnostuneissa. Esimerkiksi 19.11.1951 *The Times* -lehdessä oli tuon päivän tapahtumalistan alla maininta, että Sylvan Debating Club -nimisellä väittelyseuralla oli sinä päivänä tilaisuus, jossa väiteltiin siitä, oliko Eric Shiptonin ja hänen retkikuntansa yritys löytää uusi reitti Mount Everestille turhaa työtä. Lisäksi *The Timesin* mielipidepalstalla käydään syksyllä 1951 keskustelua Mount Everestin korkeudesta. Sveitsiläisten tutkimusmatkat Mount Everestille sekä brittiläisten Cho Oyun tutkimusmatka vuonna 1952 pitivät Himalajan *The Timesin* otsikoissa ja saman vuoden heinäkuussa järjestettiin Lontoossa näyttely Mount Everestistä. Näyttelyssä oli pienoismalli vuoresta, johon oli merkitty sotien välillä käytetty Tiibetin puoleinen pohjoinen reitti sekä uusi Nepalín puoleinen reitti. Lisäksi näytteillä oli kuvia aikaisemmilta Mount Everestin tutkimusmatkoilta havainnollistamassa tutkimusmatkojen kehitystä edelliseltä 30 vuodelta. Näyttelyn avajaispuheen pitäjä korosti sitä, että brittiläinen retkikunta oli lähtemässä seuraavanakin vuonna Mount Everestille ja tarpeen vaatiessa vielä uudestaan vuonna 1955.⁶⁴ Vaikuttaa siltä, että aikaisempia Mount Everestin tutkimusmatkoja ja brittien

⁶³ Hansen 1996a, 726.

⁶⁴ To-Day's Arrangements, *The Times* 19.11.1951; P. R. Butler: The Hight of Everest, *The Times* 3.12.1951; Max Parrish: The Hight of Everest, *The Times* 7.12.1951; G. F. Heaney: The Hight of Everest, *The Times* 11.12.1951; Everest Attempts, *The Times* 1.7.1952.

toimintaa vuoren kiipeämisen mahdollistamiseksi haluttiin korostaa aikana, jolloin sveitsiläisillä oli vielä mahdollisuus ”voittaa” britit vuoren valloittamisessa. Näyttelyllä saatettiin painottaa sitä, että britit olivat olleet ensimmäisinä yrittämässä Mount Everestille kiipeämistä ja aikoivat pyrkiä siihen mahdollisuuksien mukaan edelleen.

Itse vuoren lisäksi *The Timesin* sivuilla keskustelua herätti ”kammottava lumimies” syksyllä 1951. Shipton kirjoittaa yhdessä artikkelissaan retkikunnan näkemistä kummallisista kolmivarpaisista jalanjäljistä, joiden sherpat kertoivat kuuluvan *yetille*. Sherpat kuvailivat hahmoa puoliksi mieheksi puoliksi pedoksi ja punaruskea karvan peittämäksi. *The Timesin* museoaiheiden kirjeenvaihtajan artikkeli kuvailee muutamaa päivää myöhemmin tarkemmin lumimiehen legenda ja kertoo Britannian luonnontieteellisen museon henkilökunnan tunnistaneen Shiptonin kuvaamat jalanjäljet todennäköisesti langur-apinan jäljiksi. Apinan asuinalueiden tiedettiin olevan Nepalissa. Myös vuoden 1952 sveitsiläisen retkikunnan kerrotaan nähneen lumimiehen jalanjälkiä ja retkikunnan johtajan artikkelissa *The Timesissa* kuvaillaan yksityiskohtaisesti millainen eläin jälkiä on todennäköisesti jättänyt. Kumpikaan retkikunta ei siltikään nähnyt jälkien jättäjää, joten kysymys lumimiehestä jäi vahvistamatta. Vuoden 1953 retkikunnan johtaja John Huntkin kommentoi vielä kesäkuussa 1953, että seuraavaksi alueelle voitaisiin tehdä eläintieteellinen tutkimusmatka selvittämään, mikä eläin näitä jälkiä todellisuudessa jättää. *The Times* kertookin 29.6.1953, että Intia on lähettämässä eräälle Himalajan tutkimattomalle alueelle eläintieteilijöitä, joiden toivotaan löytävän uutta tietoa ”lumimiehestä”.⁶⁵ Lumimiehen mysteeri toi uudenlaisen näkökulman mukaan Mount Everestin valloituksen seuraamiseen 1950-luvulla. Se antoi retkikunnille mahdollisuuden olla mahdollisesti uuden eläinlajin löytäjiä tai nähtyään eläimen he olisivat pystyneet vahvistamaan alkuperäiset epäilyt jalanjälkien jättäjän takana. Lumimiehen löytyminen olisi antanut löytäjilleen entistä enemmän kansallista ja kansainvälistä tunnustusta.

⁶⁵ Eric Shipton: A Mystery of Everest, *The Times* 6.12.1951; The “Snowman of Everest”, *The Times* 8.12.1951; Tracks on Everest, *The Times* 13.12.1951; Dr. Wyss-Dunant: The Himalayan Footprints, *The Times* 6.6.1952; Further Details of Everest Assaults, *The Times* 16.6.1953; Climbers in Delhi, *The Times* 29.6.1953.

2.2 Mount Everestin valloitus murenevan imperiumin pönkittäjänä – ensinousun vastaanotto Britanniassa

Vuoden 1953 tutkimusmatkaa alettiin suunnitella jo hyvissä ajoin edellisen vuoden puolella. Sveitsiläiset olivat päässeet jo hyvin lähelle huippua, joten The Himalayan Committee koki, että nyt brittiläisillä oli todennäköisesti viimeinen mahdollisuus kiivetä Mount Everestille ensimmäisinä. Shipton suosi pieniä, paikallisia tarvikkeita ja tuotteita hyödyntäviä retkikuntia ja Cho Oyun epäonnisen tutkimusmatkan jälkeen hänen kykyään ja intoaan johtaa uutta tutkimusmatkaa alettiin epäillä. Osa Cho Oyun retkikuntalaisista kritisoi Shiptonin toimintaa ja johtamistyyliä tutkimusmatkalla the Himalayan Committeeelle kesällä 1952 ja komitea päätti korvata Shiptonin eversti John Huntilla, pitkän uran armeijassa tehneellä vuorikiipeilijäveteraanilla, jolla oli paljon kokemusta sekä Alpeilla että Himalajalla kiipeilystä.⁶⁶ Hansenin mukaan tuleva tutkimusmatka koettiin komitean piirissä Britannialle sekä kansainyhteisölle hyvin tärkeänä ja se perusteli valintaansa Huntin sotilastaustalla.

– – brittiläisten organisoiva komitea päätti korvata Shiptonin johtajana eversti John Huntilla, armeijan virkamiehellä, koska tutkimusmatkan nähtiin olevan 'vastuunalainen valtiolle ja kansainyhteisölle' ja sillä oli suurta 'kansallista painoarvoa'.⁶⁷

The Times esittää lokakuussa 1952 ilmestyneessä uutisessaan tulevan vuoden tutkimusmatkasta, että Shipton oli luopunut roolistaan matkan johtajana, mutta tarjoaisi edelleen retkikunnan käyttöön tietämystään ja kokemustaan. Lehti esittää johtajan vaihdoksen hyvin neutraalisti ja lyhyesti, mutta mainitsee kuitenkin Shiptonin luopuneen roolistaan johtuen erimielisyyksistä liittyen tulevan tutkimusmatkan rakenteeseen. Lukijoita lisäksi muistutetaan siitä, että sveitsiläinen retkikunta on samaan aikaan Himalajalla ja jos he onnistuisivat yrityksessään, tulevan kevään brittiläinen tutkimusmatka peruttaisiin. Vain kolme päivää sen jälkeen, kun sveitsiläiset olivat ilmoittaneet luopuvansa syksyn osalta Mount Everestin valloittamisesta *The*

⁶⁶ Hansen 2013, 240; Isserman & Weaver 2008, 275–276.

⁶⁷ “- - the British organising committee chosen to replace Shipton as leader with Col. John Hunt, military officer, because of its ‘responsibility to the nation and Commonwealth’ in a matter of ‘national importance’.” Hansen 2001, 60.

Timesissa uutisoitiin brittiläisen tutkimusmatkan kokoonpanosta ja sen alustavasta aikataulusta tulevana keväänä.⁶⁸

Kevään 1953 tutkimusmatkan valmisteluja seurattiin hyvin tarkkaan *The Timesissa*, lähes viikoittain ilmestyi vaihtelevia kirjoituksia liittyen muun muassa retkikunnan liikehdintään, John Huntin artikkeleja tutkimusmatkan vaiheista sekä kommentteja Huntin artikkeleihin. Tutkimusmatka sai helmikuussa 1953 erityistä kansallista tunnustusta, kun *The Times* ilmoitti Edinburghin herttuan prinssi Philipin suostuneen toimimaan matkan suojelijana. Jo hyvin varhaisesta vaiheesta *The Times* -lehdessä pidettiin hyvin tärkeänä, että tiedot tutkimusmatkan etenemisestä pysyisivät heidän käsissään. James Morris, retkikunnan *The Timesin* kirjeenvaihtaja, kertoo kirjassaan *Coronation Everest*, kuinka tarkkaan tietojen välitys perusleiristä Intian kautta Lontooseen suunniteltiin ennen tutkimusmatkaa. Radio olisi ollut nopein vaihtoehto, mutta Nepalin viranomaiset olivat vastahakoisia suostumaan tehokkaiden lähettämien sijoittamisen niin lähelle heidän pohjoista rajaansa. Lopulta päädyttiin juoksijoihin, jotka kuljettaisivat viestejä Mount Everestiltä Kathmanduun ja takaisin. Morrisin lisäksi *The Timesilla* oli toinen kirjeenvaihtaja Nepalissa, Kathmandussa päivystävä Arthur Hutchinson, joka välitti Morrisin viestit Lontooseen. Huoli tietojen pysymisestä *The Timesilla* oli aiheellinen, sillä esimerkiksi *Reutersin* toimittaja Peter Jackson sekä *Daily Mail* -lehden toimittaja Ralph Izzard seurasivat retkikuntaa Himalajalle.⁶⁹

Morris korostaa vuoden 1953 matkan erityisyyttä kansallisesta näkökulmasta:

Vanhoina aikoina yritykset korkeimmille huipuille olivat olleen pääasiassa herrasmiesten seikkailuja, joita eivät tahranneet halvat kansalliset tavoitteet, niitä ei ollut pilattu kovaäänisellä julkisuudella. – – Vuoteen 1953 mennessä – – ihmiset eivät enää menneet Himalajalle vain siksi, että se oli hauskaa vaan, koska laji oli nyt kansallisen innon pääosainen välittäjä.⁷⁰

⁶⁸ Next Attempt on Everest, *The Times* 9.10.1952; Swiss Attempt on Everest, *The Times* 6.12.1952; British Everest Team, *The Times* 9.12.1952.

⁶⁹ Everest Expedition, *The Times* 20.2.1953; Morris 2010, 5–7, 13, 77.

⁷⁰ "In the old days an assault on the highest of peaks had been essentially an adventure for gentlemen, tarnished by no cheap nationalist ambition, unspoilt by stridencies of publicity. – – By 1953 – – People no longer went to the Himalaya only for the fun of it, because sport was now a chief medium of nationalist fervour." Morris 2010, 2–3.

Useat Himalajan yli 8000 metriä korkeat vuoret olivat jakautuneet jo sotien välisenä aikana tietyille eurooppalaisille valtiolle. Mount Everestiä alettiin 1950-luvulla kutsua ”brittiläiseksi vuoreksi” samalla kuin muun muassa Nanga Parbat⁷¹ -vuorta kutsuttiin ”saksalaiseksi vuoreksi” ja K2⁷²-vuorta ”amerikkalaiseksi vuoreksi”. Nämä jaot olivat kuitenkin olleet olemassa jo ennen toista maailmansotaa. Niin kauan kuin britit hallitsivat Intiaa ei muunmaalaisille retkikunnille annettu mahdollisuutta tutkimusmatkaan Mount Everestille. Hansenin mukaan brittiläinen ministeriö the India Office oli julkisesti ilmoittanut 1930-luvulla, että oli Tiibetin päätös keitä he päästivät maansa puoleiselle Himalajalle, mutta yksityisesti brittiläisiä retkikuntia suosittiin. Tästä johtuen eri valtiot päätyivät yrittämään eri vuorien huipulle, ja tilanne samalla rajoitti kansainvälistä kilpailua Himalajalla. Kun vuonna 1950 ranskalaiset kiipesivät Annapurnalle⁷³, he tekivät sen Morrisin mukaan ”kukoistavalla kansallisella ylpeydellä”. Tämän lisäksi sveitsiläisten lähes onnistuneet yritykset Mount Everestillä vuonna 1952 muuttivat vuorikiipeilyn asetelmaa valtioiden välillä huomattavasti kilpailullisemmaksi. Himalajalla sijaitsevien vuorten jakautuminen länsimaisten valtioiden kesken antaa 1900-luvun alkupuoliskon vuorikiipeilylle vahvoja imperialistisen valloittamisen konnotaatioita. Vaikka Britannia oli ollut yllä mainituista länsimaista selkein imperiumi, myös muiden valtioiden toiminnalla vuorten kiipeämiseksi voidaan nähdä olevan samankaltaisia valloittamisen merkityksiä. Esimerkiksi useat saksalaisten tutkimusmatkat Nanga Parbatille 1930-luvulla loppuivat tragediaan ja vuoren huipulle päästiin – samoin kuin Mount Everestille – vasta vuonna 1953.⁷⁴

Toukokuussa uutisointi Mount Everestin valloituksen ympärillä tiivistyi, kun 7.5.1953 ilmestyneessä artikkelissa kerrottiin, että yritys kiivetä vuoren huipulle pyrittäisiin tekemään 15. toukokuuta. Ilmoitus aiheutti paljon spekulatiota lehdessä, koska informaatio Mount Everestiltä Kathmandun kautta Lontooseen kulki hitaasti. Samana päivänä jona Hillary ja Tenzing nousivat Mount Everestille, eli 29. toukokuuta *The Timesissa* esitettiin jopa, että vahvistamattomien tietojen mukaan kaksi ensimmäistä yritystä vuoren huipulle olisivat jo epäonnistuneet. Tieto vuoren valloittamisesta kuitenkin saapui Lontooseen 1. kesäkuuta, missä *The Times*, Britannian ulkoministeriö

⁷¹ Nanga Parbat on maapallon yhdeksänneksi korkein vuori (8125 m).

⁷² K2 on maapallon toiseksi korkein vuori (8611 m), tunnetaan myös nimellä Mount Godwin Austen.

⁷³ Annapurna on maapallon kymmenenneksi korkein vuori (8091 m).

⁷⁴ Morris 2010, 3; Hansen 2001, 59; Nanga Parbat Conquered, *The Times* 7.7.1953.

sekä Buckinghamin palatsi salasivat tiedon yön yli ja julkaisivat sen kruunajaisaamuna tarkoituksenaan yhdistää kruunajaiset ja Mount Everestin valloitus peruuttamattomasti brittiläisissä mielissä.⁷⁵

Näen Hansenin tavoin yhteensattuman olleen onnen, kovan työn ja nokkelan tiedotustoiminnan ansiota, mutta myös tapahtumia ympäröivä imperialistinen retoriikka, jolla oli pitkät historialliset juuret sekä laajempi aikalaism konteksti, korostuu. Brittiläiset vuorikiipeilijät sekä Alpeilla että Himalajalla olivat kuvailleet kiipeämistään imperialistisena valloittamisena, tutkimisena ja seikkailuna 1800-luvun puolivälistä saakka. Hansenin mukaan historiantutkimus on tunnistanut kaksi hallitsevaa visiota imperiumista, ”rauhan” imperiumin, jossa yhdistyvät edistys sekä kehitys ja ”sankarillisen” imperiumin, joka koostuu sotilaallisesta valloittamisesta ja miehisestä henkilöahmasta. 1900-luvun puoliväliin mennessä brittiläiset representaatiot vuorikiipeilystä olivat yhteensopivia kumpaankin visioon imperiumista, ja brittiläisten reaktiot Mount Everestille kiipeämiseen sisälsivät mielikuvia sekä imperialistisesta valloituksesta että kansainvälisestä kumppanuudesta. Erityisesti Hillaryn ja Tenzingin välinen toveruus esitettiin Britanniassa termeillä, jotka heilahtelivat näiden kahden position välillä sillä hetkellä, kun Britannia yritti määritellä uudelleen ”brittiläisen imperiumin” ”Brittiläiseksi kansainyhteisöksi”.⁷⁶ Laajemmin Hillaryn ja Tenzingin asemaan käsitellään luvussa 3.2.

Toisen maailmansodan sekä Intian ja Pakistanin itsenäistymisen jälkeen Britannian taloudelliset samoin kuin sen sotilaalliset kyvyt nousivat maassa keskustelun aiheiksi. Maan talous oli liian heikko ylläpitämään ensiluokkaista maailmanmahtia, eikä Britannia pystynyt tuottamaan tai ottamaan käyttöön uutta ydinaseteknologiaa samoissa määrin kuin Yhdysvallat. Näistä uusista realiteeteista huolimatta Stewart esittää, että imperiumi ja sen mytologia antoivat lohtua brittiläisille mielipidevaikuttajille ja tähän kiteytyy brittiläisen kansakunnan huumaantunut reaktio Mount Everestin valloitukseen. Brittiläisen retkikunnan onnistuminen otettiin vastaan vahvistuksena siitä, että

⁷⁵ Staging Camps for Everest, *The Times* 7.5.1953; On South Col of Everest, *The Times* 29.5.1953; Hansen 2001, 58.

⁷⁶ Hansen 2001, 58.

imperiumiin yhdistetyt perinteiset arvot olivat edelleen voimassa olevia ja Britannia voitaisiin edelleen nähdä suurvaltana.⁷⁷

The Timesissa julkaistuissa artikkeleissa – erityisesti Huntin ja Morrisin kirjoituksissa – kiinnitetään lukijan huomio englantilaisiin ominaispiirteisiin, kuten herrasmiesmäiseen pidättyväisyyteen, stoalaisuuteen ja taitoon käsitellä paikallisia etnisiä ryhmiä. Esimerkiksi toukokuun 21. päivänä Mount Everestillä alkoi tavaroiden ”nosto” uuteen, 26 000 jalan (7925 m) korkeudella sijaitsevaan leiriin numero kahdeksan, joka sijaitsi paikassa nimeltä Eteläsola. Täällä edellisen vuoden sveitsiläinen retkikunta oli kärsinyt erittäin huonosta säästä, ja Hunt kirjoittaa kirjassaan, kuinka taikaukonsa takia, edellisen vuoden kokemustensa tai kuulemiensa tarinoiden perusteella sherpat olivat hyvin haluttomia lähtemään leiriä numero seitsemän pidemmälle. Myös Morris kirjoittaa 29. toukokuuta *The Timesissa* julkaistussa kirjoituksessaan, kuinka useampi sherpa oli sairastumiseen vedoten palannut alempaan leiriin ja korostaa retkikunnan jäsenen Wilfrid Noycen kuitenkin jatkaneen kiipeämistään: ”Noyce jatkoi, kaikesta huolimatta, ja aikaisin tänä iltapäivänä hänen hahmonsa samoin kuin yhden sherpan saavuttivat Eteläsolan kaukaisen harjanteen.” Leiriin numero seitsemän jääneet sherpat saatiin kuitenkin jatkamaan kiipeämistään ylempään leiriin lähettämällä heidän tuekseen Tenzingin – sherpojen työnjohtaja – sekä Hillaryn alkuperäistä suunnitelmaa aikaisemmin.⁷⁸

The Timesissa ilmestyneet kirjoitukset ylistivät myös tutkimusmatkan suunnittelua ja organisaatiota sekä viittasivat kiipeämisen tekniseen puoleen todisteena siitä, että brittiläinen kekseliäisyys ja tieteellinen asiantuntijuus olivat vertaansa vailla. Retkikunnan johtajaa John Huntia kehuaan järjestämistaidoistaan ja johtamiskyvyistään ennen ja jälkeen Mount Everestin valloituksen: ”Brittiläisen Mount Everestin tutkimusmatkan menestyksen voidaan oikeudenmukaisesti sanoa saavutetun huolellisen suunnittelun myötä”. Tutkimusmatkan ainoina epävarmoina tekijöinä pidettiin sherpojen terveyttä ja moraalialia sekä säätä.⁷⁹ On mielenkiintoista, miten sherpat lähes rinnastetaan luonnonvoimiin. Toisaalta ilman heitä ei edes vuoren juurelle

⁷⁷ Stewart 1980, 21–22.

⁷⁸ Stewart 1980, 21-22; Hunt 1953, 190-195; On South Col of Everest, *The Times* 29.5.1953; Triumph over Everest I, *The Times* 30.6.1953; Plans for Double Assault on Peak of Everest, *The Times* 19.5.1953.

⁷⁹ Stewart 1980, 22; Everest party push ahead, *The Times* 30.4.1953, Planning as basis of success, *The Times* 4.6.1953.

ollut mahdollista päästä, saati sitten sen huipulle. Tutkimusmatkan sulava eteneminen riippui hyvin paljon sherpoista, mutta *The Timesin* kirjoituksissa on havaittavissa sherpojen ”niputtamista” omaksi yksikökseen. Vaikuttaa siltä, että heitä ei nähty aivan samalla tavalla yksilöinä kuin brittiläisen retkikunnan jäseniä.

Ajoituksensa vuoksi Mount Everestin valloitus johti vertailuihin Elizabeth I:n hallintokauden tutkimusmatkailijoihin. Stewart kuitenkin esittää artikkelissaan, että pyrkimystä Mount Everestille olisi käsitelty samankaltaisesta näkökulmasta jo ensimmäisistä tutkimusmatkoista asti. Erityisesti Malloryn ja Irvinen katoaminen vuonna 1924 vahvisti imperialistista mentaliteettia, koska media romantisoi tapauksen. Kadonneet esitettiin esimerkkeinä englantilaisesta miehisyydestä, jonka edustajat olivat uhranneet henkensä maansa puolesta, ja heidät nähtiin perinteen jatkajina ylevämielisille löytöretkeilijöille ja seikkailijoille.⁸⁰ Myös vuonna 1953 lehdistö yhdistää entisajan tutkimusmatkailijat Mount Everestin retkikuntaan. *The Timesissa* julkaistussa artikkelissakin esiintyy näkemys siitä, kuinka vuoren valloitus olisi jatkumoa 1500-luvun löytöretkeilijöiden perinteeseen:

Harvoin sen jälkeen, kun Francis Drake⁸¹ toi Golden Hind -laivansa Plymouth Soundiin on brittiläinen tutkimusmatkailija tarjonnut hallitsijalleen yhtä loistokasta kunnianosoitusta kuin eversti John Hunt ja hänen miehensä ovat pystyneet laskemaan kuningatar Elizabethin jalkoihin tämän kruunajaispäivänä.⁸²

Stewart antaa vastaavia esimerkkejä myös muista aikakauden brittiläisistä lehdistä.⁸³ Imperialistisen teeman yhteensovittaminen ja sen sinnikäs korostaminen Mount Everestin valloittamisen yhteydessä kyseenalaistavat johdannossa mainitun minimal impact -teorian, jonka mukaan dekolonisaatio ei olisi vaikuttanut Britanniaan. Hansen perustelee asiaa sillä, että Mount Everestin valloitus nähtiin todisteena brittiläisen

⁸⁰ Stewart 1995, 181, 186.

⁸¹ Francis Drake (n. 1540–28.1.1596) oli englantilainen kaapparikapteeni, joka purjehti laivallaan maailman ympäri 1577–1580 ja ryösti omaisuuksia espanjalaisilta. Palattuaan Englantiin hänestä tuli kansallissankari ja kuningatar Elizabeth I aateloi Draken. Ks. Maailmanhistorian suuret löytöretket 1980, 132–143.

⁸² “Seldom since Francis Drake brought the Golden Hind to anchor in Plymouth Sound has a British explorer offered to his Sovereign such a tribute of glory as Colonel John Hunt and his men are able to lay at the feet of Queen Elizabeth for her Coronation day.” *The Challenge of Everest, The Times* 2.6.1953.

⁸³ Stewart 1995, 170, 186.

arvovallan pysyvyydestä, ja että brittiläisten johtajuus mahdollistaisi entisistä siirtomaista muodostuvan monia etnisyyksiä yhdistävän kansainyhteisön, jota kuningatarikin toivoi kruunajaispuheessaan.⁸⁴

Kuinka merkittävä asema valtiolla sitten oli Mount Everestin valloittamisen mahdollistajana? Tammikuussa 1952 Shipton kommentoi nationalismia vuorikiipeilyn yhteydessä *The Timesin* kirjakaupassa järjestetyn vuorikiipeilyä käsittelevien kirjojen näyttelyn avajaispuheessaan: ”Jos kilpailu ja nationalismi päästettäisiin osaksi vuorikiipeilyä, se menettäisi suuren osan tarkoituksestaan.”⁸⁵ Samassa kirjoituksessa nostettiin kuitenkin esille juuri tietoon tullut sveitsiläisten tutkimusmatka Mount Everestille. Kilpailu oli siis jo tullut osaksi vuorikiipeilyä, miten oli nationalismin laita? Esimerkiksi valtion tuki Mount Everestin tutkimusmatkoille oli huomattavaa 1950-luvulla ja sitä on usein huomattavastikin aliarvioitu toteaa Hansen. Suurin osa retkikunnasta sai palkkaa tutkimusmatkan ajalta ja palkat maksettiin julkisista varoista: kaksi armeijan palveluksessa olevaa henkilöä, kaksi lääkäriä, kaksi tiedemiestä ja tilastotieteilijä saivat palkkansa valtion maksamina. Muista brittiläisistä kiipeilijöistä rehtori ja matkatoimistonvirkailija olivat yksityisesti palkattuja. Vain yksi opiskelija sekä mukana olleet kaksi uusiseelantilaista joutuivat pärjäämään ilman institutionaalista tukea. Tämän lisäksi John Hunt sai puolustusministeriön vakuuttuneeksi siitä, että retkikunnalle olisi kannattavaa toimittaa armeijan ruoka-annoksia, ilmainen kuljetus Himalajalle sekä antaa ”lainaan” vaatteita, varusteita ja muita tarvikkeita, jotka myöhemmin muuttuivat lahjoituksiksi. Valtio tuskin olisi tukenut tutkimusmatkaa näin paljon, ellei se olisi kokenut, että matkan tukeminen oli tärkeää kansallisesta näkökulmasta. Aikaisemmatkin Mount Everestin tutkimusmatkat saivat rajoitettua tukea, tällöin tosin Brittiläisen Intian hallinnolta tuen ollessa intialaisten veronmaksajien rahoittamaa. Vuoden 1953 tutkimusmatka sai niin paljon enemmän virallista avustusta, että se pitäisi huomioida muutokseksi aikaisempaan kuvioon verrattuna, jota Hansen kutsuu ”hyväntahtoiseksi brittiläiseksi välinpitämättömyydeksi”, ja kuvaa tilannetta vastuun siirtymiseksi siirtomaahallinnolta kotimaan viranomaisille.⁸⁶

⁸⁴ Hansen 2001, 59.

⁸⁵ The new attempt on Everest, *The Times* 16.1.1952.

⁸⁶ Hansen 2001, 61–62.

Tutkimusmatkan tukemisen lisäksi myös Mount Everestin valloitus huomioitiin valtion tasolla ja vuoren valloituksesta keskusteltiin hyvinkin korkealla Britannian hallintoelimissä. *The Times* uutisoi esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan alahuoneessa käydystä keskustelusta, jossa kysyttiin, aikoiko pääministeri ehdottaa uuden mitalin lyömistä Mount Everestin retkikunnalle. Vastaavanlainen mitali oli lyöty 1800-luvulla erityisiä tutkimusmatkoja tehneille naparetkelijöille (*Polar Medal*⁸⁷). Ilmoitettiin, että tällaista ei ollut suunniteltu, mutta oltiin tietoisia siitä, että kuningatar oli aikeissa palkita retkikunnan jäseniä. Asiaa kommentoitiin, että tällainen kunnianosoitus huomioisi kaikki tutkimusmatkalla mukana olleet jäsenet toisin kuin kuningattaren henkilökohtaiset kunnianosoitukset. Tätä pidettiin hyvänä huomiona, mutta koska aikaisemmista vuorikiipeilyyn liittyvistä tutkimusmatkoista ei ollut annettu mitaleja ei tästäkään tulaisi antamaan. Korostettiin myös, ettei esimerkiksi Afrikkaan tehdyistä tutkimusmatkoista ollut koskaan myönnetty mitaleja. Alahuoneessa käytiin keskustelua myös siitä tulisiko hallituksen järjestää virallinen vastaanotto retkikuntalaisille näiden saapuessa Britanniaan sekä kysyttiin, voitaisiinko Mount Everestin kiipeämisen kunniaksi julkaista erikoispostimerkki.⁸⁸ Vastaus kumpaakin kysymykseen oli kielteinen, mutta näiden keskustelujen käyminen kertoo, kuinka merkittävästä tapahtumasta oli kyse kansallisella tasolla. Tällaisia asioita tuskin olisi käsitelty hallintoelimissä asti, jos niiden merkittävyys brittiläiselle kansakunnalle olisi nähty vähäisenä.

The Times uutisoi kesäkuussa 1953, että kuningatar oli myöntänyt Edmund Hillarylle sekä John Huntille ritarin arvon kunnianosoitukseksi toiminnastaan. Myös Tenzingille suunniteltiin samaa kunnianosoitusta, mutta sen toteuttaminen oli hankalampaa, koska hänen ei ollut Britannian tai kansainyhteisön kansalainen. Lopulta Tenzingille päädyttiin antamaan George Medal⁸⁹ -niminen mitali. Myöhemmin kävi kuitenkin ilmi, että Intian

⁸⁷ Polar Medal voidaan myöntää tutkimusmatkailijoille tai nykyään ennemminkin tutkijoille palkinnoksi pitkiä aikoja vaikeissa olosuhteissa tehdystä työstä napa-alueilla. Ks. About the Polar Medal, UK Parliament.

⁸⁸ House of Commons: Medal for Everest climbers, *The Times* 10.7.1953; House of Commons: Return of the Expedition, *The Times* 18.6.1953.

⁸⁹ George Medal on yksi korkeimmista siviilille myönnettyistä kunnianosoituksista ritarillisuudesta tai urhoollisuudesta Iso-Britanniassa. Ks. Hansen 2001, 64.

pääministeri Jawaharlal Nehru ei ollut suostunut hyväksymään sellaista kunnianosoitusta, joka keskeisesti edusti brittiläistä auktoriteettia, kuten ritarin arvoa.⁹⁰

Mount Everestin valloitus huomioitiin Britanniassa myös paikallisella tasolla, eri puolilla maata nimettiin paikkoja tutkimusmatkan mukaan. Esimerkiksi kolme katu saivat nimet *Everest Way*, *Hillary Road* ja *Tensing Road*. Myös juuri valmistumassa ollut kerrostalokortteli sai nimekseen *Hillary House*.⁹¹

Vuoren valloitus kiinnosti myös tavallisia kansalaisia poliitikkojen ja kuninkaallisten lisäksi. Syksyllä 1953 RGS ja the Alpine Club järjestivät luentosarjan edellisen kevään Mount Everestin tutkimusmatkasta. Luennoilla puhujina toimivat pääasiassa tutkimusmatkan retkikuntalaiset eri kokoonpanoilla. Syyskuusta marraskuuhun luentoja järjestettiin Lontoossa yli kymmenen kappaletta ja muualla Englannissa yli 20 kappaletta. Marraskuussa järjestettiin jopa yksityinen luento kuningattarelle ja Edinburghin herttualle. Luennot olivat hyvin suosittuja, ensimmäinen luennoista oli loppuunmyyty jo yli kaksi viikkoa ennen itse tapahtumaa ja luennolle osallistui yli 3000 henkilöä. Luentosarja jatkui kansainvälisesti, kun retkikunnan jäseniä luennoi Keski-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa loppuvuodesta 1953 ja alkuvuodesta 1954.⁹² Myös John Huntin kirja *The Ascent of Everest*, joka kertoi tutkimusmatkan tapahtumista toi Mount Everestin valloituksen lähemmäs tavallisia brittiläisiä. Kirja ilmestyi hyvin nopealla aikataululla, se tuli myyntiin 12. marraskuuta 1953 ja sitä pystyi tilaamaan etukäteen *The Timesissa* julkaistulla kaavakkeella. Jo 14.11. lehdessä esiintyy kirjoitus, jossa *The Timesin* oma kirjakauppa pahoittelee, että kirjan toimittamisessa tulee olemaan viiveitä, koska kirjaa oli tilattu niin paljon. Kirjaa mainostetaan *The Timesissa* myös muiden brittiläisten lehtien kirja-arvostelijoiden ylistävillä kommentteilla. Samana päivänä, kun kirja tulee myyntiin *The Timesin* omassa kirjakaupassa alkaa valokuva- ja kirjanäyttely Mount Everestin tutkimusmatkoista vuosilta 1921–1953.⁹³

⁹⁰ Hansen 2001, 64; Knighthood for climbers, *The Times* 8.6.1953.

⁹¹ Hillary House, *The Times* 21.7.1953; Everest Way, *The Times* 30.7.1953.

⁹² Lecture on Everest Ascent, *The Times* 4.8.1953; Lectures on Ascent of Everest, *The Times* 7.8.1953; Everest Lectures, *The Times* 2.9.1953; First of Everest Lectures, *The Times* 16.9.1953.

⁹³ The Ascent of Everest, *The Times* 3.11.1953; The Times Bookshop, *The Times* 14.11.1953; The Ascent of Everest, *The Times* 19.11.1953.

Yksi tapa, jolla vuoren valloitus vielä tuotiin suurelle yleisölle, oli valloituksesta tehty dokumenttielokuva *The Conquest of Everest* (1953). Elokuva sai ensi-iltansa jo 22. lokakuuta 1953, ja ensi-iltaan osallistuivat sekä kuningatar että Edinburghin herttua. *The Timesissa* elokuvaa ja sen kuvausta ylistettiin, mutta sen selostusta sekä musiikkia kritisoitiin lievästi. The Council of the British Film Academy palkitsikin erityisesti elokuvan kuvaajan Thomas Stobartin. Lontoossa elokuvaa saatettiin esittää jopa viisi kertaa päivässä. Elokuva esitettiin myös kansainvälisesti jo hyvin pian ensi-iltansa jälkeen ja se rikkoi katsojaennätyksiä esimerkiksi New Yorkissa, missä elokuva sai kaupungin elokuvakriitikoilta erityisen kunniamaininnan yhdessä *A Queen is Crowned* -dokumenttielokuvan kanssa.⁹⁴ Luentojen, kirjan sekä elokuvan suosion voidaan nähdä viittaavan siihen, että brittiläiset kokivat Mount Everestin valloituksen merkittävänä kansallisena tapahtumana. Se ei koskettanut vain tutkimusmatkan järjestäjiä ja retkikuntalaisia vaan se vaikuttaa vedonneen koko kansakuntaan. Todennäköisesti uuden kuningattaren mukanaolo monissa Mount Everestin valloitukseen liittyneissä tapahtumissa toi entistä suurempaa huomiota ja suosiota tutkimusmatkan jälkimmäisiin. Esimerkiksi *The Conquest of Everest* -elokuvan ensi-iltana poliisit joutuivat rajoittamaan yleisön toimintaa Warner Theatre -teatterin ulkopuolella, koska useita tuhansia ihmisiä oli katsomassa kuningattaren saapumista elokuvateatterille.⁹⁵

The Timesissa 8.6.1953 ilmestyneessä mielipidekirjoituksessa Francis Weiss korostaa brittiläisten vuorikiipeilijöiden erinomaisuutta suhteessa sveitsiläisiin, ranskalaisiin, saksalaisiin tai yhdysvaltalaisiin, koska Britanniassa ei ole lumihuippuisia korkeita vuoria, joilla harjoitella kiipeilyä toisin kuin edellä mainituissa valtioissa.

Mount Everestin valloitus on kruununjalokivi pitkässä ketjussa mahtavia vuorikiipeilyllisiä saavutuksia, joita ovat tehneet ihmiset, joilla ei ole vuoria kotimaassaan. Ketju alkoi sir A. Wills'istä, kun hän kiipesi Wetterhornille ja sitä jatkoivat suurenmoiset nimet kuten Tyndall ja Whymper, jotka inspiroivat koko maailmaa tulemaan kiinnostuneiksi vuorista.⁹⁶

⁹⁴ Warner Cinema, *The Times* 22.10.1953; Everest Film Award, *The Times* 28.10.1953; The Conquest of Everest, *The Times* 29.10.1953; British Films in Brussels, *The Times* 28.10.1953; New York Acclaims the Everest Film, *The Times* 14.12.1953; New York Tribute to British Actress, *The Times* 29.12.1953.

⁹⁵ Everest Film Seen by the Queen, *The Times* 22.10.1953.

⁹⁶ "The conquest of Everest is the crowning glory of a long chain of wonderful mountaineering achievements by a people lacking mountains at home, a chain started by Sir A. Wills when he climbed

Kirjoittaja myös korostaa brittiläisten altavastaajan asemaa suhteessa edellisen vuoden sveitsiläiseen retkikuntaan, jolla oli hänen mukaansa paremmat lähtökohdat muun muassa akklimatisoitumiseen, koska olivat viettäneet koko elämänsä Alpeilla. Stewart nostaa esille sen, kuinka Mount Everestin valloitus oli sidottu brittiläisten mielissä Viktoriaanisen ajan ”herrasmieskiipeilijöiden” perinteeseen. Weissin mainitsevat nimet olivatkin juuri 1800-luvun vuorikiipeilijöitä. Kirjoitukseen oli odotettavissa vastaus, sillä se ei ottanut ollenkaan huomioon Hillaryn tai Tenzingin kansallisuutta eikä sitä laajaa yhteistyötä, jota sveitsiläisen retkikunnan kanssa tehtiin ennen kevään 1953 tutkimusmatkaa. Kolme viikkoa myöhemmin julkaistiin vastaus mielipidekirjoitukseen sveitsiläiseltä Thomas Rueggilta, joka kirjoittaa ymmärtävänsä, että Weiss yritti laittaa valloituksen oikeaan perspektiiviinsä kuitenkin tehden juuri päinvastoin. Ruegg nostaa esille, ettei kumpikaan huipulle nousseista vuorikiipeilijöistä ollut brittiläinen ja muistuttaa, että brittiläiset tutustuttivat sveitsiläiset vuorikiipeilyyn 100 vuotta aikaisemmin. Hän kuitenkin onnittelee brittiläistä retkikuntaa ja korostaa kansainvälistä yhteistyötä vuoren valloittamisen onnistumiseksi.⁹⁷

Brittiläisyyden korostamisen tärkeydestä myös vuorikiipeilijöiden keskuudessa kertoo Charles Howard-Buryn – vuoden 1921 Mount Everestin tiedusteluretken johtajan – käynti the Alpine Clubilla pian Huntin retkikunnan Britanniaasta lähdön jälkeen keväällä 1953. Howard-Bury esitti klubin sihteerille kaksi toivetta: kuka ikinä pääsisikään huipulle, hänen tulisi huomata, että Mallory oli päässyt sinne ensimmäisenä, ja että vuorelle kiipeämisen tulisi sattua samaan aikaan Elizabeth II:n kruunajaisten kanssa.⁹⁸ Vain toinen Howard-Buryn toiveista toteutui.

2.3 Brittiläinen teknologia ja sponsoritoiminta vuoren valloittamisen mahdollistajina

Britannian kansallista panosta Mount Everestin tutkimusmatkaan korostaa erityisesti brittiläisten yritysten tuki retkikunnalle. Kotimaisen teknisen kehityksen tärkeys välittyi

the Wetterhorn and continued by such brilliant names as Tyndall, Whymper who inspired the whole world to become mountain-minded.” Francis Weiss: Everest, *The Times* 8.6.1953.

⁹⁷ Stewart 1980, 27; Thomas Reugg: Everest, *The Times* 29.6.1953; Ks. Hansen 1995, Albert Smith, the Alpine Club, and the Invention of Mountaineering in Mid-Victorian Britain.

⁹⁸ Isserman & Weaver 2008, 283.

The Timesin sivuilta etenkin mainoksista sekä muutamasta aiheeseen keskittyvästä artikkelista. Stewart nostaa esille, kuinka tämä lehdistössä näkynyt ylpeys brittiläisestä teknisestä kehityksestä oli jatkumoa niille historiallisille tapahtumille, jotka tekivät Britanniaa maailman ensimmäisen teollistuneen kansakunnan. Britannia oli ollut johtava teollinen ja tieteellinen valta 1700-luvun puolivälin jälkeen ja tätä brittiläistä kehittyneisyyttä voidaan pitää myös yhtenä tärkeimpänä syynä brittiläisen imperiumin mahtiasemalle. Vaikka Britannian sijoitusta teollisen kehityksen kärkimaana oli alettu kyseenalaistaa 1870-luvulta lähtien, maailman taloudellisen ja teollisen kehityksen realiteetit pureutuivat brittiläiseen tietoisuuteen hyvin hitaasti. Vielä 1950-luvulla yritettiin ylläpitää näkemystä siitä, että Britannia edelleen säilytti entisenlaisen kykynsä teknisiin innovaatioihin ja johtajuuteen, joka valtiolla oli ollut edellisenä kahtena vuosisatana, vaikka julkisesti oli tuotu esiin näkemys siitä, ettei Britannia enää ollut suurvalta. Todisteeksi tästä jatkuvasta elinvoimasta nostettiin usein esiin brittiläinen menestys suihkumoottorilentokoneiden suunnittelussa sekä rakentamisessa. Esimerkiksi *The Timesissa* kesäkuussa 1953 julkaistussa kirjoituksessa kuvaillaan Britannian asemaa suihkumoottorilentokoneiden maailmassa ylivoimaisena. Brittiläisen imperiumin murentuessa lentokoneteollisuuden saavutukset nostettiin esille, kun Britannian teollinen kilpailukyky kyseenalaistettiin ja epäilyksiä valtion kyvystä pitää kiinni johtavasta asemastaan mainittiin. Mount Everestin valloitusta pyrittiin käyttämään samalla tavalla.⁹⁹

John Hunt on omistanut jo helmikuussa 1953 ilmestyneen artikkelinsa vain ja ainoastaan tutkimusmatkalla tarvittavien varusteiden läpikäymiseen. Hunt kirjoittaa yksityiskohtaisesti, kuinka erilaisia tarvikkeita oli kehitetty laboratorio-olosuhteissa ja testattu mahdollisimman samankaltaisissa paikoissa kuin Mount Everest. Artikkelissa ei mainita erikseen kehitystyössä mukana olleita yrityksiä, mutta Hunt kuitenkin korostaa sitä, oliko varuste ulkomainen tai brittiläistä suunnittelua, mutta tuotettu jossain muualla. Hän mainitsee, että yksi mukaan otettavista teltoista oli yhdysvaltalainen ja kuinka mukaan otettavat makuupussit tultiin valmistamaan Kanadassa, Uudessa-Seelannissa sekä Britanniassa antaen ymmärtää, että kaikki muut artikkelissa mainitut varusteet olisivat brittiläistä alkuperää. Makuupussien yhteydessä kuitenkin mainitaan,

⁹⁹ Stewart 1980, 33–34; Leonard F. Dyer: Use of Helicopters, *The Times* 6.6.1953.

että ne oli suunniteltu Britanniassa. Varusteet, joiden merkitystä alleviivataan ovat teltat, makuupussit ja -alustat, vaatteet ja kengät, ruuan valmistukseen käytettävät keittimet ja itse ruoka, lisähappilaitteet sekä radiopuhelimet ja siltavarusteet. Samat asiat nousevat keskiöön myös Huntin kirjan sivuilla, missä kerrotaan yksityiskohtaisesti, kuinka ennen tutkimusmatkaa eri varusteiden hankinta jakautui eri retkikuntalaisille ja muutamille vapaaehtoisille.¹⁰⁰

Brittiläiset liikeyritykset alkoivat näkyä lehdistössä laajemmin kuitenkin vasta Mount Everestin valloituksen jälkeen, jolloin *The Timesissa* julkaistiin lukuisia mainoksia eri yrityksiltä, joiden tuotteita oli ollut mukana tutkimusmatkalla. Mainokset oli muotoiltu pääasiassa onnitteluiksi retkikunnan menestyksekkäästä toiminnasta vuorella, mutta niissä mainitaan hyvin selkeästi myös se, että heidän tuotteensa oli ollut tutkimusmatkalla mukana. Yhteensä 18 eri yrityksen mainokseksi luokiteltavia onnitteluviestejä, joissa Mount Everestin tutkimusmatka mainittiin, julkaistiin *The Timesissa* 2.6.1953 ja 15.12.1953 välillä.¹⁰¹ Viiden eri yrityksen onnitteluviesti julkaistiin jo heti 2.6. eli saman päivän lehdessä, jossa itse vuoren valloitus julkistettiin ensikerran. Tämä viittaa siihen, että tällaiset onnitteluviestit oli jo etukäteen toimitettu *The Timesille* varmuuden vuoksi, jos Mount Everestille onnistuttaisiin kiipeämään. Lehdessä julkaistut onnittelut olivat pääosin kertaluontoisia, mutta pari yritystä otti maininnan vuoden 1953 tutkimusmatkasta osaksi mainoksiaan laajemminkin. Esimerkiksi S. Smith & Sons Limited niminen yritys mainostaa erityisesti kellojaan otsikolla ”On top of the world” useaan kertaan vuoden 1953 aikana.¹⁰² Toinen yritys, joka käyttää samankaltaista mainontaa *The Timesissa* on ainoa Mount Everestiin liitetty yritys, joka ei ole brittiläinen, eli myöskin kelloja valmistava sveitsiläinen Rolex. Yritys nostaa esille onnitteluviestissään sekä mainoksissaan, kuinka se on ollut mukana seitsemällä Mount Everestin tutkimusmatalla sekä muilla Himalajan tutkimusmatkoilla 1930-luvulta asti.¹⁰³

Monet muutkin yllä mainittuja varusteita toimittaneet yritykset onnittelivat retkikuntaa *The Timesin* sivuilla. Esimerkiksi radiopuhelimet tutkimusmatkalle toimittanut Pye

¹⁰⁰ John Hunt: Return to Everest II, *The Times* 3.2.1953; Hunt 1953, 48-66, 279-296.

¹⁰¹ Mainostettuja tuotteita olivat muun muassa alumiinitikkaat, muovinen kuljetuslaatikko, radiopuhelin, metallinen filmirullan suojalaatikko, kellot, villavaatteet, kamerat ja filmi, happilaitteet, köydet, leipätuotteet, patterit, suklaa, parranajoterät, tee sekä vedenpitävät vaatteet.

¹⁰² Ks. esim. *The Times* 2.7.1953, 31.7.1953 & 21.10.1953.

¹⁰³ Ks. esim. *The Times* 2.6.1953, 24.6.1953 & 11.11.1953.

Telecommunications Ltd. kertoo mainoksissaan, kuinka Mount Everestillä on sinä keväänä ollut radiopuhelimia ensimmäistä kertaa käytössä.¹⁰⁴ Myös erilaisia vaatekappaleita matkalle toimittaneet yritykset – kuten Braemar Knitwear Limited ja Grenfell Cloth – onnittelivat retkikuntaa ja kehuivat matkalla mukana olleita tuotteitaan.¹⁰⁵ Northern Aluminium Companyn mainos kertoo, kuinka heidän erityisen kevyet tikkaansa olivat olleet mukana Mount Everestille muodostamassa siltoja jäisten raijien yli, ja Ilford Limited sekä G. B. Equipments Ltd. mainostavat valokuvaus- ja elokuvausvälineidensä käyttöä tutkimusmatkalla.¹⁰⁶ Erilaisia leipätuotteita tutkimusmatkalle toimittanut The Ready Mixes Ltd. onnittelee retkikuntaa sekä kiittää yhteistyöstä rouva Joy Huntia, John Huntin vaimoa. Hunt kertoo kirjassaan, kuinka hänen vaimonsa oli ottanut hoitaakseen keittiötarvikkeiden hankinnan tutkimusmatkalle sekä muita sekalaisia tehtäviä matkan valmisteluihin liittyen.¹⁰⁷ *The Times* julkaisi myös monilta muilta yrityksiltä vastaavia onnitteluviestejä sekä mainoksia. Lehti ei unohda tuoda esille omaa historiaansa ja panostaan Mount Everestin tutkimusmatkoihin. Heinäkuun ensimmäisenä päivänä *The Times* mainostaa liitettä, joka käsittelee Mount Everestin historiaa sen löydöstä vuoren valloitukseen. Mainoksessa korostetaan lehden 32 vuotista historiaa tutkimusmatkojen tukijana sekä matkojen uutisoijana.¹⁰⁸

Artikkelissa, joka käsittelee laajemmin brittiläisten yritysten työpanosta tutkimusmatkan eteen, mainitaan, että yli sata brittiläistä yritystä toimitti retkikunnalle mitä erilaisimpia varusteita samoin kuin noin kymmenen mannereurooppalaista yritystä. Tutkimusmatkalla oli mukana siis huomattavasti useamman yrityksen tuotteita kuin mitä *The Timesin* mainoksissa esiintyy. Artikkelin alaotsikko on ”British industry’s contribution”, termi *contribution* voidaan kuitenkin ymmärtää ja kääntää *panokseksi*, *osuudeksi* tai *lahjoitukseksi*. Näin ollen on vaikeaa sanoa, kuinka paljon varusteista saatiin lahjoituksina ja kuinka suuri osa niistä ostettiin. Tällaisen termin käyttö sekä monien yritysten onnitteluvietit ja mainokset *The Timesissa* viittaavat siihen, että useat varusteet saatiin lahjoituksina, eli eräänlaisen sponsoritoiminnan tuloksena. The

¹⁰⁴ Pye Telecommunications Ltd., *The Times* 27.5.1953 & 2.6.1953.

¹⁰⁵ Braemar Knitwear Limited, *The Times* 2.6.1953; Grenfell Cloth, *The Times* 26.11.1953.

¹⁰⁶ Ilford Limited, *The Times* 4.6.1953, 19.6.1953; G. B. Equipments Ltd., *The Times* 8.9.1953.

¹⁰⁷ The Ready Mixes Ltd., *The Times* 1.7.1953; Hunt 1953, 49.

¹⁰⁸ The First Ascent of Mount Everest Supplement, *The Times* 1.7.1953.

Himalayan Committee mainitaan tutkimusmatkan rahoittajana, mutta se mistä varat tulivat ei selviä lähdemateriaalista.¹⁰⁹ The Alpine Clubin lehdessä *the Alpine Journal*issa kiitetään tiettyjä the Himalayan Committeeen jäseniä varojen hankinnasta ja korostetaan tutkimusmatkan olleen kallis. Tiedetään kuitenkin, että esimerkiksi *The Times* lahjoitti tutkimusmatkaa varten summan, jolla se takasi kustannusoikeudet matkan uutisointiin.¹¹⁰

Tämän tyyppinen yritysten harjoittama sponsoritoiminta ei ollut uutta 1950-luvun Britanniassa, mutta sitä ei erityisemmin ollut harjoitettu vuorikiipeilyn yhteydessä aikaisemmin. Lance Kinney toteaa, että yksittäisiä urheilijoita tai urheilutapahtumia oli sponsoroitu jo antiikin kulttuureissa, mutta nykyaikaisen sponsoritoiminnan voidaan nähdä alkaneen modernien olympialasten yhteydessä vuonna 1896. Britanniassa ensimmäisiä tietoja urheilulajien ja brändien yhteistyöstä on jo vuodelta 1898.¹¹¹ Sponsoritoimintaa ei kuitenkaan ollut aikaisemmin liitetty vuorikiipeilyyn, joka nähtiin ja myös haluttiin nähdä Britanniassa vielä 1950-luvullakin harrastelijatason toimintana. Stewart nostaa esille yhdysvaltalaisen tutkijan Steven Marcuksen kriittisen esseen Huntin kirjasta, joka Marcuksen mukaan keskittyi yllättävän paljon ammattimaiseen tehokkuuteen kuitenkin yhdistettynä toimintaan, joka oli perinteisesti ollut brittiläisen harrastustoiminnan piirissä. Marcuksen mukaan Huntin kirja paljasti, että entiset englantilaiset arvot – kuten ylpeys harrastuneisuudesta – oli hylätty. Britanniassa kirja sai kuitenkin yleisesti hyvin erilaisen vastaanoton. Sen nähtiin vahvistavan perinteisiä arvoja, kuten pidättyneisyyttä, vaatimattomuutta sekä tervettä järkeä, sekä todistavan, että nämä arvot säilyttivät asemansa edelleen 1950-luvulla. Sponsoritoiminta alkoi vahvistua vuorikiipeilyssä vasta 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin uusi sukupolvi vuorikiipeilijöitä omaksui kaupallisia mahdollisuuksia jättäen taakseen näkemykset lajista harrastuksena.¹¹² Vuoden 1953 Mount Everestin tutkimusmatka kuitenkin vaikuttaa olleen yksi merkittävä tekijä lajin muuttumisessa harrastuksesta ammatiksi. Mount Everestin valloituksen saaman näkyvyyden ja julkisuuden voisi kuvitella lisänneen yritysten luottavaisuutta sijoittaa lajiin myöhemminkin.

¹⁰⁹ Hunt 1953, 32-33; Everest Conquered, *The Times* 2.6.1953.

¹¹⁰ Morris 2010, 3; Graham Brown 1953, 105.

¹¹¹ Kinney 2006, 318.

¹¹² Stewart 1980, 23, 26–27; Barcham 2013, 333–334.

Tehtiinkö näin laajaa yhteistyötä yritysten kanssa jo vuosien 1951 ja 1952 tutkimusmatkoilla? Ainakaan yhtä selkeää yhteistyön korostamista ei aikaisempien tutkimusmatkojen uutisoinnin yhteydessä näy 1950-luvulla. *The Timesissa* vuoden 1951 tiedusteluretken varusteista mainittiin ohimennen Korean sodasta kirjoitettaessa. Lehdessä kerrottiin, kuinka Shiptonilla ja kumppaneilla oli Mount Everestillä käytössään samat uudet parkatakit, joita oltiin lähettämässä brittisotilaille Koreaan. Toisessa kirjoituksessa, joka käsitteli kenkä- ja nahkamessuja, kerrottiin että näytteillä oli myös sen yrityksen kehittämä kengänpohja, joka oli käytössä kengissä sekä Korean sodan joukoilla että Mount Everestin retkikunnalla.¹¹³ Alkuvuodesta 1952 eräs yritys mainosti tuotteitaan yhteydellään edellisen syksyn Mount Everestin tiedusteluretkeen ja toinen yritys mainitsi yrityksen toimintaa käsittelevässä kirjoituksessa tuotteidensa olleen käytössä tiedusteluretkellä.¹¹⁴

Teknisen kehityksen keskiöön nousee sekä *The Timesin* että Huntin kirjan sivuilla happilaitteiden kehitys. Lisähappea oli käytetty jo vuoden 1922 Mount Everestin tutkimusmatkalla, mutta vasta vuoden 1953 tutkimusmatka oli saanut käyttöönsä tarpeeksi kevyen, mutta tehokkaan laitteen, kirjoitti *The Timesissa* Peter Lloyd entinen Mount Everestin retkikuntalainen sekä vuoden 1953 tutkimusmatkan happilaitteisiin liittyvien valmistelujen vastuuhenkilö. Toisen maailmansodan aikana tapahtunut kehitys mahdollisti uudenlaisten materiaalien käytön happilaitteissa. Brittiläisen teknisen kyvykkyyden korostaminen koskien happilaitteita välittyy Lloydin erityisestä kiitoksesta kahdelle brittiläiselle yritykselle sekä asevoimien varustelusta vastaavalle ministeriölle (Ministry of Supply). Sekä *The Timesissa* että Huntin kirjassa happilaitteita käsiteltiin hyvin yksityiskohtaisesti, mutta erityistä huomiota annettiin R. B. Bourdillonin ja hänen poikansa Tom Bourdillonin, vuoden 1953 retkikuntalaisen, kehittämään umpikiertoiseen¹¹⁵ happilaitteeseen, joka oli ensimmäistä kertaa kokeilutasolla käytössä Mount Everestillä. Yleisemmin käytetty happilaitetyyppi oli avokiertoisen¹¹⁶ laite.

¹¹³ New combat suits for Korea, *The Times* 20.9.1951; Shoe and Leather Fair at Olympia, *The Times* 2.10.1951.

¹¹⁴ Grenfell Cloth, *The Times* 2.1.1952; Ilford Limited, *The Times* 19.2.1952.

¹¹⁵ Umpikiertoisessa laitteessa ei ollut aukkoa ulkoilmaan, joten käyttäjä hengitti happiseosta suoraan hengityspussista. Uloshengitettävä ilma meni soodakalkkikanisterin läpi, joka erotti hiilidioksidin. Tämän jälkeen uloshengitetty happi palasi hengityspussiin. Hunt 1953, 287.

¹¹⁶ Avokiertolaitetta käyttävä henkilö hengitti hapen kyllästämää ilmaa säiliöpussista ja uloshengitettävä ilma poistui kokonaan säiliöstä ulkoilmaan. Hunt 1953, 286.

Happilaitteiden tärkeys välittyi *The Timesin* kirjoituksista, joissa ne mainitaan usein. Erityisesti Mount Everestin huipulle suunnattua kahta viimeistä pääyritystä käsittelevissä kirjoituksissa kerrotaan lähes poikkeuksetta kumpaa happilaitetta aiotaan käyttää tai kumpaa käytettiin, esimerkiksi tämän ”kaksoisrynnäkön” suunnitelmaa käsittelevästä artikkelista yli puolet keskittyy happilaitteisiin, niiden toimintaan, eroihin, haittapuoliin ja tarpeeseen.¹¹⁷ Monesti kuitenkin kirjoituksissa vain mainitaan kuka oli käyttänyt milloin mitään laitetta kun oli kiivennyt jonkin tietyn reitin vuorella: ”Hän lähti leiristä numero kuusi yhden sherpan, Annuelun, kanssa tarkoituksenaan tehdä reitti lähes 2,000 jalan pituisen vaikean, lumen peittämän, jäätyneen seinämän poikki. Molemmat käyttivät avokiertoista happilaitetta.” Lainauksen kanssa samassa artikkelissa kerrotaan myös, kuinka retkikuntalaiset Bourdillon ja Evans lähtivät yrittämään huipulle kiipeämistä käyttäen umpikiertoista happilaitetta.¹¹⁸

Miksi happilaitteiden kehityksestä ja käytöstä kirjoitettiin niin yksityiskohtaisesti? Happilaitteisiin oli tehty merkittäviä parannuksia verrattuna ennen toista maailmansotaa käytettyihin laitteisiin. Niiden painoa oli saatu kevennettyä, mutta samalla happipullojen kokoa oli muutettu niin, että niihin pystyttiin säilömään aikaisempaa enemmän happea. Myös uuden ja enemmän happea sisältävän umpikiertoisen happilaitteen testausta seurattiin kotimaassa mielenkiinnolla, sillä laitteen osoittautuessa toimivaksi suurissa korkeuksissa se helpottaisi retkikunnan etenemistä.¹¹⁹ Lisäksi happilaitteisiin liittyi erilaisia ongelmia Mount Everestillä, joita lehden kirjeenvaihtajat kuvailivat tarkasti. Maaliskuun viimeisinä päivinä juuri ennen lähtöä harjoituskiipeilylle Tom Bourdillon huomasi, että 15 harjoitukseen varattua happisäiliötä oli vuotanut tyhjäksi. Tämä johti siihen, että majuri J. O. M. Roberts, joka oli vastuussa loppujen happisäiliöiden kuljettamisesta Kathmandusta Thyangbochen luostarille – lähelle Mount Everestin juurta – joutui viivästyttämään lähtöään Kathmandusta. Kokonainen päivä käytettiin happisäiliöiden tarkastamiseen, joita oli 50 laatikollista. Retkikunnan onneksi 111 happisäiliöstä vain kahdeksassa oli tapahtunut

¹¹⁷ Hunt 1953, 57, 285-291; How oxygen problem was solved on Everest, *The Times* 29.6.1953; Plans for double assault on peak of Everest, *The Times* 19.5.1953. Ks. esim. *The Times* 22.5.1953, 25.5.1953 & 2.6.1953.

¹¹⁸ First assault on Everest, *The Times* 1.6.1953.

¹¹⁹ John Hunt: Return to Everest, *The Times* 3.2.1953; Hunt 1953, 57.

vuotoa. Happisäiliöiden vuotaminen järkytti retkikunnan mielenrauhaa vielä myöhemminkin kevään aikana.¹²⁰

Happilaitteita kehittäneet ja valmistaneet yritykset saivat myös erityistä kiitosta Huntilta sekä Mount Everestillä käytettyjä varusteita käsittelevässä artikkelissa. Erityisesti huomioidaan Normalair Ltd., joka teki yhteistyötä sveitsiläisen retkikunnan happisäiliöiden valmistajien kanssa. Sveitsiläisiltä oli jäänyt vuorelle useita käyttämättömiä happipulloja, joihin Normalair teki adaptereita, jotta brittiläinen retkikunta pystyisi käyttämään säiliöitä omien varusteidensa kanssa. Normalairin suurikokoinen onnitteluviesti julkaistiin *The Timesissa* kesäkuussa samoin kuin happilaitteisiin osia tuottaneen Siebe, Gorman & Co. Ltd. nimisen yrityksen.¹²¹

Happilaitteet herättivät myös toisenlaista huomiota. Lehdessä julkaistussa mielipidekirjoituksessa nostettiin esille lisähapen käytön mahdollinen näkeminen dopingaineena. Heinäkuussa 1953 *The Timesin* mielipidepalastoilla käytiin laajaa keskustelua dopingista osana urheilua ylipäätään. Ensimmäinen näistä kirjoituksista keskittyi pohtimaan dopingaineen määrittelyä, aiheesta oli kirjoittajan mukaan käyty juuri keskustelua brittiläisessä the Association of Sport and Medicine -järjestössä. Dopingiksi esitettiin erilaisia huumausaineita, mutta samalla pohdittiin mihin kategoriaan esimerkiksi teen ja kahvin sisältämä kofeiini sijoittuu. Mielipidekirjoituksissa kirjoittajat kertoivat omia kokemuksiaan ja näkemyksiään liittyen esimerkiksi amfetamiinin, strykniinin ja hapen käyttöön osana tekemiään ja näkemiään urheilusuorituksia. Kirjoituksista kävi ilmi, että erilaisten aineiden käyttöä osana urheilua ei tuolloin ollut tutkittu kovinkaan paljoa, mutta niiden eettinen näkökulma herätti keskustelua. Osana tätä keskustelua eräs kirjoittaja nosti esille samaan aikaan paljon uutisoidun Mount Everestin valloituksen ja pohti, voidaanko hapen käyttöä vuorella pitää dopingina.¹²² Tähän kirjoitukseen ei julkaistu mitään erityistä vastausta *The Timesissa*, sen paremmin toimituksen puolesta kuin mielipidekirjoituksiakaan. Johtuiko

¹²⁰ Hunt 1953, 95 188–189; Rear party delayed, *The Times* 1.4.1953; Oxygen for Everest tested, *The Times* 2.4.1953.

¹²¹ Hunt 1953, 58; Equipment for Everest, *The Times* 9.6.1953; Normalair Ltd., *The Times* 5.6.1953; Siebe, Gorman & Co. Ltd., *The Times* 8.6.1953.

¹²² Adolphe Abrahams: "Doping" of Athletes, *The Times* 10.7.1953; H. Crichton-Miller: "Doping" of Athletes, *The Times* 14.7.1953; J. D. Casswell: "Doping" of Athletes, *The Times* 15.7.1953; O. D. H. Clauson: "Doping" of Athletes, *The Times* 18.7.1953; C. R. Woodard: "Doping" of Athletes, *The Times* 23.7.1953.

tämä siitä, että Mount Everest yksinkertaisesti nähtiin niin suurena kansallisena onnistumisena, ettei sitä kannattanut tai haluttu kyseenalaistaa? Todennäköisin syy oli se, että vuorikiipeilyä ei pidetty ammattilaistason toimintana. Lisäksi vuorelle kiipeämistä ei itsessään ollut julkisesti määritelty kilpailuksi, joten nähdäkseni olisi ollut vaikeaa määritellä vuorelle kiipeämistä happilaitteiden kanssa ”huijaamiseksi”. Myöhemmin syksyllä *The Timesissa* kuitenkin ilmestyi artikkeli, joka pohti urheilu suoritusten rajoja sekä erityisesti hapen käytön eettisyyttä. Artikkelissa korostettiin, kuinka juoksijat hyötyisivät hapen käytöstä suorituksissaan yhtä lailla kuin kiipeilijät Mount Everestillä, jos happilaitteet vain olisivat käytännöllisen kokoisia juoksemiseen. Lisähapen käyttöä urheilussa täytyisi siis perustella enemmän eettisestä kuin fysiologisesta näkökulmasta, mutta vastausta kysymyksen eettisyyteen kirjoitus ei anna.¹²³

Mount Everestille kiipeäminen nähtiin kokonaisuudessaan niin tieteellisenä kuin teknisenäkin haasteena, jonka yli päästiin erityisesti kansallisen yhteistyön avulla. Kaikki edellä käsitellyt tekniset parannukset nähtiin merkinä brittiläisestä kyvykkyydestä. Tämä korostui, kun kaksi kuukautta vuoren valloituksen jälkeen Wienissä pidetyillä kansainvälisillä messuilla (the International Autumn Trade Fair) esiteltiin laajasti brittiläistä menestystä Mount Everestillä. Britannian osuus näyttelystä keskittyi tutkimusmatkalle kehitettyihin brittiläisiin tuotteisiin ja brittiläisen teollisuuden erinomaisuuteen. Keskipisteenä oli Lontoossa Shiptonin ja RGS:n kanssa yhteistyössä suunniteltu ja rakennettu pienoismalli Mount Everestistä. Kaikki muut tuotteet olivat brittiläisten yritysten valmistamia varusteita ja vaatteita, jotka olivat vastaavia Mount Everestin retkikunnan käyttämiin. Tällaiset kansainväliset messut ja maailmannäyttelyt olivat olleet hyvin suosittuja jo 1800-luvun loppupuolelta asti. Historioitsija Taina Syrjämaan mukaan maailmannäyttelyt olivat yksiä keskeisimpiä tapoja tuoda kansainväliselle yleisölle esille kansallisia saavutuksia. Ne antoivat kansakunnalle mahdollisuuden ”esitellä osaamisensa, mahtavan menneisyytensä ja kykynsä ponnistaa kohti tulevaa”. Syrjämaa nostaa esille myös sen, kuinka näyttelyt mahdollistivat

¹²³ Limits of Athletic performance, *The Times* 5.9.1953.

kansakuntien välisen vertailun ja kilpailun hyvin konkreettisesti korostaen samalla nationalismin merkitystä globaalistuvassa maailmassa.¹²⁴

Brittiläisen kekseliäisyyden menestys laajensi Stewartin mukaan yleistä käsitystä Britannian teollisesta kilpailukyvyistä ja tätä käytettiin perustelemaan perinteisten englantilaisten arvojen jatkuvuutta 1950-luvun muuttuvissa olosuhteissa. Esimerkiksi prinssi Philip käytti tällaista retoriikkaa hyväkseen puhuessaan the National Union of Manufacturers -liiton lounaalla lokakuussa 1953. Hän kannusti Britanniaa käyttämään sen ”luonnollisia vahvuuksia”, joilla hän Stewartin mukaan tarkoitti sitä älyllistä nerokkuutta, joka oli ruokkinut brittiläistä taloudellista ja teknistä johtajuutta aikaisempina vuosisatoina. Teollinen johtoasema siis nähtiin välttämättömänä menestyksekkäälle tulevaisuudelle, ja muutokset brittiläisessä yhteiskunnassa 1950-luvulla vaikeuttivat yhteisen ja kurinalaisen kansallisen tavoitteen saavuttamista.¹²⁵ Mielestäni tällainen retoriikka on selvästi havaittavissa myös *The Timesin* sivuilla, joilta se välittyy kotimaisten yritysten korostamisena Mount Everestin ensinousun käsittelyn yhteydessä. *The Timesin* rakentama kuva Mount Everestin valloittamisesta vaikuttaa tarkoituksella painottavan brittiläisten paremmuutta erityisesti teknisen kehityksen yhteydessä. Vain yksi mannereurooppalainen liikeyritys mainitaan lehdessä nimeltä ja vain yhden tuotteen kerrotaan olevan yhdysvaltalaista alkuperää ilman minkäänlaista mainintaa tuotteen kehittäjästä. Lehden painotus luo lukijalle vahvan tunteen brittiläisten tuotteiden sekä itse brittiläisyyden erinomaisuudesta.

¹²⁴ Stewart 1980, 34–35; Mount Everest Model at Vienna, *The Times* 26.8.1953; Syrjämaa 2007, 13, 103–104.

¹²⁵ Stewart 1980, 35–36.

3. *The Times* -lehden tuottama kuva brittiläisestä retkikunnasta

3.1 Mount Everest miehisenä urotekona

Vuorikiipeily syntyi viktoriaanisella aikakaudella noin 1800-luvun puolivälissä modernin keskiluokkaisen käytöksen, statuksen, sukupuolen ja kansallisen identiteetin määrittelyn risteyskohdassa. 1800-luvun brittiläiselle nousevalle keskiluokalle koulutus oli tärkeää, ja erityisesti yksityiskouluissa voimakkaasti esillä ollutta urheilullisuutta käytettiin korostamaan ja levittämään imperialistista eetosta ylemmän keskiluokan piirissä. Peter Hansenin mukaan vuorikiipeilyn kehittyminen 1800-luvun puolivälissä kuitenkin osoittaa, että keskiluokkaiset miehet eivät kouluissa vain passiivisesti vastaanottaneet ylempien luokkien vanhempaa sivistynyttä kulttuuria, vaan he rakensivat aktiivisesti vakuuttavaa miehisyyden kulttuuria tukemaan ja vahvistamaan omaa mielikuvaansa Britannian imperialistisesta voimasta. Aikalaisten mielikuviin miehisyydestä vaikuttivat erityisesti sotilaalliset kriisit 1850-luvulta 1860-luvun puoliväliin. Hansen toteaa, että esimerkiksi Krimin sota, joukkomurhat sepoy-kapinan yhteydessä Intiassa, toinen oopiumsota Kiinassa ja maorisodat Uudessa-Seelannissa synnyttivät levottomuutta liittyen Britannian entisenlaisen vallan heikkenemiseen. Tällaisessa ilmapiirissä keskiluokkaiset miehet muodostivat urheilijoiden urotöistä ja vuorikiipeilijöiden seikkailuista brittiläisen maskuliinisuuden, patriotismin ja imperialistisen vallan symboleja.¹²⁶

Samalla vuorikiipeilijät alkoivat kuvailla kiipeilyään samoilla termeillä, joita aikalaiset arktisen alueen ja Afrikan tutkimusmatkailijat käyttivät. Hansen perustelee, että tällainen kielellinen muutos teki ennen kiipeämättömille vuorille nousemisesta representaatioita brittiläisestä maskuliinisuudesta ja imperialistisista ”valloituksista”. Tätä samaa termistöä käytettiin edelleen 1950-luvulla Mount Everestin kiipeämisen yhteydessä, kuten esimerkiksi tutkimusmatkasta syksyllä 1953 julkaistun dokumenttielokuvan nimi ”The Conquest of Everest” (suom. Everestin valloitus) osoittaa. Jo Alpeilla 1800-luvun puolivälistä lähtien vuorten ensinousujen yhteydessä käytettiin termiä ”valloitus”.¹²⁷ Muutenkin 1950-luvun Mount Everestin

¹²⁶ Hansen 1995, 301–304, 313–314.

¹²⁷ Hansen 1995, 304, 316; Hansen 1996b, 49; Warner Cinema, *The Times* 22.10.1953.

tutkimusmatkojen yhteydessä käytettävässä sanastossa korostui maskuliinisuus, koska termit olivat pääasiassa sotilassanastoa. Yleisiä termejä, joita tutkimusmatkan eri osuuksien kuvailussa käytettiin *The Timesissa* olivat esimerkiksi ”rynnäkö”, ”laukaista” ja ”tiedustelu”. Termien käyttö korostuu erityisesti, kun lehdessä kuvaillaan ”kaksoisrynnäköä” Mount Everestin huipulle toukokuun loppupuolella. Mount Everestin rinteelle sijoitetusta leiristä numero kahdeksan ”laukaistiin kaksi rynnäköä”, joista ensimmäistä kutsuttiin ”tiedustelurynnäköksi”, koska tämän tavoite oli kiivetä vain vuoren etelähuipulle. Seuraavana päivänä oli sitten tarkoitus pystyttää telta leirin numero kahdeksan ja etelähuipun välille, jotta toisen rynnäkön matka vuoren huipulle olisi lyhyempi ja näin ollen sillä olisi suurempi todennäköisyys onnistua.¹²⁸

Hansen perustelee, kuinka 1800-luvun puolivälin jälkeinen kritiikki armeijan suorituskykyä kohtaan lisäsi vuorikiipeilyn ja tutkimusmatkailun asemaa kansallisen arvoisan ja identiteetin symboleina.¹²⁹ Samankaltaisella retoriikalla voidaan mielestäni perustella myös 1950-luvun Mount Everestin tutkimusmatkoja. Kuten tutkielmassa on aiemmin mainittu, Britannian taloudelliset ja sotilaalliset kyvyt olivat nousseet toisen maailmansodan ja dekolonisaation vuoksi negatiivisen julkisen keskustelun kohteiksi, ja Mount Everestin valloitus nähtiin Britanniassa kansallista identiteettiä symboloivana urotekona, joka korosti kotimaista tieteellistä ja teknistä osaamista.

Perinteisesti vuorikiipeily oli ollut keskiluokkaisten miesten harrastus ja kiipeilijöiden tausta nähtiin hyvin merkittävänä elementtinä heitä valittaessa tutkimusmatkoille vielä 1920- ja 1930-luvuillakin. Vuorikiipeilijät esimerkiksi Mount Everestin tutkimusmatkoilla olivat ammatissaan menestyneitä ja yliopistokoulutuksen saaneita miehiä, seassaan muutama aristokraatti. Vuorikiipeilypiireissä painottui yksityiskoulujen sekä brittiläisen armeijan hierarkkinen luonne. Stewart kirjoittaaakin, kuinka saksalainen Wilhelm Lehner kuvaili vuonna 1924 brittiläisiä vuorikiipeilijöitä ”kuin täydellisinä herrasmiehinä ja herroina”. Stewart kuvailee myös, kuinka vuoden 1953 retkikuntalainen Michael Ward pohti vuonna 1972 julkaistuissa muistelmissaan, miksi Colin Kirkus nimistä kiipeilijää ei ollut koskaan edes harkittu Mount Everestin retkikuntiin 1930-luvulla, vaikka hän oli Wardin mielestä oivallinen kiipeilijä. Ward tulee siihen lopputulokseen, että selitys

¹²⁸ Hunt 1953, 161–162; Ks. esim. Staging camps for Everest, *The Times* 7.5.1953; Everest climbers ready, *The Times* 14.5.1953; Assault on Everest, *The Times* 16.5.1953.

¹²⁹ Hansen 1995, 316.

löytyy englantilaisen kiipeilyn luokkaperinteistä. Wardin mukaan aikakauden vuorikiipeilyn auktoriteetit eivät pitäneet kyseisen henkilön taustasta, sillä tämä oli kotoisin Liverpoolista eikä ollut saanut koulutustaan yksityiskouluissa. Tietynlaiseen taustaan yhdistettyjä luonteenpiirteitä pidettiin välttämättöminä yksilöille, jotka otettiin mukaan Mount Everestin tutkimusmatkoille.¹³⁰

Vuoden 1953 tutkimusmatkan onnistumisen takaamiseksi haluttiin koota mahdollisimman hyvä joukko kiipeilijöitä. John Hunt keräsi loppuvuodesta 1952 huomattavan määrän ehdokkaita retkikuntaan sekä brittiläisistä että kansainvälisistä kiipeilijöistä. Hunt kertoo kirjassaan hyvin yksityiskohtaisesti valintaprosessista, jossa tärkeimpiä pätevyysehtoja olivat ikä, kokemus, luonne ja fyysinen kunto. Näiden ehtojen lisäksi piti rajata retkikunnan mahdollinen kansainvälinen luonne, koska kansainvälisiä tarjouksia ehdokkaista tuli useita. Oli jopa ehdotus, että tarjottaisiin Britannian kansalaisuutta eräälle kuuluisalle tšekkoslovakialaiselle huippujuoksijalle, jotta tämä voitaisiin ottaa mukaan retkikuntaan. Lopulta retkikuntalaiset päädyttiin valitsemaan Brittiläisen kansainyhteisön maista. Hunt valitsi rinnalleen yhdeksän kiipeilijää ja heidän lisäksi tutkimusmatkalle lähti kaksi lääkäriä sekä elokuvantekijä. Näistä retkikuntaan kuuluvista 13 henkilöstä kuitenkin vain kaksi tuli Britannian ulkopuolelta. Lisäksi lukua 13 pidettiin huono-onnisenä, joten Hunt kirjoittaa olleensa helpottunut, kun sai tilaisuuden kutsua Tenzingin kiipeilijäryhmän neljänneksitoista jäseneksi. Valittujen kiipeilijöiden tausta ei enää näyttänyt vaikuttaneen yhtä paljon kuin aikaisemmin, vaikkakin suurin osa retkikuntalaisista oli korkeasti koulutettuja tai armeijan palveluksessa olevia. *The Times* uutisoi retkikunnan kokoonpanosta ensimmäisen kerran 9.12.1952.¹³¹

Retkikunta vuonna 1953 koostui pelkästään miehistä, samoin kuin vuoden 1951 tiedusteluretki sekä vuoden 1952 Cho Oyun tutkimusmatka. Hunt ei erikseen kommentoi tai perustele sitä, että valitsi retkikuntaan vain miehiä, eikä sitä myöskään *The Timesissa* nosteta erikseen esille tai kyseenalaisteta. Valinta vaikuttaa olleen täysin itsestään selvä, mikä on sinällään erikoista, koska naisia oli ollut mukana mitä erilaisimmilla tutkimusmatkoilla sotien välisenä aikana sekä aviomiestensä seuralaisina

¹³⁰ Stewart 1995, 178–179; Isserman & Weaver 2008, xi.

¹³¹ Hunt 1953, 34–41; Hunt 1954, 27; British Everest Team, *The Times* 9.12.1952.

että itsenäisinä yksilöinä. RGS oli lopulta sallinut naisten liittymisen järjestön jäseniksi tammikuussa 1913, jonka jälkeen naiset alkoivat osallistua järjestön toimintaan, myös tutkimusmatkoille. Kuten Sarah L. Evans on artikkelissaan esittänyt, naisten osallisuutta RGS:n järjestämiin tutkimusmatkoihin ei erityisemmin nostettu esille. Esimerkiksi järjestön virallisissa arkistoissa, kuten kokousten pöytäkirjoissa naisia ei ole mainittu. Heidän osallisuutensa näkyy muun muassa vain tutkimusmatkoja käsittelevissä lyhyissä luentojen kuvauksissa ja julkaisujen arvosteluissa. Evansin mukaan aihetta tutkittaessa onkin ollut tarpeen käyttää myös esimerkiksi muistokirjoituksia sekä muita elämäkerrallisia kirjoituksia. Vuosien 1913–1939 välillä 19 naista haki suoraan RGS:ltä taloudellista tukea tai varustelainaa maailman lähes jokaiseen kolkkaan suuntautuneelle tutkimusmatkalle, jonka osallisia he olivat. Näistä 15 sai pyytämäänsä tukea. Lisäksi 23 naista on mainittu miespuolisen henkilön tekemässä tukihakemuksessa. Näistä hakemuksista ei kuitenkaan voida päätellä mukana olleiden naisten kokonaismäärää, koska kaikkien tutkimusmatkalla osallistuvien ei tarvinnut olla henkilökohtaisesti yhteydessä RGS:ään. Vuosien 1913 ja 1939 välillä RGS:lle tehtiin 397 tukihakemusta, joista 42 sisälsi naisosallistuja. Aikavälillä tehtiin myös ”yksityisiä” tutkimusmatkoja, jotka kuitenkin olivat usein jonkinlaisessa yhteydessä RGS:ään.¹³²

Naiset, joiden tietoja on säilynyt ja jotka otettiin RGS:n jäseniksi ennen toista maailmansotaa olivat pääasiassa taustaltaan ylempää keskiluokkaa tai yläluokkaisia samoin kuin miespuoliset jäsenet, ja korkeasti koulutettuja. He olivat usein suorittaneet opintojaan joko Oxfordissa tai Cambridgessa. Taulukoista käy ilmi, että yksi nainen oli lähdössä Himalajalle Kanchenjunga-vuorelle saksalaissveitsiläisen tutkimusmatkan mukana vuonna 1930, ja artikkelissa kerrotaan tarkemmin naisesta, jolla oli ”laajaa kokemusta vuorikiipeilystä Alpeilla”.¹³³ Näiden kohtien perusteella voidaan olettaa, että vuorikiipeily ei ollut naisille täysin vierasta toimintaa tutkimusmatkoilla. Myös John Huntin vaimo Joy Hunt oli ollut Himalajalla aviomiehensä kanssa vuosina 1937 ja 1940. *The Timesin* kirjeenvaihtaja kertoo, että rouva Hunt olisi mielellään nytkin (1953) lähtenyt miehensä mukana Mount Everestille, mutta lapset täytyi ottaa huomioon. Pariskunnalla oli tuolloin neljä tytärtä.¹³⁴

¹³² Evans 2016, 31–34.

¹³³ Evans 2016, 34–35, 37.

¹³⁴ Next Attempt on Everest, *The Times* 9.10.1953.

Mikä sitten on ollut syy siihen, ettei naisia harkittu mukaan vuoden 1953 tutkimusmatkalle? Hunt vaikuttaa olleen vakuuttunut vaimonsa kyvyistä liittyen Himalajan tutkimusmatkailuun, koska Joy osallistui erilaisten tehtävien suorittamiseen osana vuoden 1953 tutkimusmatkan valmisteluja, kuten alaluvussa 2.3 mainittiin. Retkikunnan johtaja siis ei ainakaan vierastanut ajatusta naisesta tutkimusmatkalla. Mahdollinen syy voi kuitenkin olla juuri RGS:n aiemmassa suhtautumisessa naisiin. Naiset hyväksyttiin ensikerran RGS:n jäseniksi jo vuonna 1892, mutta tämä ei kestänyt kauaa. Morgan Bellin ja Cheryl McEwanin mukaan monet järjestön korkeissa sotilasviroissa olleet jäsenet vastustivat tätä päätöstä. Nämä henkilöt nostivat näkökulmansa esiin hyvin julkisesti ja jo huhtikuussa 1893 RGS:n valtuustossa äänestettiin, että naisia voitaisiinkin ottaa vain kunniajäseniksi, ei tavallisiksi jäseniksi kuten oli aiemmin päätetty.¹³⁵ Evansin artikkelista ilmi käynyt naisten huomiotta jättäminen tutkimusmatkojen jäsenenä viittaa siihen, että RGS ei edelleenkään ollut ristiriidaton naisten jäsenyydestä. Vaikuttaa siltä, että järjestö ei ainakaan erityisemmin halunnut korostaa naisten osallisuutta toimintaansa vielä 1930-luvullakaan. Lisäksi Wendy Webster toteaa, että toisen maailmansodan myötä brittiläisessä yhteiskunnassa valkoiseen naiseen yhdistettiin monenlaisia vastakkaisiakin ominaisuuksia. Pelottomuuden, rohkeuden ja moraalisen voiman lisäksi kuitenkin dekolonisaation ja siirtomaasotien tuoman yhteiskunnallisen muutoksen takia heistä tuli symboleja kansalliselle heikkoudelle ja haavoittuvuudelle.¹³⁶ Vuoden 1953 Mount Everestin tutkimusmatkan kansallisen tärkeyden ja sen saaman julkisuuden takia voitaisiin olettaa, että pelkästään miehistä koostunut retkikunta oli vakuuttavampi.

Webster esittää brittiläisen mielikuvan miehestä olleen sotaisan maskuliininen toisen maailmansodan päättymisestä 1950-luvun alkupuoliskolle. Tällainen mielikuva oli jatkumoa imperialistiselle kuvaukselle miehestä, ja 1950-luvulla tämä ylevämielinen, omistautunut ja itsensä uhraava versio imperialistisesta sankarista siirrettiin toisen maailmansodan narratiiveihin.¹³⁷ Miten tällainen retoriikka sitten näkyy Mount Everestin valloituksen yhteydessä? Vuoren valloittanut retkikunta sopii hyvin tähän julkisen sankarin mytologisoituun retoriikkaan sekä aikakaudelle ominaiseen

¹³⁵ Bell & McEwan 1996, 296–297.

¹³⁶ Webster 2005, 10.

¹³⁷ Webster 2005, 183.

mielikuvaan maskuliinisesta miehestä. *The Timesista* on erityisesti havaittavissa retkikunnan johtajan John Huntin sekä Edmund Hillaryn nostamista muiden retkikunnan jäsenten yläpuolelle, ja vuoren valloituksen voi nähdä henkilöityvän heihin.

Esimerkiksi lehdessä julkaistussa artikkelissa, joka käsittelee ensinensua, kuvaillaan Mount Everestin valloitusta kolmekymmenvuotisena ”taisteluna”, joka oli vihdoin ”voitettu”.¹³⁸ Tällaisten termien käytön – samoin kuin yllä käsiteltyjen vastaavien termien käytön – voidaan nähdä kuvaavan aikakaudelle ominaista sotaisaa maskuliinisuutta. Monissa *The Timesin* Mount Everestin valloitusta käsittelevissä artikkeleissa kirjoitettiin juuri miehistä, jotka tekivät jotain rohkeaa ja ennen näkemätöntä ja sama retoriikka toistui erilaisten kirjoitusten otsikoissa.

Nämä eri etnisyyttä ja uskoa edustavat miehet ovat tuoneet suurta kunniaa heidän sukupolvelleen ja saaneet miljoonat kävelemään pystypäin. He kiipesivät aikaisempien miesten jalanjäljissä ja aikaisempien miesten tukemina lähes matkansa loppuun saakka.¹³⁹

Myös toisessa artikkelissa kuvailtiin, kuinka *The Timesissa* julkaistu Hillaryn kirjoittama versio ensinensusta oli rinnastettavissa muinaisten taisteluiden ylivertaisiin sankaritarinoiniin, joissa uroteot jatkuivat vielä pitkään sen jälkeen, kun tavallisen kestävyuden rajat olivat jo ylitetty. Artikkelin jatkuu kuvailemalla sitä, kuinka miehet, jotka olivat kokeneet tällaisia tapahtumia, olivat hiljaisia, suorapuheisia ja kertoivat tehtävistään vilpittömällä ja varmalla yksinkertaisuudella. Tämän kyseisen artikkelin otsikko oli ”Men and Mountains”, ja *The Timesin* otsikoissa käytettiin toistuvasti vuoden 1953 retkikunnasta nimitystä ”Everest Men”.¹⁴⁰

Voidaan nähdä, että myös monarkian antamat kunnianosoitukset Mount Everestin retkikunnalle tukivat mainittua sankarimyyttiä. Retkikunnalle ja sen jäsenille henkilökohtaisesti osoitetut kunnianosoitukset näkyivät *The Timesin* sivuilla, joilla

¹³⁸ Everest Conquered, *The Times* 2.6.1953.

¹³⁹ ”These men, of different races and creeds, have brought great honour to their generation and have caused millions to walk with heads held higher. They climbed in other men’s footsteps and on other men’s backs nearly to the journey’s end.” The Top of Everest, *The Times* 8.6.1953.

¹⁴⁰ Men and Mountains, *The Times* 25.6.1953. Ks. esim. Everest men in Katmandu, *The Times* 22.6.1953, Medals Presented to Everest Men, *The Times* 30.6.1953 & Everest Men on way to London, *The Times* 2.7.1953

kuvailtiin retkikunnan jäsenten ja heidän puolisoitensa osallistumista Buckinghamin palatsissa järjestettyyn puutarhajuhlaan pian retkikunnan palattua Englantiin heinäkuussa 1953. Puutarhajuhlissa kuningatar aateloi Huntin ja Hillaryn sekä luovutti mitalin Tenzingille. Retkikunnan muut jäsenet saivat kuningattaren kruunauksen kunniaksi lyödyt mitalit, joihin oli kaiverrettu teksti ”Mount Everest Expedition”. Tilaisuuden jälkeen Edinburghin herttua isännöi vain retkikuntalaisille järjestettyä illallista, jonka jälkeen myös heidän puolisonsa ja muut vieraat liittyivät suurempaan vastaanottoon. Lehdistön pääsyä tilaisuuksiin oli rajoitettu huomattavasti, koska oli pelko siitä, että lehdistö olisi voinut valokuvata ministereitä tai muista huomattavia henkilöitä alkoholijuomien kanssa. Pelättiin, että kuvia olisi voitu käyttää kuvissa esiintyneitä henkilöitä vastaan myöhemmin. Hansenin mukaan tahdittomuus alkoholin käytössä oli vain yksi ulottuvuus monarkian ja maskuliinisuuden suhteessa, joka yhdisti Mount Everestin valloituksen ja kruunajaiset toisiinsa.¹⁴¹ Kuten eräs nainen kirjoitti kirjeessään retkikunnalle Elizabeth II:n kruunajaispäivänä:

On sopivaa, että teidän ryhmänne tulisi symboloida meille sitä tarmoa, elinvoimaisuutta ja ylevää miehistä yritteliäisyyttä, samalla kun kuningatar symboloi herttaisuutta, suloisuutta ja naisen velvollisuudentuntoista palvelusta.¹⁴²

3.2 Edmund Hillaryn ja Tenzing Norgayn asema ulkopuolisina ensinuousun brittiläisessä kontekstissa

Edmund Hillarya, Tenzing Norgayta ja heidän urotekoon juhliittiin ympäri maailman. Heidän kansallisuutensa kuitenkin aiheuttivat hieman ristiriitaisuuksia tutkimusmatkan brittiläisen alkuperän korostamisen yhteydessä. Tutkimusmatkaa kutsuttiin *The Timesissäkin* usein juuri brittiläiseksi Mount Everestin tutkimusmatkaksi ja vuoren valloittaminen haluttiin nähdä ja uutisoida brittiläisenä sankaritekona. Hillary ja Tenzing

¹⁴¹ Hansen 2001, 65; Royal Garden Party Marred by Rain, *The Times* 17.7.1953.

¹⁴² ”It is fitting that your team should symbolise for us the vigour, vitality, and high endeavour of manhood, as the Queen symbolises the sweetness, grace and dutiful service of a woman.” Hansen 2001, 65.

saivat molemmat osakseen paljon mediahuomioita urotyöstään, mutta heidän saamansa huomio oli hyvin erilaista.

Hillary syntyi heinäkuun seitsemäntenä vuonna 1919 Aucklandissa Uudessa-Seelannissa, ja innostui vuorikiipeilystä noin 20-vuotiaana, mutta perehtyi lajiin tarkemmin vasta toisen maailmansodan jälkeen. Hän oli ollut Shiptonin retkikunnan mukana Mount Everestillä vuonna 1951 ja Cho Oylla vuonna 1952. Vaikka Hillary oli uusiseelantilainen, nähtiin hänet lehdistössä brittiläisenä, ja myös hänestä sekä retkikunnan toisesta uusiseelantilaisesta George Lowesta käytettiin termiä ”eurooppalainen” kun puhuttiin retkikunnasta ja sherpoista. Webster esittääkin, että valkoisten dominioiden valkoiset asukkaat – esimerkiksi juuri uusiseelantilaiset – sidottiin Britannian narratiiveihin vielä 1950-luvulla. Tästä johtuen monet näiden yhteisöjen jäsenet identifioituivat tuolloin brittiläisiksi.¹⁴³ Tällaisen retoriikan avulla voidaan perustella sitä, että Hillarysta ja Lowesta kirjoitettiin ja heitä kuvailtiin *The Timesissa* brittiläisinä miehinä sekä eurooppalaisina, ja tästä syystä Hillaryn asema oli vähemmän ristiriidassa brittiläisyyden korostamisen kanssa kuin Tenzingin.

Uuden-Seelannin pääministerin Sidney Hollandin kommentti ensinousuun *The Timesissa* tukee Websterin tulkintaa. Pääministeri oli kruunajaisten takia Lontoossa, joten hänen kommenttinsa saatiin heti 2.6.1953 ilmestyneeseen lehteen. Hän kertoi olevansa hyvin ylpeä, että retkikunnan uusiseelantilainen jäsen oli ensimmäinen brittiläinen Mount Everestin huipulla, ja jatkaa kuinka tapahtumaa voitaisiin pitää symbolina sille, että ei ole olemassa korkeuksia tai vaikeuksia, joista Britannian kansalaiset eivät selviytyisi. Pääministeri kuitenkin korostaa hyvin painokkaasti sitä, että vaikka uusiseelantilainen henkilö oli ensimmäisenä Mount Everestin huipulla, saavutuksen teki mahdolliseksi monien ihmisten yhteistyö. Hän mainitsee nykyisen retkikunnan kokonaisuudessaan, järjestöt tutkimusmatkojen takana sekä aikaisempien retkikuntien ”urheiden miesten” kokemukset vuoren valloituksen mahdollistaneiksi asioiksi. Myös Uuden-Seelannin virkaatoimittava pääministeri Keith Holyoake huomioi kotimaassa maanmiehensä

¹⁴³ Hillary 1955, 9, 14–86; Hillary 1975, 15; Webster 2005, 11; John Hunt: Everest Party Progress, *The Times* 18.5.1953; James Morris: Final Assault on Everest Due To-Day, *The Times* 23.5.1953.

uroteon seuraavan päivän lehdessä kommentoimalla, ”kuinka ylpeitä me kaikki olemme siitä, että tämä lahja tulee meidän uskolliselta pieneltä Uudelta-Seelanniltamme.”¹⁴⁴

Koska uusiseelantilaiset mielikuvat miehisyydestä olivat osittain muokkautuneet brittiläisen maskuliinisuuden mallin mukaisina, Hansen toteaa, että jännitteet näiden välillä loivat 1950-luvulla monitulkintaisia poliittisia merkityksiä. Hansen kuvailee Hillaryn antamaa haastattelua kotipaikkakunnallaan elokuussa 1953, jossa Hillary kertoo siitä hämmästyksestä ja hämmennyksestä, jota tunsii saadessaan tietää uudesta ritarin arvostaan. Vuonna 1975 kirjoittamassa omaelämäkerrassaan Hillary kuvailee tarkemmin olleensa tyrmistynyt, kun kuuli ensimmäistä kertaa tittelistään. Hän kirjoittaa, että sen olisi pitänyt olla hieno hetki, mutta todellisuudessa hän meni sinä iltana ”nukkumaan surkeana”. Hillary ei ollut odottanut moista kunniaa ja kuullessaan, että Uuden-Seelannin pääministeri oli jo hyväksynyt arvon Hillaryn puolesta, hän koki, että olisi ollut tässä kohtaa epäkohteliasta kieltäytyä siitä.¹⁴⁵ Hillaryn henkilökohtainen kokemus eroaa siis huomattavasti siitä, miten *The Times* korostaa tutkimusmatkan brittiläisyyttä ja uusiseelantilaisten kuulumista brittiläiseen kansakuntaan ja identiteettiin. Hillary, joka oli ammatiltaan mehiläistarhuri, ei ilmeisesti olisi halunnut tuollaista elämäntapaa muuttavaa arvoa, mutta Uuden-Seelannin uskollisuus Britannialle nähtiin niin tärkeänä, ettei hänen mielipidettään edes kysytty. Vaikuttaa siltä, että Hillary koki, ettei voinut julkisesti kommentoida tunteitaan koskien asiaa ennen kuin vasta yli 20 vuotta myöhemmin. Hillaryn näkemystä arvonimestä tukee hänen isänsä haastattelu kesäkuulta 1953, jossa isä kuvaili Hillarya Uuden-Seelannin parhaaksi mehiläistarhuriksi ja kertoi, kuinka onnellinen Hillary oli mehiläistensä kanssa.¹⁴⁶

Media alkoi seurata erityisen tarkasti Hillaryn tekemisiä, kun Tenzing palasi takaisin Intiaan elokuun 1953 alkupuolella. Syksyllä 1953 Hillarysta uutisoitiin *The Timesissa* kuin kenestä tahansa kuuluisuudesta – lehti kertoi missä Hillary ja hänen tuore vaimonsa olivat käyneet, mitä he olivat tehneet ja keitä he olivat tavanneet.¹⁴⁷ Elokuun alkuun asti

¹⁴⁴ Symbol of British Endurance, *The Times* 2.6.1953; N.Z. Pride in Hillary's Achievement, *The Times* 3.6.1953.

¹⁴⁵ Hansen 2000, 327; Hillary 1975, 163–164.

¹⁴⁶ Happy with His Bees, *The Times* 8.6.1953.

¹⁴⁷ Ks. esim. Receptions, *The Times* 2.10.1953; Picture on page 16, *The Times* 9.10.1953; Royal Party at Everest Lecture, *The Times* 3.11.1953; Sir E. Hillary in Oslo, *The Times* 5.12.1953.

kuitenkin Tenzing oli herättänyt erityistä huomiota aikalaisissa, minkä lisäksi hänen monikansallinen taustansa herätti haasteita Mount Everestin valloituksen brittiläistämisen yhteydessä. Tenzing oli syntynyt vuonna 1914 kylässä nimeltä Tsa-chu, joka ilmeisesti sijaitsi Tiibetin puolella ja kasvanut Thameyn kylässä Solu Khumbun alueella Nepalissa. Vuonna 1932 hän oli muuttanut Darjeelingiin Intiaan. Hansenin mukaan sherpoille tällainen asuinpaikan vaihtaminen erityisesti kausityön perässä oli tavallista. Tenzing oli saavuttanut mainetta sekä kansainvälisesti että sherpojen keskuudessa jo ennen kuin kiipesi Mount Everestin huipulle Hillaryn kanssa. Tenzing oli kevään 1952 sveitsiläisten tutkimusmatkalla kiivennyt sveitsiläisen Raymond Lambertin kanssa korkeammalle (8600 m) kuin kukaan tiedettävästi koskaan aikaisemmin ja tästä johtuen saanut kansainvälistäkin tunnustusta kiipeilytaidoistaan.¹⁴⁸

Tenzingin aseman teki Hillaryn asemaan verrattuna huomattavasti ristiriitaisemmaksi se, että häntä ei kansallisuutensa tai ulkonäkönsä puolesta voitu perustella mediassa brittiläiseksi toisin kuin Hillary voitiin. Hansen toteaa, että Tenzingillä ei vielä vuonna 1953 ollut käsitystä kansallisuudesta tai kansallisesta identiteetistä. Tenzing ei nähnyt eroa nepalilaisen ja intialaisen välillä ja totesi olevansa kumpaakin. Tenzingin haluttomuus identifioida kansallisuuttaan johti siihen, että itseasiassa sekä Nepal että Intia yrittivät omia kunnian Mount Everestin kiipeämisestä itselleen. Erityisesti retkikunnan Mount Everestiltä paluun jälkeisiä tapahtumia Kathmandussa uutisoitiin tiheään Britanniassa. *The Timesissa* kerrottiin, että Nepalin kuningas tulee järjestämään erityisen vastaanottoseremonian, kun retkikunta palaa Kathmanduun ja kuvailtiin, kuinka Kathmandun katuja koristeltiin riemukaarin.¹⁴⁹

Juhlakulkue alkoi noin viisi kilometriä Kathmandun ulkopuolelta. Lehden kirjeenvaihtajan mukaan juhlakulkue muuttui ”Tenzingin juhlakulkueeksi”, tämän saadessa suurimman osan paikallisesta huomiosta. Tenzing ja Hunt vaimoineen sekä Hillary sijoitettiin hevosten vetämiin vaunuihin ja muu retkikunta seurasi heitä autolla. Kirjeenvaihtajan mukaan muulle retkikunnalle ei osoitettu mitään virallista huomionosoitusta heidän suorittamastaan osuudesta vuoren valloitukseen ja kuinka

¹⁴⁸ Ullman 1955, 27–28, 36–37; Hansen 2000, 312; Raymond Lambert: At Grips with Everest, *The Time* 11.7.1952; Everest Inviolable, *The Times* 25.7.1952; Nepal to Honour Tensing, *The Times* 29.7.1952.

¹⁴⁹ Hansen 2000, 312–313; Everest Climber’ Welcome, *The Times* 19.6.1953; Triumphal Arches at Katmandu, *The Times* 20.6.1953.

molemmat sekä Intia että Nepal pitivät ensinousua Tenzingin voittona. Useissa riemukaarissa oli kuvia Tenzingistä vuoren huipulla pitelemässä toisessa kädessään Nepalin lippua ja toisella kädellä kiskomassa uupunutta Hillarya huipulle. Myös Hunt huomauttaa asiasta kirjassaan. Hänen mukaansa paikalliset unohtivat Tenzingiä juhlistaessaan ”muut sherpat ja useimmat retkikunnan jäsenet, jotka olivat olleet hänen tovereitaan suurella retkellämme”. Lisäksi Hunt kuvailee, kuinka lähes koko muu retkikunta joutui osallistumaan vastaanottoseremoniaan suoraan matkattuaan kolme viikkoa vuorelta kaupunkiin, nuhruisina ja epäsiististi pukeutuneina. Myös *The Timesissa* kuvaillaan Hillaryn ja Huntin asuja, kun he vastaanottavat Nepalin kuninkaalta kunnianosoituksensa.¹⁵⁰

Tenzingin osuus nostatti Nepalissa myös nationalistisia tunteita ja tämä nosti esille kysymyksen siitä, kuka huipulla oli ensin. *The Times* kertoi 22. kesäkuuta Tenzingin ilmoittaneen Huntille olevansa kipeä, eikä näin ollen pystyisi osallistumaan Britannian suurlähettilään vastaanottoon Kathmandussa. Kävi nopeasti kuitenkin ilmi, että Tenzing olikin samaan aikaan pitämässä poliittisen ryhmittymän järjestämää lehdistötilaisuutta, jossa hän uhkasi kertoa ”oikean totuuden” vuoren tapahtumista. Lehdistötilaisuus oli vastaus Huntin viikkoa aikaisemmassa lehdistötilaisuudessa antamaan lausuntoon. Tenzingille oli kerrottu Huntin lausunnon vähätelleen hänen osuuttaan vuoren valloituksessa. *The Timesin* kirjeenvaihtaja korostaa lausunnon olleen aivan päinvastainen. Tenzingin lehdistötilaisuuden järjestäjäksi kerrotaan Nepalin nationalistinen ryhmittymä, joka oli muutenkin *The Timesin* mukaan liioitellut Tenzingin suoritusta vuorella. Tenzingin oli sanottu päässeen huipulle kuusi minuuttia ennen Hillarya ja joutuneen ”raahaamaan” Hillarya viimeiset metrit. Tenzing ei ainakaan julkisesti kuitenkaan ollut näin sanonut. Tällaiset uutiset saivat *The Times* -lehden korostamaan erityisesti sitä, että Hillary oli ensimmäisenä huipulla. Asia haluttiin tuoda selvästi esiin, vaikka samalla painotettiin, ettei järjestyksellä varsinaisesti ollut väliä.¹⁵¹

Epäselvä tilanne ratkesi, kun retkikunta ja Tenzing perheineen saapuivat Kalkuttaan Intiaan muutamaa päivää myöhemmin ja siellä lehdistötilaisuudessa Tenzing sanoi heidän kiivenneen ”lähes yhdessä” huipulle ja kertoi haluavansa lopettaa käynnissä

¹⁵⁰ Everest Men in Katmandu, *The Times* 22.6.1953; Hunt 1953, 264–265.

¹⁵¹ Hansen 1999, 228–229; Everest Men in Katmandu, *The Times* 22.6.1953; Villager En Fête for Everest Men, *The Times* 22.6.1953.

olleen kiistan. Vuorikiipeilyyn liittyvistä taidoistaan huolimatta Tenzing oli luku- ja kirjoitustaidoton, joten hän saattoi olla melko helposti johdateltavissa. Todennäköisesti tästä syystä hän suostui niin nopeasti antamaan lausunnon poliittiselle ryhmittymälle, ja todennäköisesti myös tästä syystä hän antoi juuri mainitun sovittelevan lausunnon niin pian ristiriitaa aiheuttaneen poliittisen ryhmittymän lehdistötilaisuuden jälkeen. Hansenin mukaan kylmä sota sai aikalaiset syyttämään kommunisteja Nepalin riitaisasta ilmapiiristä. Nepalissa oli kuitenkin muitakin keskenään kiisteleviä poliittisia ryhmittymiä. Esimerkiksi retkikunnan paluu Kathmanduun keskeytti jälleen yhden neuvottelut uuden koalitionhallituksen muodostamiseksi Nepalissa.¹⁵²

Myös Intiassa Tenzing otettiin paikallisten toimesta juhlallisesti vastaan ja pian Tenzingin Intiaan saapumisen jälkeen Länsi-Bengalin kuvernööri ilmoitti, että Darjeelingiin perustettaisiin vuorikiipeilyinstituutti, jonka johtajaksi Tenzing tulisi. *The Timesin* kirjeenvaihtaja kertoo, että myös Kalkutassa Tenzingin vastaanotto oli ennemminkin poliittinen kuin urheilullinen tilaisuus. Mount Everestin valloituksen kerrottiin muodostuneen Intiassa symboliksi aasialaisesta saavutuksesta. Hansenin mukaan Tenzingin nöyryys ja vähäpuheisuus – hänen marginaalinen asemansa – olivat niitä ominaisuuksia, jotka määrittelivät hänen kansallista sankaruuttaan Intiassa.¹⁵³

Lähtiessään Intiasta Britanniaan uutisointi Tenzingistä kuitenkin muuttui. Hänen lähtöään Englantiin oli ylipäättään spekuloitu *The Timesissa*, ja Stewartin mukaan alkuperäisenä syynä olisi ollut raha. The Himalayan Committee ei olisi maksanut Tenzingin ja hänen perheensä matkoja Eurooppaan, mutta Nepalissa aiheutuneet ristiriidat Tenzingin asemasta osana retkikuntaa huolestuttivat Huntia. Stewartin mukaan Hunt pelkäsi, että jos Tenzing ei tulisi retkikunnan mukana Englantiin se voitaisiin tulkita väärin ja lopulta Hunt lennätti Tenzingin perheineen komitean varoilla. Tenzing säilytti asemansa kuuluisuutena Lontoossakin, mutta hänestä rakennettiin lehdistössä hyvin erilainen kuva kuin mitä Kathmandussa hänestä oli esitetty. Stewart esittää, että Tenzingistä luotiin kuva lojaalina ja miellyttävänä, mutta naiivina aasialaisena, joka ei olisi voinut länsimaalaisten silmissä ”esittää pääroolia” tapahtumissa, kuten Nepalissa oli uutisoitu. Tällainen näkemys on havaittavissa *The*

¹⁵² Hansen 2000, 315–316; We Climbed ”Almost Together”, *The Times* 25.6.1953; Ullman 1955, 29–30.

¹⁵³ Hansen 2000, 317, 321; Everest Climbers in Calcutta, *The Times* 25.6.1953.

Timesissa lähes heti, kun retkikunnan lentokone nousi Intian maaperältä. Lehdessä kirjoitetaan, kuinka kun Tenzing perheineen näki meren ensimmäistä kertaa, rouva Tenzing ei voinut uskoa, että taloja oli niin harvakseltaan ja kuinka lumoutuneita Tenzing ja hänen tyttärensä olivat merestä. Lontooseen saapuessaan Tenzingiä ja hänen perhettään kuvaillaan *The Timesissa* ujoiksi ja mykistyneiksi, mutta hymyileviksi.¹⁵⁴

Tämän kaltainen kuvailu oli mielestäni jatkumoa sille, miten sherpoja kuvailtiin *The Timesissa* aikaisemmin keväällä tutkimusmatkan yhteydessä. Retkikunnan kirjeenvaihtaja James Morris kuvaili sherpoja ystävällisiksi ja hymyileviksi, mutta sinnikkäiksi, älykkäiksi ja rohkeiksi. *The Timesissa* ilmestyi kesäkuussa myös kaksi Morrisin kirjoittamaan laajempaa artikkelia, jotka kertoivat sherpoista ja heidän kulttuuristaan. Näissä artikkeleissa korostui Morrisin arvostus sherpojen etnistä ryhmää kohtaan, mutta hän myös nosti esille asioita, joita piti erikoisina. Esimerkkinä Morris mainitsee yksityisyyden käsitteen, jota hänen mielestään sherpat eivät tunteneet.¹⁵⁵

Englantilainen, joka istuu teltassaan Himalajan rinteillä, lukee ehkäpä (niin kuin on tavanomaista) *Oxford Book of Greek Verse* -kirjaa, huomaa usein itsensä olevan tiivisti sherpojen saartamana, miesten ja naisten, vanhusten ja lasten, jotka eivät ole ollenkaan vähäpuheisia kommentteissaan tai epävarmoja yksityiskohtaisissa huomioissaan.¹⁵⁶

Morrisin kuvauksesta on mielestäni havaittavissa ajatus siitä, että englantilaista sivistystä ei Morrisin mukaan jätetty Englantiin sieltä lähtiessä ja kuinka tällaista sivistystä ei Himalajan rinteillä ennestään ollut.

Näkemyks ulkopuolisuudesta ja toiseudesta syntyy historioitsija Marja-Leena Hännisen mukaan stereotyyppioista, joissa ”niputetaan yhteen eroja yksipuoliseksi kuvaukseksi kohteesta”. Toiseus on kaksijakoinen ryhmä, joka jakautuu eriasteisiin näkemyksiin

¹⁵⁴ Stewart 1995, 189; We Climbed "Almost Together", *The Times* 25.6.1953; Tensing Sees Sea for First Time, *The Times* 3.7.1953.

¹⁵⁵ James Morris: Staging Camps for Everest, *The Times* 7.5.1953; Vital Interest in Weather, *The Times* 26.5.1953; James Morris: Climbing Everest for 3s. 6d. a Day, *The Times* 11.6.1953; James Morris: Sherpa Women at Home, *The Times* 12.6.1953.

¹⁵⁶ "The Englishman sitting in his tent on a Himalayan hillside, reading perhaps (as is customary) the *Oxford Book of Greek Verse*, will often find himself intimately hemmed in by a ring of Sherpas, men and women, crones and infants, not in the least reticent in their comments or self-conscious in their detailed attentions." James Morris: Climbing Everest for 3s. 6d. a Day, *The Times* 11.6.1953.

vieraudesta ja outoudesta. Toiseus ei välttämättä herätä pelkästään negatiivisia tunteista, vaan tuntematonta tai uutta kohtaan on saatettu tuntea pelon lisäksi myös uteliaisuutta ja ihailua. Mikään ihmisryhmä – oli kyse kansasta tai valtiosta – ei ole täysin eristyksissä toisista ihmisryhmistä ja jokainen ryhmä muodostaa kuvan itsestään suhteessa toisiin ryhmiin. Maantieteellinen etäisyyskään ei määrittele sitä, miten omaan ryhmään suhteutettuna ulkopuolisiin suhtaudutaan.¹⁵⁷ Esimerkiksi, vaikka Uusi-Seelanti on fyysisesti huomattavasti kauempana Britanniasta kuin Nepal, Hillary pystyttiin kulttuuristen yhteneväisyyksien puolesta esittämään brittiläisenä, kun taas kulttuuristen eroavaisuuksien takia Tenzingiä ei pystytty.

The Timesissa retkikunnan brittiläisyyttä korostettiin Hillaryn lisäksi myös retkikunnan johtajan John Huntin kautta. Huntin toimintaa retkikunnan johtajana keuhuttiin ja hänen kykyjään toimia korkeissa olosuhteissa kunnioitettiin, koska 42-vuotiaana hän oli retkikunnan vanhin jäsen. Myös hänen uraansa armeijassa käytiin yksityiskohtaisesti läpi kuten myös hänen kielitaitoaan. Hunt itse korosti *The Timesissa* ilmestyneessä artikkelissa sekä kirjassaan retken onnistumisen olleen ryhmätyön ansiota. Hunt kuvailee, kuinka epäitsekästä jokainen retkikuntalainen suoritti itselleen määrätyn tehtävän, vaikka ei ollutkaan henkilökohtaisesti valikoitunut vuoren lopulliseen ”huiputuskokoonpanoon”. Hansen esittää Huntin olleen iloinen siitä, että Hillary ja Tenzing edustivat menestyksekkästä kansainyhteisöä. Monitulkintainen määritelmä kansainyhteisöstä teki kunnianosoituksista Mount Everestin kiipeäjille vaikeamman kysymyksen kuin oli kruunajaisaamuna ajateltu, mistä kertoi esimerkiksi Intian pääministeri Nehrun kieltäytyminen Tenzingin ritarin arvosta.¹⁵⁸

The Times havaittavasti rakentaa brittiläistä identiteettiä korostaessaan otsikoinnissaan tutkimusmatkan brittiläisyyttä sekä keskittyessään kirjoituksissaan Hillaryyn ja Huntiin, jotka molemmat nähdään lehdessä brittiläisinä ja eurooppalaisina. Erityisesti Uuden-Seelannin pääministeri Hollandin näkemys kansalaisistaan brittiläisinä tehostaa *The Timesin* luomaa kuvaa tutkimusmatkasta ja Mount Everestin valloituksesta brittiläisenä menestystarinana. Tätä painotusta voimistaa entisestään Tenzingin ja yleisesti

¹⁵⁷ Hänninen 2013, 10-11.

¹⁵⁸ Planning as Basis of Success, *The Times* 4.6.1953; Knighthood for Climbers, *The Times* 8.6.1953; John Hunt: Everest Team’s Unity, *The Times* 12.6.1953; Hansen 2001, 63-64.

sherpojen kuvaileminen ystävällisenä, koko ajan hymyilevänä ja brittiläistä keskivertoa lyhyempänä, mutta sinnikkäänä ihmisryhmänä.

Stewart esittää vuonna 1995 ilmestyneessä artikkelissaan ”Tenzing's Two Wrist-Watches: The Conquest of Everest and Late Imperial Culture in Britain 1921–1953” haastajan ja uuden tulkinnan (master narrative) perinteiselle imperialistiselle narratiiville Mount Everestin valloituksesta. Hänen mukaansa tapahtuman historiallinen narratiivi oli rakennettu brittiläisen maailmankuvan mukaisesti. Uutisoinnissa esille nostetut entisaikojen löytöretkeilijät – kuten Francis Drake – olivat esimerkkejä imperialistisesta seikkailuhengestä. Sekä RGS että the Everest Committee yrittivät hallita narratiivia Everestistä osittain käytännöllisistä syistä kuten varainkeruusta, mutta myös pitääkseen tarinan vuoren valloituksesta soveliaana tapahtumaan liitetyn kansallisen identiteetin korostamisen takia. Stewart toteaa Tenzingin merkityksen tapahtumille olleen kuitenkin huomattava. Hänen mukaansa Tenzing oli ensimmäinen, joka haastoi englantilaisten englantilaisille kirjoittaman narratiivin Mount Everestin ”seikkailusta” vain brittiläisenä saavutuksena, minkä mahdollisti hänen julkisen statuksensa kansainvälisellä näyttämöllä.¹⁵⁹

Stewart nostaa esille erityisesti Tenzingin kaksi rannekelloa, joihin hänen artikkelinsa otsikkokin viittaa. Brittilehdistö – *The Times* mukaan lukien – kiinnitti huomiota Tenzingin pukeutumiseen tämän saapuessa Lontooseen. *The Timesissa* kerrottiin, kuinka John Huntilta kysyttiin syytä Tenzingin kahteen kelloon, yksi oikeassa ranteessa toinen vasemmassa, ja Huntin vastaus oli, ”koska hänelle oli annettu kaksi”. Stewart toteaa näiden kahden kellon välittäneen kuvan viattomasta ja yksinkertaisesta aasialaisesta. Kellot olivat tunnusomaisia nerokkaalle ja teknisesti edistykselliselle läntiselle maailmalle, jonka suunnitelmallisuus ja ”tietotaito” olivat olleet perusta menestykselle Himalajalla. Stewartin näkemys oli se, että Tenzing omalla toiminnallaan kykeni vastustamaan tätä yksiulotteista orientalistista tulkintaa. Stewart yhdistää Tenzingin julkisen statuksen siihen, että perinteisen brittiläisen yhteiskunnan kriitikot Lontoossa ottivat Tenzingin menestyksen Mount Everestillä esimerkiksi mahdollisuudesta noususta pois köyhyydestä. Tenzingin asema näin ollen tuki brittiläisen yhteiskunnan kriitikoiden ylistämää valtion tukemaan koulutusta sekä

¹⁵⁹ Stewart 1995, 196–197.

toivottua luokkayhteiskunnan purkua, jonka he katsoivat vahingoittavan brittiläistä yhteiskuntaa. Lähdettyään Englannista Tenzing vietti aikaa Sveitsissä ja Ranskassa vuoden 1952 sveitsiläisen retkikunnan jäsenten kanssa, mikä Stewartin mukaan mahdollisti sen, että hänet nähtiin eurooppalaisten kanssa tasavertaisena kiipeilijänä.¹⁶⁰

Tenzingin osuus välitti vaihtoehtoisen lukutavan sisäänpäin kääntyneeseen kansalliseen narratiiviin, jota Stewart kuvailee seuraavasti:

Tenzingin tuleminen kuvaan merkitsi muutosta vanhasta imperialistisesta maailmasta, jossa rohkeat paikalliset työskentelivät uskollisesti brittiläisille herroille, uuteen maailmaan, jossa marginaaliset hahmot kuten Tenzing tulivat julkisuuden henkilöiksi omilla kyvyillään ja alkoivat kommunikoida omaa historiaansa omalla äänellään.¹⁶¹

Hansen esittää eriävän näkemyksen Stewartin uuteen tulkintaan tapahtumista vuonna 1997 ilmestyneessä artikkelissaan ”Debate: Tenzing's Two Wrist-Watches: The Conquest of Everest and Late Imperial Culture in Britain 1921–1953”. Hänen mukaansa Stewart ei määrittele riittävästi Tenzingistä vuonna 1953 esitettyä orientalistista kuvaa. Stewart nostaa esille tutkija Edward Saidin ”tiedostamattomat ideologiset mallit” liittyen Britannian ja Intian suhteisiin avaamatta asiaa enempää, ja kuten Hansen osoittaa, Stewart ei myöskään ole antanut viitteitä perustellakseen väittämäänsä tarkemmin. Hansen toteaa, että sivuuttamalla aikaisemmat haasteet lännen ja idän suhteissa Stewart aiheuttaa ristiriidan Tenzingin ”äänen” ja uuden tulkintansa välille. Hansenin mukaan ”Stewart ironisesti tuottaa juuri sitä, mitä kritisoi – neo-orientalistista tulkintaa ’Everestin valloituksesta’.” Hansen nostaa esille myös Stewartin esittämän kuvan kahta rannekelloa käyttävästä Tenzingistä. Hansenin mukaan Stewartin kuvaukset kelloista länsimaisen nerouden ja teknisen edistyksen tunnuksina eivät olleet aikalaislehdistön esittämä kuva asiasta vaan ”Stewartin omaa keksintöä”. Aikalaisten viittaukset kelloihin olivat monitulkintaisempia kuin Stewart antaa ymmärtää. Hansen korostaa myös sitä, ettei Stewart ota artikkelissaan ollenkaan huomioon, mitä kellot merkitsivät Tenzingille. Intialaiset lehtiartikkelit ja Tenzingin autobiografia vahvistavat sen, että hän näki

¹⁶⁰ Stewart 1995, 189, 191–193; Everest Party Home, *The Times* 4.7.1953.

¹⁶¹ Stewart 1995, 197.

kellonsa – samoin kuin muut saamansa mitalit ja palkinnot – symboleina uudesta menestyksestään ja sivistyksestään.¹⁶²

Hansenin mukaan Stewartin ”uutta tulkintaa” voidaan ylläpitää vain lukemalla valikoivasti Mount Everestin tutkimusmatkojen historiaa, eikä Stewart mainitse kahta tärkeää aikalaiskontekstia vuodelle 1953: Brittiläistä kansainyhteisöä ja kylmää sotaa. Kylmän sodan alku ja imperiumin uudelleen rakentaminen kansainyhteisöksi 1950-luvulla vahvisti ja muutti aikaisempia imperialistisia miellelyhtymiä. Hansenin mukaan Stewartin ehdotus siitä, että vuoden 1952 sveitsiläiset tutkimusmatkat Mount Everestille olisivat herättäneet uudelleen sotien välisen kansainvälisen kilpailun vuorikiipeilyssä, oli liioiteltua. Hansen myöntää, että retkikuntien välillä oli epäsuoraa kilpailua, mutta korostaa sitä, että brittiläinen retkikunta sai paljon apua sveitsiläiseltä retkikunnalta ja julkisesti tunnusti saamansa avun. Tiibetin valtaus toi 1950-luvun Himalajan tutkimusmatkoille kylmän sodan kontekstin, jota ei Hansenin mukaan pitäisi aliarvioida. Neuvostoliittolainen retkikunta väitetysti yritti kiivetä Mount Everestille sen Tiibetin puoleista pohjoisrinnettä talvella 1952–1953. Myös esimerkiksi osa brittiläisistä uskoi nepalilaisten nationalistisen juhlinnan liittyen Tenzingiin ja Mount Everestin ensinousuun olleen kommunistien kiihottamaa.¹⁶³

Myös Tenzingin asema nousee esille Hansenin artikkelissa. Hän korostaa sitä, että Stewart on tehnyt johtopäätöksensä Tenzingin asemasta englannin kielellä tehtyjen haastattelujen pohjalta ja esimerkiksi James Ramsey Ullmanin kirjoittaman teoksen perusteella. Hansenin mukaan Stewart perustelee yhteistyönä tehdyn kirjan estäneen Tenzingin omien ajatusten esiintulon. Tenzing oli kuitenkin antanut haastatteluja myös esimerkiksi hindiksi ja Hansen viittaakin yhteen Tenzingin hindiksi yksinään antamaan haastatteluun, jossa haastattelija voimakkaasti yrittää saada tämän kertomaan miltä tästä ”oikeasti” tuntui päästessään vuoren huipulle. Haastattelijan ajatuksena oli, että joko Tenzing ei aikaisemmissa haastatteluissaan ollut vastannut kunnolla tai hän ei ollut pystynyt vastaamaan kunnolla. Edelleen kuitenkin Tenzing antoi saman vastauksen kuin aikaisemminkin – hänestä huipulle pääseminen oli tuntunut hyvältä. Hansenin mukaan Stewart tekee Tenzingin ”äänestä” keskeisen tilanteessa, joka haastaa brittiläisyyden ja

¹⁶² Hansen 1997, 160, 162.

¹⁶³ Hansen 1997, 163, 166.

tekee ”äänestä” universaalin edustajan kaikille aikaisemmille marginaalisille hahmoille. Hansen kysyykin, ”miksi meidän tulisi odottaa ’marginaalisen’ puhuvan johdonmukaisesti politiikan tai uskonnon kieltä, tai muita kirjallisten kulttuurien diskursseja?” Hansen toteaa, että Tenzing kiipesi ja ilmaisi ”ääntään” kiipeämisellään, teoilla, jotka puhuivat voimakkaammin kuin sanat. Stewartin perustelu, joka nojasi Tenzingin ääneen ei riittävästi tarkastele Tenzingin puuttumista ensinousun jälkipuintiin. Hansenin mukaan Tenzing esitti brittiläisiä kritisoivia kommentteja, mutta näiden kommenttien asiayhteydessä hän aina korosti ystävyytään ja kumppanuuttaan brittiläisten kanssa. Hansen toteaa, että sijoittaessaan Tenzingin poliittiselle kentälle, jota tämä tarkoituksella vältti, Stewart itse tuottaa orientalismia, jota teoriassa vastustaa.¹⁶⁴

Hansen perustelee mielestäni hyvin perinpohjaisesti, miksi Stewartin uusi tulkinta Tenzingin asemasta ei olisi niin erityinen kuin Stewart esittää. Hän nostaa esille tiettyjä asioita, joita Stewart ei ole artikkelissaan ottanut ollenkaan huomioon – kuten kylmän sodan – ja osoittaa viitteiden puutteellisuuden tämän tekstissä. Hansen myös havainnollistaa hyvin vakuuttavasti sen ristiriidan, mikä välittyy Stewartin tekstistä. Stewart on käyttänyt pääasiassa muiden englannin kielellä Tenzingistä kirjoittamia tekstejä, joiden toteaa vähättelevän Tenzingin ääntä, mutta samalla kuitenkin korostaa Tenzingin asemaa brittiläisestä narratiivista eroavana hahmona, joka käyttää omaa ”ääntään”. Lisäksi Hansen kyseenalaistaa Stewartin ”uuden tulkinnan”, josta tämä käyttää englanniksi termiä *master narrative*. Hansen kysyy, miten tämä uusi narratiivi saavuttaa ylemmän aseman muihin aikaisempiin narratiiveihin verrattuna. Pohdin samaa kysymystä lukiessani Stewartin artikkelia, ja Hansenin vastaus perusteluineen selvensi asiaa. Hänen mukaansa tällaiset ylivoiman saavuttaneet narratiivit on kehitetty vuoropuhelussa aikaisempien narratiivien kanssa ei vastakohtina niille.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Hansen 1997, 169, 171, 173–174.

¹⁶⁵ Hansen 1997, 167–168.

4. Lopuksi

Tutkielmassani olen halunnut tutkia *The Times* -lehden rakentamaa kuvaa brittiläisestä identiteetistä Mount Everestin valloitusyritysten yhteydessä 1950-luvulla. Matkustamisesta Mount Everestille tuli briteille toisen maailmansodan jälkeen ensimmäistä kertaa mahdollista laajemmassa mittakaavassa vasta vuonna 1951. Brittiläisillä oli yli 30-vuotinen historia Mount Everestin tutkimusmatkailussa, ja vuoren valloittamisesta oli muodostunut huomattava kansallinen tavoite etenkin valtion johdossa. *The Timesilla* oli merkittävä asema tutkimusmatkoja koskevien tietojen välittäjänä brittiläisille. Lehden tutkimusmatkoille tekemät lahjoitukset sekä tutkimusmatkoista hankkimat kustannusoikeudet mahdollistivat lehdelle yksinoikeuden uutisoida retkikuntien etenemisestä ensimmäisenä. Mahdollisimman ajankohtaisen uutisoinnin lisäksi lehti sai myös retkikuntien johtajien henkilökohtaisesti kirjoittamia kuvauksia tutkimusmatkoista

Etenkin vuoden 1924 tutkimusmatkan epäonninen päättyminen teki Mount Everestin huipun saavuttamisesta ensimmäisenä brittiläisille merkityksellisen tavoitteen. Malloryn ja Irvinen katoaminen sekä epätietoisuus siitä, pääsivätkö he vuoren huipulle vai eivät, pyrki synnyttämään brittiläisille kokemuksen siitä, että Mount Everest oli heidän vastustajansa, joka oli voitettava. *The Timesin* uutisointi vuoden 1951 tiedustelurekkestä vaikutti rohkaisevan uudelleen brittiläisiä seuraamaan retkikunnan etenemistä Himalajalla sekä innosti lehden toimittajia tarttumaan vuoreen liittyneisiin aiheisiin. Erityisesti Mount Everestin nimen alkuperä herätti keskustelua lehden sivuilla samoin kuin muut tiedusteluretken uutisoinnissa käytetyt vierasperäiset termit ja vuoren korkeus.

Syksyn 1951 onnistunut tiedusteluretki motivoi brittiläisiä lähettämään uuden retkikunnan Mount Everestille mahdollisimman pian, mutta sveitsiläisten jo saama lupa Nepalilta siirsi brittien yritystä vuodella eteenpäin. Tästä huolimatta Shipton – ja myöhemmin Hunt – teki sveitsiläisten kanssa paljon yhteistyötä vuoren huipulle pääsemisen mahdollistamiseksi. *The Times* seurasi yksityiskohtaisesti vuoden 1952 brittien Cho Oyun tutkimusmatkaa sekä molempia sveitsiläisten Mount Everestin tutkimusmatkoja. Lehden yksityiskohtainen ja tiheä uutisointi tutkimusmatkoista ylläpiti

aiheen näkyvyyttä Britanniassa sekä johti mielipidepalstalla vertailevaan keskusteluun brittien aikaisemmista ja sveitsiläisten sen hetkisistä toimista vuorella.

Lehteä alkuperäislähteenä käyttäessäni on täytynyt ottaa huomioon se, että lehden toimitus päätti, mitä *The Timesissa* julkaistiin. Aineistoni perusteella on mahdotonta sanoa, mitä mahdollisesti jätettiin julkaisematta Mount Everestin tutkimusmatkoihin liittyen. Etenkin mielipidekirjoituksia liittyen Mount Everestiin on voinut tulla enemmän kuin niitä julkaistiin. On mahdollista, että *The Timesin* aktiivinen uutisointi aiheesta on antanut mielikuvan siitä, että Mount Everest kiinnosti aikalaisia enemmän kuin mikä oli todellisuus. Toisaalta lehdessä mainitun aihetta käsittelevän väittelyn sekä kesän 1952 Lontoon Mount Everestin näyttelyn järjestämisen perusteella voidaan olettaa, että Mount Everest herätti huomioita myös muualla Britanniassa kuin vain *The Timesin* toimituksessa ennen vuoren valloittamista.

Vuoden 1953 tutkimusmatkaa perusteltiin suurella kansallisella merkityksellä. Tiedettiin, että se oli brittiläisille luultavasti viimeinen mahdollisuus päästä huipulle ensimmäisinä ja todennäköisesti tästä johtuen valtio tuki ja huomioi tätä tutkimusmatkaa enemmän kuin aikaisempia. Britannialle oli erittäin edullista, että tieto vuoren valloituksesta julkistettiin Elizabeth II:n kruunajaisaamuna. Tätä kautta nämä kaksi merkittävää tapahtumaa sidottiin toisiinsa ja erityisesti tieto Mount Everestin valloituksesta levisi huomattavalla nopeudella kansainvälisesti. Vaikka ajoituksen on sanottu olleen monen onnekkaan asian yhteensattuma, on myös korostettu tapahtumien taustalla vaikuttavaa imperialistista retoriikkaa. 1950-luvulla Mount Everestin valloitus sopi edistyneeseen ja kehittyneeseen visioon imperiumista, mutta myös visioon sotilaallisesta voimasta ja maskuliinisuudesta. Myös tutkimusmatkan uutisoinnissa *The Timesissa* on havaittavissa brittiläisen retkikunnan erinomaisuutta korostavaa retoriikkaa, ja lehdistö yhdistää vuoden 1953 retkikunnan entisaikojen löytöretkeilijöihin ja imperialismin ajan seikkailijoihin.

Valtion tuen ja kuninkaallisten huomionosoitusten lisäksi ensinouse kiinnosti myös tavallisia brittiläisiä. Tästä kertovat muun muassa RGS:n ja the Alpine Clubin järjestämien luentojen sekä John Huntin kirjan suosio syksyllä 1953. Vaikuttaa siltä, että brittiläiset halusivat tietää ja kokea, miten paljon uutisoitu Mount Everestin tutkimusmatka toteutettiin. Suurelle yleisölle vuoren valloitus esiteltiin vielä *The*

Conquest of Everest -dokumenttielokuvan muodossa. Elokuva kehuttiin sekä kotimaassa että kansainvälisesti, ja sen ensi-ilta aiheutti Lontoossa kaaoksen, koska itse kuningatar saapui katsomaan elokuvaa. Mount Everestin valloitus vaikuttaa koskettaneen koko kansakuntaa sekä itsenäisenä tapahtumana että yhteydessä uuden kuningattaren kruunaukseen. Brittiläiseksi onnistumiseksi uutisoitu ja kansalliseksi menestykseksi otsikoitu Mount Everestin valloitus sai todennäköisesti brittiläiset määrittelemään vuoren ensinousun osaksi kansallista identiteettiään – yhteisenä saavutuksena.

Tätä yhteistä onnistumista korosti brittiläisen teknologisen kehityksen ja brittiläisten liikeyritysten yhteistyön painotus ensinousun uutisoinnissa. Britannia ei ollut enää 1950-luvulla teollisen kehityksen kärkimaa maailmassa, vaikka näin haluttiin kansallisella tasolla uskotella. Tämän vuoksi Mount Everestin valloitusta pidettiin eräänlaisena teknologisen kehityksen huipentumana, joka oli onnistunut erityisesti brittiläisen toiminnan tuloksena. *The Timesissa* tämä välittyy vuorelle kiipeämisen jälkeen lehdessä julkaistuista mainoksista. Yritykset, jotka olivat toimittaneet kevään 1953 tutkimusmatkalle varusteita ja tarvikkeita onnittelivat retkikuntaa onnistumisesta *The Timesin* sivuilla ja korostivat samalla, että juuri heidän tuotteitaan oli käytetty tutkimusmatkalla. Brittiläisten yritysten osallisuutta tutkimusmatkan varustamiseen korostetaan ensinousun uutisoinnin yhteydessä. Brittiläisiä yrityksiä mainitaan nimeltä, heidän toimintaansa ja tuotteitaan kehutaan, kun taas Britannian ulkopuolella tuotetut varusteet mainitaan vain hyvin lyhyesti eikä niitä valmistaneita yrityksiä mainita edes nimeltä. Iso osa brittiläisiltä yrityksiltä saaduista varusteista vaikuttaa tulleen eräänlaisen sponsoritoiminnan tuloksena, joka ei vielä 1950-luvulla ollut yleistä vuorikiipeilyn yhteydessä. Näin laajaa sponsoritoimintaa ei esimerkiksi ollut vielä edes vuosien 1951 ja 1952 tutkimusmatkoilla, joten vuoden 1953 tutkimusmatkalla voidaan nähdä olleen erityistä merkitystä brittiläiselle yhteiskunnalle.

Mount Everestin ensinousun taanneen teknisen kehityksen keskiöön nousevat *The Timesin* uutisoinnissa vuorilla käytetyt lisähappilaitteet. Retkikunnalla mukana olleista kahdesta erilaisesta happilaitteesta ja niiden käytöstä mainittiin John Huntin ja retkikunnan mukana olleen kirjeenvaihtajan toimesta useissa *The Timesissa* julkaistuissa kirjoituksissa. Happilaitteiden nähtiin olevan teknisen kehityksen edistyksellisintä

kärkeä, mutta ne myös tuottivat paljon epävarmoja tilanteita tutkimusmatkalla. Lisäksi *The Timesin* mielipidesivuilla nostettiin esille lisähapen mahdollinen määrittely dopingaineeksi osana urheilu suoritusta eli kiipeämistä, mutta kommentti ei saanut vastausta lehden toimituksen puolesta eikä muiden mielipidekirjoitusten muodossa. Todennäköisin syy tähän oli se, että Mount Everestin huipulle kiipeämistä ei ollut määritelty kilpailuksi, ainakaan julkisesti. *The Times* rakentaa sivuillaan mielikuvaa brittiläisestä teknisestä paremmuudesta luomalla samalla käsitystä brittiläisestä erinomaisuudesta.

Teknisen kehityksen painottamisen rinnalla *The Timesissa* on havaittavissa ensin nousun korostamista miehisenä urotekona. Vuorikiipeilyn syntyä Britanniassa 1800-luvun puolessa välissä osana keskiluokan voimistumista määrittelivät koulutuksen merkitys sekä näkemys imperiumin sotilaallisen vallan heikkenemisestä. Vuorikiipeilijät kuvailivat toimintaansa jo 1800-luvulla termistöllä, jota muun muassa arktisen alueen tutkimusmatkailijat käyttivät, ja termeissä korostuivat maskuliinisuus, sotilaallisuus sekä imperialistinen valloittaminen. Termit kuten rynnäkkö, tiedustelu ja valloitus olivat edelleen 1950-luvun tutkimusmatkojen uutisoinnissa ja kuvailussa yleisessä käytössä. Myös armeijaa kritisoitiin Britanniassa 1950-luvulla, koska se ei pysynyt esimerkiksi Yhdysvaltojen tasolla ydinaseteknologian käyttöönotossa toisen maailmansodan jälkeen. Tätä taustaa vasten Mount Everestin valloituksesta tuli brittiläisille tärkeä kotimaisen osaamisen kansallinen symboli.

Tutkimusmatkojen maskuliinisuus nousee myös esille, vaikka siihen ei erikseen kiinnitetä huomiota alkuperäisaineistossa tai aikalaiskirjallisuudessa. Kaikki kolme tutkielmassa käsiteltävää brittiläistä retkikuntaa muodostuivat pelkästään miehistä, mutta retkikuntien jäsenten valintaa ei missään kohta materiaalisesti perustella sukupuolella vaan ainoastaan ikä, luonne, kokemus ja fyysinen kunto mainitaan pätevyyssehtoina. Tämä oli sikäli mielenkiintoista, sillä naisia oli ollut mukana useilla RSG:n järjestämällä tutkimusmatkoilla sotien välisenä aikana. Toisaalta on huomautettu, että RGS:n korkeissa sotilasviroissa olleet jäsenet vastustivat naisten jäsenyyttä ja järjestö suhtautui jäseninä olevien naisten toimintaan vähättelevästi. Voidaan olettaa, että etenkin vuoden 1953 Mount Everestin retkikunnan vakuuttavuutta pidettiin tärkeänä asiana, koska tutkimusmatka sai paljon julkisuutta jo

suunnitteluvaiheessa ja sen tärkeys oli tunnustettu kansallisella tasolla. Tätä näkemystä tuki pelkästään miehistä koostunut retkikunta. Aikakauden mielikuva miehestä oli edelleen imperialististen näkemysten ja toisen maailmansodan vaikutusten alainen, joten sotaisan maskuliinisuuden retoriikka sopi Mount Everestin valloitukseen. Tätä näkemystä tukee Edmund Hillaryn ja John Huntin nostaminen muun retkikunnan yläpuolelle *The Timesin* sivuilla sekä heidän kuvailemisensa myyttisen sankarin retoriikalla.

Mount Everestin ensinisuus haluttiin Britanniassa nähdä brittiläisenä urotekona, joten uusiseelantilaisen Hillaryn ja nepalilaisen Tenzing Norgayn asemat ulkopuolisina hankaloittivat tätä narratiivia. Hillary kuitenkin pystyttiin mediassa esittämään brittiläisenä, eurooppalaisena miehenä kansallisuutensa sekä ulkonäkönsä vuoksi. Erityisesti Uuden-Seelannin pääministerin Sidney Hollandin kommentit uusiseelantilaisista osana brittiläistä kansakuntaa ja Mount Everestin ensinusun kuvailu yhteistyönä *The Timesissa* 2.6.1953 korostivat Hillaryn asemaa sekä brittiläisenä että uusiseelantilaisena. Tenzingin asema olikin ristiriitaisempi, koska häntä ei voitu kansallisuutensa tai ulkonäkönsä puolesta perustella brittiläiseksi toisin kuin Hillarya. Epävarmuus Tenzingin kansallisuudesta johti siihen, että sekä Nepal että Intia pyrkivät omimaan kunnian Mount Everestin valloituksesta. Nepalin nationalistisen ryhmittymän toiminta sai brittiläisen median, myös *The Timesin*, korostamaan Hillaryn asemaa ja sitä, että tämä oli ensimmäisenä vuoren huipulla. Negatiivissävytteinen uutisointi Tenzingin asemasta Nepalin ja Intian kansallisena symbolina kuitenkin muuttui suopeammaksi tämän saapuessa Britanniaan. Tenzingiä kuvailtiin naiiviksi ja hymyileväksi, mutta rohkeaksi, ja tällainen kuvailu voidaan nähdä jatkumona yleiselle kuvailulle sherpoista kevään 1953 tutkimusmatkan yhteydessä. *The Timesin* luoman kuvan Mount Everestin valloituksesta voidaan nähdä painottavan tutkimusmatkan brittiläisyyttä erityisesti sekä Hillarya että retkikunnan johtajaa John Huntia korostamalla.

Tutkija Gordon T. Stewartin esittämä ”uusi tulkinta” Tenzingin asemasta ensimmäisenä brittiläisen Mount Everestin narratiivin haastajana oli mielenkiintoinen, mutta ei riittävän tarkka yksityiskohdissaan. Peter H. Hansenin esittämä kritiikki Stewartin artikkelille oli mielestäni oikeutettua. Hansen perusteli perinpohjaisesti Stewartin

artikkelin yksipuolisuuden sekä oikeudenmukaisesti nosti esille tämän uuden tulkinnan sisältämät ristiriitaisuudet.

The Timesin uutisointi rakensi brittiläistä identiteettiä monella tavalla Mount Everestin valloitusyritysten yhteydessä 1950-luvulla. Lehdessä keskityttiin nostattamaan kansallista yhteishenkeä erityisesti ensinousun jälkeen sitomalla uuden kuningattaren kruunaus maailman korkeimman vuoren huipulle kiipeämiseen. Vaikka lehden uutisten, artikkelien ja mielipidekirjoitusten painotus vaihteli kotimaisen teknisen kehityksen ja itse retkikunnan toiminnan välillä ei brittiläisyyttä unohdeta mainita. Aluksi Tenzingin osuus haastoi saavutuksen näkemisen vain ja ainoastaan brittiläisenä onnistumisena, mutta kotiinsa paluun jälkeen elokuussa 1953 Tenzing ei enää erityisemmin esiinny Mount Everestin retkikunnan uutisoinnin yhteydessä *The Timesissa*. Uutisoinnin keskittyminen Hillaryyn ja Huntiin korosti vuoren valloituksen brittiläistä narratiivia ja tuotti lukijoille mielikuvan Britanniasta teknisen kehityksen kärkimaana, jonka sankarilliset miehet suoriutuivat tarunhohtoisen rohkeasta uroteosta voittamalla pitkittyneen taistelunsa vuorta vastaan.

On ollut erittäin kiehtovaa syventyä varhaiseen Mount Everestin matkailuun alueen ollessa nykyäänkin hyvin suosittu kiipeily- ja turistikohte. Mount Everest on ollut runsaan uutisoinnin kohteena viime vuosinakin vuoren ruuhkautuneen turismin vuoksi, joka samalla pilaa vuoren luontoa sekä aiheuttaa hengenvaarallisia tilanteita vuoren huipulle pyrkijöille. Helsingin Sanomissa 2.4.2021 julkaistussa artikkelissa toimittaja Jan Vilén onkin laskenut 209 kiipeilijän ja 95 sherpan kuolleen Mount Everestillä vuoden 1921 jälkeen, ja näistä 304 henkilöstä 11 menetti henkensä vuonna 2019 eli vain kaksi vuotta sitten.¹⁶⁶ Mount Everestin kiipeämisestä ei siis ainakaan vaikuta tulleen kovin paljon turvallisempaa kuin mitä se oli, kun sen huipulle päästiin ensimmäisen kerran vuonna 1953. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia tarkemmin vuorikiipeilyn, erityisesti Mount Everestin kiipeämisen kaupallistumisen kehitystä ja historiaa, sitä miten vuori kansallisen menestyksen symbolina on muuttunut yksilön itsensä ylittämisen toteuttajaksi, jota matkailuyritykset tarjoavat tuotteenaan.

¹⁶⁶ Vilén: Kuoleman varjostama unelma, HS 2.4.2021.

Lähdeluettelo

Alkuperäislähteet

The Times, London 1951–1953. Gale Primary Sources -digitaaliarkisto.

Aikalaiskirjallisuus ja muistelmat

Hillary, Edmund: *Kohti Everestin huippua*. Alkuteos: *High Adventure* (1955). Suom. Olli Nuorto. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo 1955.

Hillary, Edmund: *Nothing Venture, Nothing Win*. Coward, McCann & Geoghegan, inc., New York 1975.

Hunt, John: *Mount Everestin valloitus*. Alkuteos: *The Ascent of Everest* (1953). Suom. Aaro A. Vuoristo. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1953.

Hunt, John: *The Conquest of Everest*. Alkuteos: *The Ascent of Everest*. Julkaistu Yhdysvalloissa otsikolla *The Conquest of Everest*. E. P. Dutton & Company, inc., New York 1954.

Morris, Jan: *Coronation Everest*. Faber and Faber Ltd, London (1958) 2010.

Ullman, James Ramsey: *Everestin tiikeri – vuoristokiipeilijä sherpa Tenzingin elämä*. Alkuteos: *Man of Everest* (1955). Suom. Mirjam Ikonen & T. O. Ikonen. K. J. Gummerus osakeyhtiö, Jyväskylä 1955.

Tutkimuskirjallisuus

Barcham, Thomas: Commercial Sponsorship in Mountaineering: A Case Study of the 1975 British Everest Expedition. *Sport in History* (33) 3/2013, 333–352.

Bell, Morgan & McEwan, Cheryl: The Admission of Women Fellows to the Royal Geographical Society 1892–1914; the Controversy and the Outcome, *The Geographical Journal* (162) 3/1996, 295–312.

Graham Brown, Thomas: Everest. *The Alpine Journal* (LIX) 2/1953, 103–106.

Cameron, Ian: *The History of the Royal Geographical Society: To the Farthest Ends of the Earth*. Macdonald General Books, London 1980.

Cameron, Keith: *National Identity*. Intellect Ltd., Exeter 1999.

Clerc, Louis: Tiedotusvälineet ulkopoliittikan historian lähteinä: Esimerkkejä Ranskan historiasta vuosina 1900–1980. Teoksessa *Media historiassa*. Toim. Erkki Railo & Paavo Oinonen. Turun historiallinen yhdistys ry, Turku 2012.

Evans, Sarah L.: Mapping Terra Incognita: Women's Participation in Royal Geographical Society-Supported Expeditions 1913-1939. *Historical Geography* (44) 2016, 30–44.

Fisher, James F.: *Sherpas: Reflections on Change in Himalayan Nepal*. University of California Press, Berkeley 1990.

Hall, Stuart: *Identiteetti*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Vastapaino, Tampere 2005.

Hansen, Peter H.: Albert Smith, the Alpine Club, and the Invention of Mountaineering in Mid-Victorian Britain. *The Journal of British Studies* (34) 3/1995, 300–324.

Hansen, Peter H.: Confetti of Empire: The Conquest of Everest in Nepal, India, Britain, and New Zealand. *Comparative Studies in Society and History* (42) 2/2000, 307–332.

Hansen, Peter H.: Coronation Everest: the Empire and Commonwealth in the 'second Elizabethan age'. Teoksessa *British culture and the end of empire*. Toim. Stuart Ward. Manchester University Press, Manchester 2001.

Hansen, Peter H.: Debate: Tenzing's Two Wrist-Watches: The Conquest of Everest and Late Imperial Culture in Britain 1921–1953. *Past & Present* (157) 4/1997, 159–177.

Hansen, Peter H.: Partners: Guides and Sherpas in the Alps and Himalayas, 1850s-1950s. Teoksessa *Voyages and Visions - Towards a Cultural History of Travel*. Toim. Jás Elsner & Joan-Pau Rubiés. Reaktion Books, London 1999.

Hansen, Peter H.: The Dancing Lamas of Everest – Cinema, Orientalism, and Anglo-Tibetan Relations in the 1920s. *The American Historical Review* (101) 3/1996a, 712–747.

Hansen, Peter H.: *The Summits of Modern Man: Mountaineering after the Enlightenment*. Harvard University Press, Cambridge 2013.

Hansen, Peter H.: Vertical boundaries, national identities – British mountaineering 1868–1914. *The Journal of Imperial and Commonwealth History* (24) 1/1996b, 48—71.

Horwell, Veronica: Jan Morris Obituary. *The Guardian* 20.11.2020.

<https://www.theguardian.com/books/2020/nov/20/jan-morris-obituary> [haettu 3.4.2021].

Hänninen, Marja-Leena: *Vieras, outo, vihollinen: Toiseus antiikista uuden ajan alkuun*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2013.

Isserman, Maurice & Weaver, Stewart: *Fallen Giants: A History of Himalayan Mountaineering from the Age of Empire to the Age of Extremes*. Yale University Press, New Haven 2008

Kinney, Lance: Sports Sponsorship. Teoksessa *Handbook of Sports and Media*. Toim. Arthur A. Raney & Jennings Bryant. Lawrence Erlbaum Associates, 2006. s.l.

Kortti, Jukka: *Mediahistoria: Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin*. Suomalaisen kirjallisuuden Seura, Helsinki 2016.

Kunelius, Risto: *Viestinnän vallassa: Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 2003.

MacKenzie, John M.: The persistence of empire in metropolitan culture. Teoksessa *British culture and the end of empire*. Toim. Stuart Ward. Manchester University Press, Manchester 2001.

Ortner, Sherry B.: Cultural Politics: Religious activism and ideological transformation among 20th century Sherpas. *Dialectical Anthropology* (14) 1989, 197–211.

Penttilä, S.: Havainnot ja onsilomuodoista Lapin tuntureiden morfologiassa. GTK, 1953.

http://tupa.gtk.fi/raportti/arkisto/p13_5_2_001.pdf [haettu 11.3.2021]

Salokangas, Raimo: Tekstit, kontekstit ja poikittaistatse mediahistorian kohtauspaikalla. Teoksessa *Media historiassa*. Toim. Erkki Railo & Paavo Oinonen. Turun historiallinen yhdistys ry, Turku 2012.

Shipton, Eric: The Expedition to Cho Yu, *The Geographical Journal* (119) 2/1953, 129–137.

Stewart, Gordon T.: Tenzing's Two Wrist-Watches: The Conquest of Everest and Late Imperial Culture in Britain 1921-1953. *Past & Present* (149) 4/1995, 170–197.

Stewart, Gordon T.: The British Reaction to the Conquest of Everest. *Journal of Sport History* (7) 1/1980, 21–39.

Syrjämaa, Taina: *Edistyksen luvattu maailma: edistysusko maailmannäyttelyissä 1851–1915*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2007.

The Editors of Encyclopaedia Britannica: John Walter, I. *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/biography/John-Walter-l#ref235726> [haettu 8.4.2021].

The Editors of Encyclopaedia Britannica: The Times. *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/The-Times> [haettu 8.4.2021].

The Mount Everest Expedition, *The Geographical Journal* (57) 2/1921, 73-75. s.n.

The Naming of Mount Everest. <http://www.montana.edu/everest/facts/naming.html> [haettu 8.4.2021]. s.n.

UK Parliament: About the Polar Medal. <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/building/cultural-collections/medals/collection/polar-medal/history/> [haettu 9.4.2021]. s.n.

Valitut Palat s.n.: *Maailmanhistorian suuret löytöretket*. Alkuteos: Great Adventures that Changed Our World. Suom. Anja Aatola. Oy Valitut Palat – Reader's Digest Ab, 1980. s.l.

Vilén, Jan: Kuoleman varjostama unelma, *Helsingin Sanomat* (HS) 2.4.2021.

<https://www.hs.fi/urheilu/art-2000007897878.html> [haettu 3.4.2021]

Väliverronen, Esa: Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa *Media-analyysi; tekstistä tulkintaan*. Toim. Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen. Palmenia-kustannus, Tampere 2003.

Ward, Stuart: Introduction. Teoksessa *British culture and the end of empire*. Toim. Stuart Ward. Manchester University Press, Manchester 2001.

Webster, Wendy: *Englishness and Empire 1939-1965*. Oxford University Press, Oxford 2005.